MİLLİYET DUYGUSUNUN SOSYOLOJİK ESASLARI

Ord. Prof.
SADRİ MAKSUDİ ARSAL

Ötüken Neşriyat

MİLLİYET DUYGUSUNUN SOSYOLOJİK ESASLARI

Ord. Prof. Sadri Maksudi Arsal

DÖRDÜNCÜ BASKI

İstanbul — 1979

Örtüken Neşriyat

YAYIN NU.: 43
KÜLTÜR SERİSİ : 2

Ötüken Neşriyat A.Ş., Klodfarer Cad. 40/7, İstanbul
Kapak: Nur-Olcay Okan
Kapak Baskısı: Kuşak Ofset Tesisleri
Dizgi-Tertip-Baskı: Ünal Matbaası
Cilt: Günsan Ciltevi

1. Baskı : 1955

2. Baskı : 1972

3. Baskı : 1975

4. Baskı : 1979

Sadri Maksudi'nin Hayat Hikâyesi

Bu kitap rahmetli babam Sadri Maksudi Arsal'ın en son yazdığı ve en çok önem verdiği eseri idi. Vefatından beri geçen yılların aydınlatıcı ışığında, bunun sebebi açıkça belirmektedir: Bu eser, Sadri Maksudi'ye, ömrü boyunca rehberlik etmiş, onun hayatını ma nâlandırmış bir his ve idealin ilmî temeller üzerine oturtulmuş bir âbidesidir.

Esasen, Sadri Maksudi'nin kendisi, şahsiyeti itibariyle ve çeşitli Türk zümreleri arasında, çeşitli Türk ülkeleri içinde başardığı işler, işgal ettiği mevkiler dolayısiyle, umum Türklüğün bir sembolüdür.

Türklüğün beşiği olan, fakat asırlardan beri bağımsızlıktan yoksun bulunan bölgelerden birinde, Kazan Hanlığının Başkentine yakın Taşsu köyünde dünyaya gelen Sadri Maksudi, henüz pek küçük yaşta, babası

İmam Nizamettin Efendi'den okuma yazmayı İstanbul'da basılmış bir «Elifba» kitabından öğrenmiştir.

19 uncu yüzyılın ikinci yarısında, Türkiye ile çeşitli Türk zümreleri arasındaki kültür ilişkileri şimdikinden çok farklı idi. Kazan'ın başlıca kitapçılarında İstanbul'da basılan hemen bütün «cerideleri», yani gazeteleri ve «mevkuteleri», yani aylık ve haftalık dergileri bulmak mümkündü. Hattâ İstanbul'daki tâbi ve nâşirler bir kitabı basarken, bunun Kazan'daki, Taşkent'teki, Bakû ve Bahçesaray'daki sürümünü hesaplayarak basarlardı.

Sonra, o devirde henüz Kazanlılar, şimdi olduğu gibi, Rusların kendilerine taktığı «Tatar» adını benimsememişlerdi. Sırf dinî mahiyette öğretim yapmak şartiyle açılmasına müsaade edilen okulların programlarında, dinî bilgiler dışında, okutulan Arabî ve Farisî'nin yanında «Türkî» dersi yer alırdı.

Sadri Maksudi'den on yaş büyük olan ve henüz pek gençken Kazan'ın Allamiye Medresesine hoca tayin edilmiş bulunan ağabeyi Hadi Maksudi'nin evi İstanbul'dan gelen gazete ve dergilerle dolup taşıyordu. İşte Sadri Maksudi, çocukluktan sıyrılarak, şuura kavuştuğu yıllarda, fikren ve hissen İstanbul'da yaşayan böyle bir muhit içinde gözlerini açmıştır. Ve sokakta Rus polisi, dairelerde Rus memuru, kışlalarda Rus askeri görmek o nisbette genç kalbini isyan ve ızdırapla doldurmuştur.

Buna rağmen veya bu yüzden, ilk öğrenimini Taşsu'da, cami okulunda, orta öğrenimini Medresede yapmış olan genç Sadri Maksudi, birdenbire, çevresini şaşırtan, yakınlarını üzen, arkadaşlarını derin derin düşündüren mühim bir karar alır: tahsiline bir Rus mektebinde devam edecektir. Ve bu karar gereğince, Medrese diplomasını yeterli bulan Rus Öğretmen Okuluna kaydolur.

Ailesinin gâvurlaşma niteliğinde gördüğü bu hareket Sadri Maksudi için Rus'un karşısına eşit kültür si-

lâhlarıyle çıkmak, ona, aşağılık hissi duymaksızın, kendi dili ile hitap edebilmek ve gerekirse haddini bildirmek arzusunda kaynağını buluyordu. Onun için Rusçayı ve Rus edebiyatını iyice öğrenmeğe gayret etti. Bunun ilk neticesi şu oldu ki, 17 yaşındaki genç öğrenci kendi dilinde, fakat Rus edebiyat tekniği ile bir «Millî roman» yazmağa başladı. Bir Kazanlı gencin millî ıztıraplarını ve emellerini dile getiren «Maişet» adlı bu roman 1898'de Kazan'da basılmış, Kazan Türkleri edebiyat tarihinde yer almıştır.

Fakat genç yazar ve öğrencinin kalbinde başka emeller uyanmağa başlıyordu. O devirlerde, Rusya'da Fransız hayranlığı çok yaygın olduğundan ve edebiyat derslerinde mütemadiyen Fransız yazarlarından, Fransız düşünürlerinden, Fransız muaşeret usullerinden, Fransız sanatından bahsedildiğinden, Sadri Maksudi'nin zihninde Rus'u da geçmek, Fransa'ya gidip Fransız kültüründen nasip almak, Rus asilzadeleri gibi rahatça fransızca konuşabilmek için, Fransa'da üniversite tahsili yapmak arzu ve tasavvuru iyice şekil alıyordu.

Ailesinden gizli tuttuğu bu tasavvurunu, bir yaz tatilinde ağabeyi ile birlikte Kırım'a gittiği zaman tanıdığı ve kendisine sonsuz hayranlık ve sevgi ile bağlandığı İsmail Gaspralı'ya açar ve tasvip görür.

O sıralarda «Tercüman» gazetesi ile bütün Türk âlemine hitap eden milliyetçilik önderi İsmail Gaspralı çok tanınmış bir şahsiyetti. İlk karşılaşmadan sonra kendisiyle hep mektuplaşan Sadri Maksudi, ondan «manevî babam» diye bahsederdi.

Sadri Maksudi'nin, Istanbul'dan geçerek vardığı ve 1901 ile 1906 yılları arasında Hukuk tahsilini yaptığı Paris'te, o sıralarda Yahya Kemal, Yusuf Akçura[1], Ah-

(1) Atatürk'ün de etkisi altında kalmış olduğu «Türk Yurdu» dergisinin kurucusudur. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, milletvekili, Siyasî Tarih Profesörü ve Atatürk'ün yakın dostlarından olmuştur.

met Ferit Tek[2] gibi öğrenciler de vardı. Bir yandan da Paris'te toplanmış Jön Türkler mütemadiyen toplanarak ve tartışarak Abdülhamid'i devirme çârelerini arıyorlar ve Meşrutiyeti hazırlıyorlardı.

Babamla Yahya Kemal sık sık buluşur, çok defa aynı lokantada yemek yerlermiş. Fakat Siyasal Bilgiler'de okumakla beraber, bütün zamanını Fransız şiirini incelemekle geçiren Yahya Kemal'in bazen en son yazdığı şiirini de okuduğu uzun görüşmeler sonunda, şair babama: — Canım, sen de hiç şiirden anlamıyorsun! der, babam ise: — Seninle de hiç ciddi konuşulmuyor, her şeyi hemen kafiyeye vurmağa kalkıyorsun, dermiş.

Buna rağmen, çok ayrı mizaçlara sahip, fakat Türk'ün geçmişine duydukları merakta birleşen bu iki genç, yine biribirini arar, yine buluşurlarmış.

Sadri Maksudi'nin diplomasını alıp, her zamandan çok millî hisle dolu olarak Kazan'a döndüğü 1906 yılında, kendisi için yetişme yılları sona ermiş, faaliyet, aksiyon dönemi başlamıştır.

O sırada Rusya'daki siyasî şartlar millî imkânlar bakımından ilginçtir. Bir sene önce Meşrutiyet olmuştur.[3] Yani, Çara Anayasa kabul ettirilmiştir. Azınlıkların ve bu arada çeşitli Türk zümrelerinin katılacağı seçimler hazırlanmaktadır. Sadri Maksudi de avukat yazıhanesi açmak tasavvurundan, muvakkat olarak vaz geçip, siyâsî hayata atılmağa, Kazan Türklerini temsilen Parlâmento üyeliğine adaylığını koymağa karar verir.

---

(2) Eski Bakan ve Büyükelçilerdendir. Değerli Türkolog Emel Esin'in babasıdır.

(3) Türkiye'ye mahsus bir hâdise zannedilen Meşrutiyet, hakikatte, 1900'den itibaren Orta Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde birbirini takip eden ve vatandaşlara eşit haklar sağlama amacına hizmet eden, seri halinde cereyan etmiş devrimlerden ancak biridir.

21 Ağustos 1906 tarihinde, İzmir gibi Fuarı ile meşhur, ismi ruslaştırılmış eski bir Türk kenti olan ve Türklerin Mekerce dedikleri Nijni - Novgorod şehrinde toplanan Rusya Müslümanları[4] Kongresinde, henüz tahsilden dönmüş, fakat Gaspralı'nın çok okunan «Tercüman»ında, Paris'ten gönderdiği milliyetçi makaleleri ile adını tanıtmış olan genç Maksudi, Kongre kararı ile kurulan siyasî partinin hemen Yönetim Kuruluna alınır.

Seçimleri kazanarak «Duma» adı verilen Rus Parlamentosuna giren ve orada Rus lisanına vukufu, tarih bilgisi, geniş kültürü ve parlak fransızcası ile dikkati çeken Sadri Maksudi çok geçmeden Parlamento Divan üyeliğine yükselir.

Duma'nın bu döneminde ve daha sonraki dönemlerinde yaptığı konuşmalarda, içini yakan millet aşkının tesiriyle hareket eden ve bu aşk uğrunda, her neticeyi göze alan, her tehlikeye göğüs geren ve resmen sadece Kazan Türklerini temsil ettiği halde, kendisini umum Türklüğün sözcüsü sayan Sadri Maksudi'nin bazı siyasî nutukları yalnız Rusya Türklerinin tarihinde değil, Rusya'nın tarihinde de meşhur olmuştur. Bunların başlıcaları şunlardır:

1 — Kazak ve Kırgız Türklerinin oturdukları bölgelerde Rusların iskân edilmesini ve Türklerin elinden topraklarının alınmasını protesto eden nutuk,

2 — Türkistanda, Türk Müslüman köylerinde votka satış yerlerinin açılmasını protesto eden nutuk,

3 — Rus hükûmetinin Osmanlı Imparatorluğu aleyhindeki dış politikasını yeren ve Rusya Boğazlara göz dikmeğe devam ederse, Hükûmetin bütün Rusya Türk-

(4) Rusya Türkleri, Çar Hükûmetini kuşkulandırmamak için «Müslüman» etiketi altında toplanmayı uygun görmüşlerdir.

lerinin boykotu ile karşılaşabileceği tehdidini ihtiva eden nutuk,[5]

4 — Rusya Türkleri arasında Pantürkizm cereyanının yayılmakta olduğunu, bunun da Rusya için bir siyasî tehlike teşkil ettiğini iddia eden bir Rus mebusuna cevaben, ortada Pantürkizm değil, sadece bir Türk birliği hissinin mevcut olduğunu, bunun da tabiat kanunlarına uygun bir olay sayılması gerektiğini ilmî ve tarihî delillerle isbat eden ve Rus basınında şiddetli reaksiyon uyandıran konuşma,

5 — Rusya Türkleri pek çok vergi veren bir zümre oldukları halde, Millî Eğitim bütçesinde Türk okullarına tahsisat ayrılmamış olmasını tenkid eden konuşma,

6 — 1908 seçimlerinden sonraki Parlamentoda Türkistan ve Azerbaycan temsilcilerinin bulunmayışının «Duma'da bir çatlak yarattığını» ifade eden konuşma,

Sadri Maksudi'nin, Parlamentodaki mücadelesi sırasında gösterdiği kahramanca cesaret, bundan yirmi sene evveline gelinceye kadar, Komünist rejiminde bile, bir efsane gibi, dedeler tarafından torunlara anlatılırmış.

Fakat Sadri Maksudi'nin asıl siyasî faaliyeti ve aktif rolü 1917 de, Çarlık yıkıldıktan sonra başlar. Önce, Geçici Hükûmetin iş başına gelmesi ve Türkistanı idare edecek bir Vilâyet Heyetinin teşkili kararlaştırılması üzerine, üyeliklerden biri Sadri Maksudi'ye teklif edilir. Genç milliyetçi, koca Türkistanın Umumî Valilerinden biri olmak gibi şerefli vazifeyi memnuniyetle kabul eder. Vazifesi sırasında da, Rus Kolleglerinin mukavemetini bazen okşama, bazen münakaşa, bazen ikna yolu ile yenmeğe çalışarak, Türkistanda bir çok

(5) Rusya basınında fırtına koparan bu nutuk, iktidardaki Rus Kadet (Anayasacı Demokratlar) Partisi Kongresinde söylenmiştir.

kültürel müesseselerin temelini atmağa, bir çoklarının da geliştirilmesi için tedbirler almağa muvaffak olur.

Ancak genç ve idealist politikacı çok geçmeden anlar ki, kendisi Ruslar tarafından Moskova, Petrograd, Kazan gibi siyasî merkezlerden kasden uzaklaştırılmış, Çarlık devri Parlamentosunun ateşli hatibinin girişebileceği daha geniş çapta teşebbüsler önlenmek istenmiştir.

Tarihî an naziktir ve kaçırılmayacak millî fırsatlarla doludur. Ruslarla ortaklaşa ifa edilen bir idarî hizmetten daha mühim hizmetler kendisini beklemektedir. Nitekim Moskova'da «Rusya Müslümanları Kurultayı» adı altında yapılan bir toplantıda, kendi yokluğuna rağmen, önemli bir vazifeye getirilmiş, Kurultay kararı ile meydana getirilen teşkilâtın Merkez Şûrasına üye seçilmiştir.

Sadri Maksudi Türkistandan ayrılır ve ikinci bir Millî Kurultayın tertiplenmesi için uğraşmaya başlar. Çarlık devrinde olduğu gibi, «Müslüman» kelimesinin arkasına gizlenmeğe lüzum kalmadığına inanan Sadri Maksudi, Rusya'daki Türk topluluğuna artık kendi adını vermenin zamanı geldiğini düşünmektedir. Ancak başkalarının da fikir ve düşüncelerine uymağa mecbur kaldığından, tarih bilmeyenlerin üzerinde durdukları[6], kendisinin hiç sevmediği «Tatar» kelimesinin kullanılmasına katlanarak ve hiç değilse Türk adını da kabul

(6) Rusya için Pantürkizm tehlikesini haber veren Serge Zenkovsky bile, bir Panslavist olduğu halde, 1967'de yayınladığı eserinde şöyle der: «Moğol istilâsı sırasında Tatar adını taşıyan bir Moğol kabilesi bu bölgede yaşayan Türk kavimlerine adını vermiştir... Daha sonra, Rus idarecileri, işin aslını aramaksızın, Tatar adını başka Türklere de teşmil etmişlerdir.» (Pan-Turkism and Islam in Russia, Harward University Press).

ettirmiş olmağı kazanç sayarak, Kongreye «Rusya Türk - Tatarları Kurultayı» adı verilmesine razı olur.[7]

Sadri Maksudi'nin ve onun taraftarlarının emeli Rusya'daki 30 milyon Türk'ü yekpare bir kütle olarak toplamak ve kendilerine, bağımsızlığa doğru bir basamak olmak üzere, yeni baştan kurulmakta olan Rusya içinde, kuvvetli bir millî muhtariyet sağlamaktı.

Rusya'nın o zamanki karışık iç durumu dikkate alınır ve haritaya göz atılırsa, bunun gerçekleşmeyecek bir gaye olmadığı görülür.

Maalesef, o devirde Rusya Türkleri içinde en aydın ve en medenî olanlar Kazanlı Türkler olduğundan, bütün Rusya Türkleri birleşirse, Kazanlıların başa geçeceklerinden endişe eden, yani bir nevi aşağılık duygusu ile hareket eden, başta Başkurtların lideri olmak üzere, ayırıcı ve bölücü kimseler zuhur etmiş idi.[8] Bu tarihî gerçeği zikretmeden geçmek mümkün değildir.

1917 yılının 22 Temmuz günü Kazan'ın Büyük Tiyatro binasında Kurultay toplanır ve Sadri Maksudi, Kurultay üyelerine muhtariyetin ilânını teklif eden açış nutku ile dinleyicileri millî heyecanla hüngür hüngür ağlatır. Kurultay kararı ile teşkil edilen Muhtar Türk Devletinin Başkenti olarak da, Konya gibi dinî bir mer-

---

(7) Sadri Maksudi'nin istediği isim «Rusya Türkleri Kurultayı» idi.

(8) Daha önceki Moskova Kurultayının toplanması arefesinde sağda solda propagandalar yaparak, Rusya'daki Türk zümrelerinin her birine yüzlerce mektup göndererek birlik fikrini baltalamağa çalışanlar, önce Türkistan'daki, daha sonra Başkurdistan'daki faaliyetleri ile bu iki bölgede «separatist» temayül uyandırmağa muvaffak olmuşlardır. Maalesef, bu faaliyet ve gayretler, Türklüğün parçalanması bakımından, bir müddet sonra başa geçen Bolşeviklere zemin hazırlamıştır.

kez olan Ufa şehri kabul edilir. Daha sonra, seçimler yapılarak, 30 Kasım 1917'de Anayasası Sadri Maksudi tarafından yazılan yeni Devletin Millet Meclisi ilk toplantısını yapar ve devlet başkanlığına Sadri Maksudi getirilir.

Bütün bunlar Rusya'nın iç durumundaki karışıklıklar sayesinde mümkün olmuştur. Bir müddettenberi Rusya'nın siyasî ufkunda Lenin diye biri ortaya çıkmış ve «emekçi sınıfın hakları, sömürücü burjuvalar» gibi, bugünün Türkiyesinin de kulaklarının alıştığı sloganlar bazı aydınların aklını çelmeğe başlamıştır. Hattâ, Ufa'daki Millet Meclisinin toplanmasından bir müddet önce Lenin, Rus Hükûmetine de el koymuş, fakat Rusya'nın bir çok bölgelerini itaat altına alamamıştı. Bu sebeple Rusya, vatandaş harbi halindedir. Kızıllarla Beyazlar dövüşmektedir. Önce Bolşevik, daha sonra Komünist adı verilen Kızılların lideri Lenin, kurnaz bir taktik kullanarak nutuklarında Rus İmparatorluğunu teşkil eden bütün milletlere tam hürriyet ve bağımsızlık vaadetmektedir. Sadri Maksudi'nin çevresinde de, bazı saf ve akılsız kimseler, ileride nasıl bir kapana düşeceklerinden habersiz, tam bağımsızlığı, sınırlanmış bir muhtariyetten daha cazip bulmağa, Bolşeviklerin vaitlerine inanmağa başlarlar. Böylece içeriden yapılan ihanetlerin de tesiriyle, Muhtar Türk-Tatar Devleti çöker.[9] Komünistler, duvarlara yapıştırılan ilânlarla, Sadri Maksudi'nin ölü veya dirisini getirene yüksek nakdî mükâfatlar vaad ettiklerinden, çöken Devletin Başkanı, köylü kıyafetine girerek ve köylerde saklana saklana nihayet Finlandiya'ya geçmeğe muvaffak olur. Oradan da Paris'e gider. Maksadı o sırada Birinci Dünya Harbinin problemlerini tasfiye etmek üzere toplanan Sulh Konferansında Rusya Türklerinin haklarını müdafaa etmektir. Fakat konferans mu-

(9) Muhtariyet 22 Temmuz 1917'den 25 Nisan 1918'e kadar, yâni aşağı yukarı 10 ay sürmüştür.

hitinde hüküm süren Batılılık ve Hristiyanlık taassubu ve bencilliği karşısında hayal kırıklığına uğrayarak, Konferansa, Rusya Türklerinin durumunu anlatan uzun ve tafsilâtlı bir Memorandum takdim etmekle iktifa eder.

Böylece, Sadri Maksudi'nin hayatında siyasî ve millî mücadele, yani aksiyon devresi kapanmış olur. İçinde bir şeyin yıkıldığını hisseden Sadri Maksudi de, kendisini kütüphane tiryakiliğine kaptırır. Artık hayatının ilmî devresi başlamıştır.

İki sene Paris'te ve iki sene Berlin'de olmak üzere, Sadri Maksudi, memuriyete gider gibi, kütüphaneye gider gelir, Türk'ün geçmişini, bütün safhalariyle, bütün cepheleriyle inceler; sadece öğrenmek için değil, öğretmek için. Çünkü her fırsatta müşahede etmiştir ki, Batılılar Türklüğe ait her şeyden habersizdir. Üniversite profesörlerinden bile, halis Türk kavimleri olan, Avarların, Peçeneklerin, Kumanların Germen soyundan olduklarına bahse girmeğe hazır olanlar vardır. Çünkü Batılı aydın, Yunan tarihine ait her şeyden, Perikles'in köpeğinin hususiyetlerine varıncaya kadar, haberdarken, bir Uluğ Bey'i, bir Farabi'yi yetiştiren, bir Selimiye'nin, bir Taç-Mahal'in meydana gelmesinde âmil olan büyük Türk milletine ait gerçekler, Batıda, kültür bilgileri sınırları içine alınmamıştır. Bu sebeple Sadri Maksudi, Türklüğe ait bilgisini genişletirken, bir yandan da Paris'te, bir Yüksek Okulda, Türk tarihini okutabilmek için sağda solda teşebbüsler yapmaktadır.

Babam Sadri Maksudi için 1919 - 1923 arasındaki yıllar, siyasî gayretlerinin iflâsını, millî emellerinin yıkılmasını takip eden yıllar olmasına rağmen, «mesut yıllar» olmuştur. Bir kere, bu devre zarfında bütün Avrupa kamuoyu için olduğu gibi, Sadri Maksudi için de, Bolşevik rejiminin yıkılması bir gün meselesi sayılıyordu. Bu bekleyiş sırasında, sevdiği bir işle meşgul olmakta, Türklük hakkında yaptığı ilmî araştırmalardan

derin zevk duymakta idi. Sonra, Rusya'dan kaçarken, beraberinde götüremediği ailesine, üç senelik bir ayrılıktan sonra kavuşmuş bulunuyordu. Ve nihayet, ve bilhassa, âdeta nefesini tutarak gazetelerde takip ettiği Türk - Yunan harbinin ve Mustafa Kemal harekâtının, sonsuz millî ümitler uyandırarak, müsbet yolda gelişmesi, Sadri Maksudi'nin kalbini sevinçle dolduruyordu. Üstelik 1923'ün ilkbaharında, şiddetli istek ve sabırsızlıkla beklediği haberi alıyordu: Sorbon'a bağlı bir Enstitüde «Türk Kavimleri Tarihi» adlı bir dersi, Profesör ünvaniyle, sonbaharda okutmağa başlayabilecekti.

Aralık ayının başında başladığı bu derslere, Fransızlardan başka, Paris'te bulunan Türklerden de devam edenler olmuştur. Bazıları duydukları millî gururu çeşitli gazete ve dergilerde yayınladıkları yazılarda ifade etmişlerdir. Rahmetli gazeteci ve milletvekillerinden Alâettin Cemil Topçubaşı'nın ilk dersi dinledikten sonra, hemen Paris'ten gönderdiği ve Vakit gazetesinin 16 Aralık 1923 tarihli sayısında çıkan makalesinden buraya iki cümle alabiliriz:

«İlk defa olarak bir Müslüman ve bir Türk, Sorbon'da bir kürsü işgal etmek şerefini kazanmış oluyor... Sadri Beyin büyük bir minnet hissi ve dikkatle dinlediğimiz ilk dersi 4 Aralık 1923, Salı günü, Sorbon'da verilmiştir. Üniversite namına Sorbon Profesörlerinden Mösyö Haumant, Sadri Beyi, salonun üçte ikisini dolduran dinleyicilere takdim etti...»

... O sıralarda Sadri Maksudi'nin içi içine sığmıyordu. Bir kaç hafta önce, Ankara'da, Cumhuriyet ilân edilmişti. Böylece, dünya yüzünde yeni bir Türk Devleti doğmuş bulunuyordu. Artık Sadri Maksudi, yeni Türkiye'yi görmek arzusu ile yanıp tutuşur ve 1923 - 1924 ders yılını takip eden yaz tatilinde Türklüğün yeni merkezine doğru hareket eder.

Türkiye'nin, bağımsızlığını kurtararak, yeni kuv-

vetlerle, yeni temeller üzerine kurulmuş bulunması olayı karşısında, hislerini ve sevincini ifade etmek ihtiyacını duyan Türk Kavimleri Tarihi Profesörü, o sıralarda en parlak devrini yaşamakta olan Türk Ocaklarının İstanbul ve Ankara'da kendisi için tertiplediği konferanslarda bilhassa Türk'ün meziyetlerini ve zaaflarını tahlil eder, geçmişten çıkarılacak netice ve dersleri bir bir sayar ve bu arada, 14 Kasım 1924 günü Ankara'da verdiği konferansta, kehanet kabilinden şu sözleri söyler: «Türkler daima idarî bakımdan kuvvetli ve sağlam devletler kurmuşlardır. Fakat bu devletleri idare edenler, ekonomi ve kültür sahalarına gereken kıymet ve ehemmiyeti vermemişlerdir...»

Bu konferanslar büyük ilgi görür ve basında akis bulur. Milletçe kendisine Gazi ünvanı verilen Mustafa Kemal, Sadri Maksudi'yi kabul eder ve büyük iltifat gösterir.

Sadri Maksudi Paris'e dönüp 1924 - 1925 ders yılı öğretimine başladığı sırada, kendisine Atatürk'ün daveti gelir. Sadri Maksudi, kurulması kararlaştırılan Hukuk Mektebinde, Türklerin Hukuku dersini okutmak üzere, Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey vasıtasiyle Türkiye'ye davet edilmektedir. Sadri Maksudi, bu daveti alınca hem sevinir, hem bir nevi şaşkınlık içinde kalır. Paris'te, Sorbon'da, Türklüğü Batı âlemine tanıtmakla mühim bir millî hizmet ifa ettiğine kaanidir. Geçimi temin edilmiştir. Fikrî bakımdan kendisini tamamen tatmin eden dostlara, entellektüel bir çevreye sahiptir. Sonra, 1924 Ankara'sı, hayat şartları bakımından, Paris'ten epeyce farklıdır.

Bir iki hafta süren tereddütten sonra: «Beni orada da tarihî hizmetler bekliyor» diyerek Maarif Vekiline müsbet cevabını bildirir.

Fakat Ankara'ya geldiğinde görür ki, bir takım aksilikler yüzünden, Hukuk Mektebinin binası tamamlan-

mamış olduğu gibi, henüz kadrosu da katileşmemiştir. Böylece Sorbon Profesörüne, sonradan «Talim ve Terbiye Heyeti» adını alacak olan «Telif ve Tercüme Encümeni»nde, geçici olarak, üyelik verilir.

Ankara'nın ilk Yüksek Okulu ve daha sonraki Üniversitesinin nüvesi olan Hukuk Mektebi 1925'de büyük törenle açıldığı zaman ise, Sadri Maksudi, dünyanın hiç bir üniversitesinde okutulmamış olan yeni bir ilmin, «Türk Hukuku Tarihi»nin kurucusu olarak öğretime başlar.

Bir yandan bu ilmi yaratmakla meşgul iken, bir yandan da, Paris'ten Türkiye'ye gelirken kendi kendine tâyin ettiği iki gayeyi asla unutmaz: Bunlardan biri Türk'ün geçmişini inceleyecek ve inceleme neticelerini yabancı dillerde dünyaya tanıtacak bir Tarih Akademisinin kurulması, diğeri de türkçeyi sadeleştirecek ve yabancı kelimelerden temizleyecek bir Dil Akademisinin meydana getirilmesidir. Yani, Sadri Maksudi, 50 yıl sonra alacakları istikametten habersiz, bugünkü Dil Kurumu ile Tarih Kurumunun temellerini atmağa çalışmaktadır. Her iki fikrinin propagandasını, her fırsatta yazı ve sözle yapar. Derken, 1928 de, kendisi için sürpriz teşkil eden harf inkılâbı ile karşılaşır. Fakat çok geçmeden, bunun da gayesine hizmet edebileceğini, Lâtin harflerini Türkçeye tatbik ile görevlendirilen Dil Encümeninin fonksiyonu bittikten sonra, genişletilerek Dil Akademisi haline getirilmesinin mümkün olacağını düşünür.

Türk Ocaklarının 1930 yılı Kurultayında Sadri Maksudi'nin teklifi üzerine, Türk Ocaklarına bağlı bir Tarih Encümeni kurulur. Türk Ocaklarının dağılması sırasında ise, bu Encümen, Tarih Kurumu adı ile, ayrı bir mevcudiyet kazanır.

Bu arada Şebinkarahisar mebusu seçilen ve sık sık Atatürk'ün sofrasına dâvet edilerek, diğer bir çok değerli zat arasında, kültür işleri konusunda bir nevi mü-

şavir sıfatını alan Sadri Maksudi[10], Dil Akademisinin kurulması fikrinin tohumlarını, fırsat düştükçe ekmektedir. 1930 yılında, senelerden beri çeşitli gazetelerde, dilin türkçeleştirilmesi lehinde yayınladığı makaleleri toplayarak «Türk Dili İçin» adı ile, kitap halinde yayınlar.

Bugün Atatürk'ün Dil problemiyle ilgili fikirleri söz konusu oldukça, kaynağı söylenmeksizin, bir sancak gibi dalgalandırılan meşhur cümle Atatürk tarafından, Sadri Maksudi'nin kitabına önsöz olmak üzere, hususî surette kaleme alınmıştır.[11]

Atatürk'ün Sadri Maksudi'yi çok sık davet edişi, kendisine gösterdiği devamlı iltifat, Darülfünun, Üniversite adını almadan önce de, bütün diğer hocalara Müderris derken, Sadri Maksudi'ye Profesör diye hitap edişi, onun Sorbon'da Profesörlük ettiğini bilmeyenlere bunu daima hatırlatması, pek tabiî olarak, etrafta kıskançlık uyandırmış ve bir çekemeyenler grubunun teşekkülüne sebep olmuştu.

1938 yılında, bir akşam, Atatürk'ün sofrasında bulunan bu düşmanlardan bir kısmı, Sadri Maksudi'nin İstanbul'da bulunmasından istifade ederek, onu, «Meclis-

---

(10) Soyadı Kanunu gereğince aldığı, fakat sonradan pek beğenmediği ARSAL soyadını ekseriyetle kullanmaz, imzasını «Sadri Maksudi» diye atardı.

(11) Bu cümle, daha doğrusu cümleler şunlardır:
«Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır».

te Zatı Devletlerinin dil politikası aleyhinde konuştu»[12] şeklinde jurnal ederler. Sadri Maksudi'ye olan sevgisi nisbetinde, buna müteessir olan Atatürk: «Yok mu içinizde buna cevap verecek?» deyince, radyoda sabahın ikisine kadar Sadri Maksudi aleyhinde konuşulur. «Denizbank hâdisesi» denilen olay işte budur.

İki gün sonra babam Sadri Maksudi'yi ziyaret eden Cumhurbaşkanlığı Baş Yâveri Celâl Bey, olup bitenlerden dolayı Atatürk'ün derin teessürünü bildirirken, ona bu hatayı işletenlere kızgın olduğunu da ilâve etmiştir.

Belki Sadri Maksudi'ye karşı yaptığı haksızlıktan dolayı duyduğu üzgünlük neticesi, belki tesadüf eseri olmak üzere, jurnal gecesinden sonra, artık geniş çapta sofra toplantılarına son verilmiştir. Esasen o sırada Büyük Atatürk'ü alıp götürecek olan hastalık da iyice ilerlemişti.

Atatürk'e karşı katiyen kırgınlık duymayan ve vefatını radyodan duyduğu zaman hüngür hüngür ağlayan Sadri Maksudi, «Artık Türklük için bir devir kapandı» diyerek, o tarihten sonra, vazifesini İstanbul Üniversitesine naklettirme çarelerini aramağa başlar.

İkinci Dünya Harbi sırasında Alman-Rus mücadelesini büyük heyecanla takip eden yaşlı âlim, neticeden ve Kırım Türklerinin Sibirya'ya sürülmesinden son derece müteessir olur.

1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasından, memleketin geleceği için yeni ümitlere kapılarak ve kendisinde, yeni bir enerji bularak, o sırada en çok okunan

---

(12) O sırada Meclise, Denizcilik Bankasının Kuruluş Kanunu getirilmiş ve tasarıda Banka için «Denizbank» adı kullanılmış bulunuyordu. Sadri Maksudi, söz alıp Deniz Bankası denmesinin, Türk dilinin kurallarına **daha uygun düşeceğini ifade etmişti. Hepsi o kadar...**

akşam gazetesi olan Son Saat'te her hafta, Demokrasi, çok partililik, vatandaş hakları gibi konulara dair, umumî efkâr üzerinde derin etki yapan yazılar yayınlamağa başlar. 1950 seçimlerinde, Ankara milletvekili seçilen Ordinaryüs Profesör Sadri Maksudi'nin, ekserisi talebesi olan bir kısım milletvekilleri arasında Cumhurbaşkanlığına getirilmesi temayülü belirir ve bazı gazeteler manşetlerinde Celâl Bayar ile Ali Fuat Cebesoy'un yanında, onun da ismine yer verirler.

Neticeyi bilen ve bu neticeyi doğru bulan Sadri Maksudi, memleketteki en mühim görev için adının hatırlanışını bile Anadolu Türklüğünün kendisine bir manevî mükâfatı saymıştır.

Avrupa Konseyi kurulduktan sonra, Heyet Başkanı veya üyesi sıfatıyle katıldığı Avrupa Konseyi veya Parlamentolararası Birliği toplantılarında, yaşlı milliyetçi, daima, hayatının büyük aşkına, milliyet duygusuna sadık kalmış, Siyasî Avrupa Birliğinin veya Federasyonunun gerçekleşmesi halinde, Devletlerin millî hükümranlıklarından feragat etmelerinin doğru olmayacağı görüşünü, herkesten önce ileri sürmüştür. Sonradan Fransızların benimsediği bu görüş, tarihe «De Gaulle Doktrini» adı ile geçmiştir.

1953'den sonra, yetmişini geçkin bulunan Sadri Maksudi, Meclis, Parti ve Hükûmet içinde cereyan eden ince politik oyunları kendisi için yorucu bularak, 1954 seçimlerinde adaylığını koymamıştır.

Sıhhatinin gittikçe bozulması sebebiyle, 1955'de, uzun zamandan beri yazmayı tasarladığı, fakat ders kitaplarını bastırmak yüzünden, yazmağa fırsat bulamadığı «Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları»nı, bir nevi telâş içinde, çok acele yazarak,çok acele bastırır.

Hayata gözlerini kapamadan evvel Hatıralarını da yazmak arzusunda idiyse de, bunun ancak 11 sahifesini yazabilmiştir.

«Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları»[13] bir vasiyetname mahiyetindedir. Irkçılığa yakın bir millî hisse sahip olan Sadri Maksudi'nin bu eserinde, aynı zamanda kendi kendini frenleme gayreti sezilir ve milliyetçilik düşmanlarına karşı, hissî ve edebî değil, ilmî silâhlarla bir savaş verildiği görülür. Eser iki şeyi katiyetle isbat etmiştir:

1) Millî hissin, milliyetçiliğin bir romantik duygu, bir boş hayal, bir sübjektif halet olmayıp, insanlığın organik bünyesi içinde hayatî ve sosyolojik fonksiyonu olan, objektif bir âmil olduğunu,

2) Millî his ve millî şuurun, milletlerin yükselmesinde birinci derecede rol oynadığı gibi, insanlığın da ilerlemesine hizmet ettiğini.

Bugünkü nesil içinde bu hakikatleri benimseyen gençlerin sayısı ne kadar çok artarsa, hayatını milliyet duygusuna vakfetmiş büyük milliyetçi Sadri Maksudi'nin ruhu, şüphesiz o nisbette şâd olacaktır.

Bunu ümit ve temenni etmeliyiz.

1 Şubat 1972

ADİLE AYDA

---

(13) Eserin ikinci baskısı hazırlanırken, lisanın yer yer çok eskimiş olduğu görülerek, yeni neslin de rahatça okuyabilmesini sağlamak için, bazı kelimeler türkçeleştirilmiş veya yenileştirilmiş, edip ve müellif yerine yazar, mütefekkir yerine düşünür, beşeriyet yerine insanlık, tahavvül yerine değişiklik, mebde yerine başlangıç kelimeleri konmuştu. Ayrıca, 30 senelik öğretim, yani şifahî izah alışkanlığı sebebiyle, yazarın tekrarlarla dolu didaktik üslûba kendini kaptırdığı yerlerde, harfi harfine tekrar teşkil eden cümleler kaldırılmıştı.
Sonraki baskılarda değişiklik yapılmamıştır.

ÖNSÖZ

Milliyetçiliğin milletlerin hayatında oynadığı rolün ehemmiyetine rağmen, ne dilimizde, ne de Avrupa dillerinde, milliyet esasını sosyolojik bakımdan inceleyen eser yok gibidir. Mevcut eserler milliyetçilik esasını objektif bir görüşle tetkik etmekten ziyade, ya saldırıcı ırkçılığı temsil eden şovinist eserlerdir, veyahut milliyet duygusunun milletlerin tarihindeki rol ve ehemmiyetini inkâr eden kosmopolitlik propagandası vasıtalarıdır.

Bu kitab, milliyet esasiyle ilgili meseleler hakkındaki araştırmalar neticesinde elde ettiğimiz fikir ve kanaatlerin bir hülâsasıdır.

Biz bu kitapta, milliyet meselesini, hukuk tarihi ve sosyoloji alanlarında kabul edilmiş müsbet ilmî esaslardan ayrılmayarak, tamamen objektif bir şekilde tetkik etmeğe çalıştık.

İnsanlığın ve milletlerin hayatında mühim ve müsbet bir sosyolojik âmil olan milliyet esası hakkındaki araştırma ve düşüncelerimiz bizi müfrit şovinist milliyetçilikten de, mütecaviz ırkçılıktan da uzaklaştırdığı gibi, milliyet esasının rolünü inkâr eden kosmopolitliğin de yanlış ve zararlı bir cereyan olduğuna inandırdı.

Milliyet hakkında yıllardır süren araştırma ve incelemeler neticesinde elde edilen fikir ve kanaatlerimizi bu eserde açık ve samimî bir dille ifade etmeyi tarihî ve vicdanî bir vazife saydık.

SADRİ MAKSUDİ ARSAL

Kısım I

IRK MESELESİ

- I -

ANTROPOLOJİK MÂNADA IRK

Milliyet meselesiyle ilgili mevzulardan biri ırk meselesidir.

Bu mesele karışık ve münakaşalı bir meseledir. **Milliyetçiliğin** mahiyeti hakkında doğru bir fikir sahibi olabilmek için, ırk ile millet arasındaki münasebeti ve farkı açık bir surette kavramış olmak şarttır. Biz bu kitapta; **ırk** kelimesini, Avrupa dillerindeki, «race» mânasında, milleti ise «Nationalité»[1] mânasında kullanacağız.

---

(1) Nation ile Nationalité kelimeleri bir çok yazarlar tarafından, yanlış olarak, biri diğeri yerine kullanılmaktadır.

Bunları birbirinden tefrik etmek gerekir. Bugün kelime ve terimleri itina ile seçen ve yerinde kullanan Batılı yazarlara göre, bu iki kelimenin ifade ettiği mânalar biribirinden farklıdır. Şöyle ki: «Nation» bir devlet içinde yaşayan ahalinin tümüdür. «Nationalité» ise, devlet sahibi olsun olma-

Irk nedir? Hayvanlardan bahsolunduğu zaman Batı dillerinde «Irk» (race) kelimesi muayyen bir hayvanın bazı bünyevî hususiyetler bakımından, diğer hayvanlardan farklı oluşunu ifade eder. Biz Türkçede hayvanlar için ırk kelimesi yerine, daha ziyade cins tâbirini kullanırız. Deriz ki, atların türlü cinsleri vardır: Arap atı, İngiliz atı ve saire. Keza, köpeklerin de bir çok cinsleri vardır: Tazı (Lévrier), Buldok (Bouledogue) ve saire.

İnsanlar arasında da tazı ile buldok kadar biribirinden farklı ırklar var mıdır? Antropoloji âlim-

---

sın, aynı lisanı konuşan, müşterek maziye, müşterek kültüre mâlik olan ve müstakil bir siyasi varlık olarak yaşamak arzusunu besleyen ferdlerin mecmuudur. Devletlerarası hukuk bakımından, meselâ Sovyetler Birliği Devletinin ahalisi bir Nation'dur. Bu sıfatla, bugün, Birleşmiş Milletler üyesidir. Fakat bu «siyasi» «Nation» içinde tarih, dil, kültür, milli dilek ve idealler bakımından biribirinden tamamen farklı pek çok «Milletler». (Etnik zümreler) Nationalité'ler yaşamaktadır: 60 milyon Türk, 35 milyon Ukraynalı, 3 milyon Gürcü ve saire. Nation ve Nationalité kelimelerinin biri diğeri yerine kullanılması mahzurludur. Ancak, «Nationalité» kelimesinin Avrupa dillerinde millet mânasından tamamen farklı, diğer bir mânada, muayyen bir devletin «vatandaşlığı» mânasında kullanıldığını da zikretmeliyiz. Meselâ Çekoslovakya vatandaşı olan bir Almanın pasaportunda fransızca olarak «Nationalité tchécoslovaque» yazılı olabilir. Burada «nationalité» millet mânasını değil, sadece vatandaşlık mânasını ifade eder; Çekoslovakya tebaası olan bir Alman, Çekoslovak milletinden değildir; o, sadece Çekoslovakya vatandaşıdır.

lerinin fikrine göre, bugün, dünyada, insanlar arasında, hayvan ırkları kadar saf ırk yoktur.[2]

Hiç bir devirde, hiç bir ırk, diğer ırklarla münasebet kurmadan yaşamamıştır. Onun için, bugün bütün ırklar içinde, diğer ırklara mahsus sayılan fizikî[3] hususiyetlere mâlik ferdlere tesadüf olunmaktadır. Beyaz tenli, sarı saçlı, mavi gözlü ırktan olan milletler içinde esmer insanlara, esmer zümreden sayılan milletler içinde de mavi gözlü sarışın ferdlere rastlanmaktadır.

Bazı ırkların karışmış olmasına rağmen, her devirde ferdlerinin çoğunun, fizikî hususiyetler bakımından, farklı olduğu insan zümrelerinin, yani ırkların mevcudiyeti de bir realitedir.

İlk antropologlar insan ırklarını tasnif için esas olarak, cild rengini kabul etmişler, bu bakımdan insanları kimi üç, kimi dört[4] zümreye taksim etmişlerdi.

1. — Beyaz ırk (Avrupalılar)
2. — Sarı ırk (Asyalılar)
3. — Siyah ırk (Afrikalılar)
4. — Kırmızı ırk (Yerli Amerikalılar)

Fakat ırkları tasnif için kıstas olarak kabul edilen cild renginin esaslı ve kâfi bir kıstas olmadığı görülmüştür.

---

(2) Paul Topinard, L'homme dans la nature, p. 345. Gustave Le Bon, les Lois psychologiques de l'Evolution des peuples. Ch. V. P. 57.

(3) «Fiziki» sıfatını Avrupa dillerindeki antropoloji eserlerinde kullanılan «somatik» kelimesinin karşılığı olarak kullanıyorum.

(4) Meselâ, Linne (1707 - 1784).

Çünkü, meselâ, cildleri siyah olan Afrika zencileri arasında, fizikî hususiyetler bakımından biribirinden farklı zümreler mevcut olduğu gibi, beyaz insanlar arasında da biribirinden tamamen farklı zümreler vardır.

Bugün cild renginin iklim şartları ve irsiyet neticesi olduğu da isbat edilmiştir[5].

Alman antropologu Blumenbach (1752 - 1840) ırkları tasnif için cildin rengi ile birlikte birçok diğer hususiyetleri de dikkate alarak, ırkları beşe taksim etmiştir:

1. — Kafkas ırkı
2. — Moğol ırkı
3. — Habeş ırkı
4. — Amerikan ırkı
5. — Malay ırkı

Bu beşli taksim de antropologları tatmin etmedi. Bugün antropologlar ırkları tasnifte en mühim kıstas olarak kafatasının şeklini kabul ediyorlar. Bu bakımdan insanları başlıca iki zümreye taksim ediyorlar:

1. — Uzun kafataslı insanlar,
2. — Kısa kafataslı insanlar

Bu taksimin esası şudur: Eğer kafatasının uzunluğu genişliğinden fazla ise, böyle bir kafatasına mâlik insanlar uzun kafataslı (Dolichocéphale) dırlar.

Kafatasının genişliği uzunluğundan daha faz-

(5) A. Quatrefages, l'Espèce humaine ch. IV, VI.

la ise, böyle kafatasına mâlik insanlar kısa kafataslı (Brachycéphale) sayılırlar.(6)

Kafatasının uzunluk ve genişliğinin ilmî bir surette tarifi, antropolojik ıstılahlara dayanan uzun izahlara bağlıdır. Biz kafatasının uzunluk ve genişliğini kabataslak şöyle tarif edebiliriz: Uzunluk alın kemiğinin en çıkık yerinden ense kemiğine kadar uzanan mesafedir. Kafatasının genişliği ise, kafatasının bir şakak kemiğinden diğer şakak kemiğine uzanan mesafenin uzunluğudur.

Beşerî zümreleri tasnif için kafatasının şekli kıstas olarak kabul edildikten sonra, Avrupanın şimalî kısmında yaşayan milletlerdeki ferdlerin çoğunun uzun kafataslı olduğuna dair müşahedeye dayanılarak, uzun kafataslılığı yüksek medeniyet yaratan Avrupa kavimlerine mahsus bir hususiyet telâkki etmek ve kafatasının şekli ile insanın zekâ ve fikrî kabiliyetleri arasında bir münasebet mevcut olduğunu iddia etmek istikametinde bir cereyan

---

(6) Antropologlar uzun kafatası ile kısa kafatası arasındaki farkı riyazi bir surette ifade edebilmek için uzunluğu 100 rakamıyla, genişliği de bu 100 rakamının kesri şeklinde ifade ediyorlar. Kafatasının genişliği uzunluğunun dörtte üçünden (0,75 den) ibaret olan veyahut genişlik rakamı dörtte üçten daha az olan (0,74-0,67) kafatasları uzun kafataslarıdır (Dolichocephale). Kafatasının genişliği uzunluğun dörtte üçünden fazla olan (0,80 -0,87) kafatasları kısa kafataslarıdır (Brachycéphale).

Kafatasının şeklini ifade eden 0,75 yahut 0,80 gibi formüllere kafa alâmeti (Indice céphalique) ismini veriyorlar. Uzun kafataslarında bu kafa alâmeti 0,67'ye kadar inebilir, kısa kafataslarında ise 0,87'ye kadar çıkabilir.

başlamıştı. Fakat bu iddiadan vazgeçildi, çünkü uzun kafataslılığın Avrupa milletlerinin hususiyeti değil, bilâkis Afrika'nın siyah ırkına mensup kavimlerinden birçoklarının hususiyeti olduğu da anlaşıldı. Kafatasının şekli ile insanın istidat ve kabiliyetleri arasında bir münasebet olmadığı, ayrıca, bazı müşahedelere istinaden isbat edildi. Meselâ, büyük Alman filozofu Kant'ın, büyük Fransız âlimi Laplace'ın, büyük Fransız edip ve mütefekkiri Voltaire'in kısa kafataslı dâhiler olduğu tesbit edildi.

Bugün beşerî zümreleri tasnifte cildin renginden, kafatasının şeklinden başka, saçların rengi, gözlerin rengi ve şekli, boy, burunun basık veya sivri, yüzün yuvarlak veya uzun, dudakların kalın veya ince, elmacık kemiklerinin düz veya çıkık, boynun uzun veya kısa olması gibi hususiyetler de gözönünde tutulmaktadır. Beşerî zümreleri biribirinden ayıran hususiyetlere «Signes somatiques» (fizikî hususiyetler) ismi verilir.

Fransa'nın, geçen asrın sonlarında yetişen meşhur antropologlarından Jean Deniker yeryüzündeki kavimleri, fizikî hususiyetleri dikkate alarak, başlıca 29 zümreye ayırıyor.(7)

Deniker bu 29 etnik zümreden biri olarak da Türkleri gösteriyor.

Bu suretle, fizikî hususiyetleriyle diğer insan zümrelerinden ayrılan bir Türk ırkının mevcut olduğu antropoloji ilmi tarafından tesbit ve tasdik edilmiş bulunuyor. Halbuki Ratzel gibi bazı âlimler

(7) Jean Deniker, les Races et les peuples de la terre. Ch. VIII, Paris 1929.

«Türk» adlı bir etnik zümrenin mevcudiyetini bile inkâr etmişlerdi[8].

Deniker, kavimleri ırklara taksim için, bir kavim içindeki insanların bünyesinde en sık rastlanan somatik hususiyetleri kıstas olarak kabul ediyor, sonra da bu hususiyetlerin hepsini veya çoğunu kendilerinde toplayan ferdleri, kavmin mensup olduğu ırkın karışmamış tipik örnekleri sayıyor. Bir kavim içinde bu tipi temsil eden ferdler ekseriyet ise, Deniker o tipin hususiyetlerini muayyen bir ırkın hususiyetleri telâkki ediyor ve vaktiyle karışmamış halde mevcut olmuş olduğunu düşündüğü bu ırka tipik ferdlerin mensup oldukları kavmin ismini veriyor.

Milletler, tarihten önceki devirlerden beri karışmış olduğundan, bugün hemen hiç bir milletin bütün ferdleri o milletin mensup olduğu ırkın hususiyetlerine mâlik değildirler. Ancak bu ırkı temsil eden örnek tipler, o kavim içinde en çok rastlanan tiplerdir.

Biz yeryüzünde muayyen fizikî hususiyetlere mâlik bir Türk ırkının mevcut olduğuna inanıyoruz. Fakat bugün Türk dilini konuşan, ruhunda Türklük şuuru besleyen bütün ferdlerin Türk etnik zümresine mahsus sayılan somatik hususiyetlerin hepsine sahip olduğunu iddia edemeyiz.

Türk ırkı da, bazı ırklarla, Çinliler, Moğollar, İranlılar, Araplar, Finugurlarla az çok karışmış olabilir. Çünkü Türk ırkı, Türk olmayan birçok ferdleri içinde eritmiştir. Onun için bugün Türk kavim-

(8) Ratzel, Völkerkunde, II. S.S. 526 und Volg.

leri içinde de, Türklere mahsus somatik hususiyetlere sahip olmayan ferdlerin bulunması tabiîdir.

Deniker, Türk ırkının somatik hususiyetlerini şu şekilde tesbit ediyor:

1) Cild beyaz (hafifce sarıya mütemayil),
2) Boy ortadan yüksek,
3) Kafatası kısa,
4) Saç siyah,
5) Gözler siyah, fakat Moğol gözü gibi çekik değil,
6) Burun normal (Basık değil),
7) Göğüs orta,
8) Yüz uzunca (oval),
9) Elmacık kemikleri hafifçe çıkık,
10) Dudaklar kalın,
11) Boyun kısa [9].

Deniker'e göre, «Beşeri zümrelerin karışmış olmasına rağmen, her etnik zümre içinde ırkın somatik hususiyetlerini temsil eden tipler için hiç bir zaman büsbütün zail olmuyor. Her kavmin içinde daima bir çok ferdler kavmin karışmasından evvelki ırkî hususiyetleri muhafaza ediyorlar.»

(9) Deniker, op. cit. editions de 1900 et 1926, P. 459.

- 2 -

ETNOLOJİK MÂNADA IRK

Irk tâbirinin antropolojik mânasından başka, bir de etnolojik mânası vardır.

Etnolojik[10] mânada ırk, uzak bir tarihî devirde bir büyük devlet içinde beraber yaşamış, bu sayede lisan, örf, âdet ve inanışlar bakımından birleşmiş ve ana devlet dağıldıktan sonra da kardeşliği muhafaza etmiş milletler topluluğudur. Diğer

(10) Malûm olduğu üzere, Yunan lisanında Ethnos kavim, halk (Volk, peuple) demektir. «Ethnologie», kavimleri örf ve âdetleri, lisanları bakımından tetkik eden ilimdir. «Ethnographie» de kavimleri tarif eden ilimdir. Ethnologique, ethnographique kelimeleri bu ilimlerle ilgili sıfatlardır. Biz burada etnoloji ıstılâhını etnografi'yi de içine alan geniş mânada, Almanların «Völkerkunde» adını verdikleri ilim mânasında kullanıyoruz.

tâbirle, etnolojik mânada: **«Irk biribirine yakın dilleri konuşan ve müşterek ruhî temayüllere sahip olan milletlerin bütünüdür»** diyebiliriz. Tarih ve sosyolojiye ait eserlerde ve bilhassa edebî yazılarda ırk tâbiri bu mânada kullanılmaktadır. Meselâ: Lâtin ırkı, Arap ırkı, Cermen ırkı, Kelt ırkı, Türk ırkı. Bu mânadaki ırk mefhumu, antropolojik mânadaki ırk mefhumundan daha sarih, daha kolay anlaşılır bir mefhumdur.

Etnolojik mânada, Lâtin ırkı, lâtin dilinin çeşitli istikâmetlerde inkişaf etmiş şekillerinden birini konuşan, müşterek ruhî vasıf ve temayüllere, müşterek örf ve âdetlere mâlik olan milletlerin mecmuudur.

Çünkü Fransızlar, İtalyanlar, İspanyollar ve saire bir zamanlar, uzun asırlar boyunca, Roma devleti içinde yaşamış, bunun neticesinde romalılaşmış, lâtinleşmiş kavimlerdir. Keza, etnolojik mânada Türk ırkı mazide bir çok defalar aynı devlet içinde yaşamış, bugün Türk dilinin lehçelerinden birini konuşan, örf ve âdetleri ve ruhî temayülleri bakımından biribirine benzeyen kavimlerin topluluğudur.

Irk kelimesinin antropolojik ve etnolojik mânaları bazen birleşiyor, bazen de birleşmiyor.

Etnolojik mânada Lâtin ırkından olan bir milletin bazı ferdleri antropolojik bakımdan o ırktan olmayabilir. Biz millet ve milliyeti sosyolojik ve psikolojik bakımdan tetkiki hedef tutan bu eserde ırk tâbirini daha ziyade etnolojik mânada kullanacağız.

- 3 -

IRKLARIN MENŞEİ

Millet mefhumu her iki mânadaki ırk mefhumundan tefrik edilmelidir.

Antropolojik mânadaki ırk zoolojik bir mefhumdur. Millet ise, sosyolojik ve psikolojik esaslara dayanan bir kavramdır. Bugün milletleri tasnif ve milliyeti tesbit sahasında antropolojik mânada ırk esası kıstas olmaktan çıkmıştır.

Diğer taraftan millet mefhumu, etnolojik mânadaki ırk mefhumundan da farklıdır. Millet kelimesi şöyle tarif edilebilir: **Aynı dili konuşan, aynı millî seciyeye, müşterek tarihe, müşterek millî emellere mâlik olan bir kütledir.** Etnolojik mânada ırk, millet mefhumundan daha geniş bir mefhumdur. Meselâ, İslav ırkını ele alalım: Bu ırk içinde tarihleri, lisanları, oturdukları saha ve siyasî durumları bakımından biribirinden farklı milletler vardır; Ruslar, Polonyalılar, Çekler, Sırplar ve saire.

Keza, Cermen ırkı içinde biribirinden ayrılmış milletler vardır: Almanlar, İsveçliler, Norveçliler.

Türk ırkı içinde de biribirinden farklı lehçelerde konuşan zümreler vardır:

Anadolu Türkleri, Azerbaycan Türkleri, Garbî Türkistan Türkleri (Özbekler, Türkmenler, Kırgızlar), Şarkî Türkistan Türkleri (Kara Kırgızlar, Uygurlar), Kırım Türkleri, Kazan Türkleri ve saire. Bunların hepsi etnolojik mânada Türk ırkındandırlar.

Etnolojik bakımdan aynı ırka mensup olan milletler birbirinden uzaklaşmış lehçelerde konuşabilirler. İslav ırkına mensup sayılan milletler, bugün, kelimelerin kökü islavca olduğu halde, biribirinden tamamiyle ayrılmış ve uzaklaşmış dilleri konuşmaktadırlar. Bugün bir Rus, ayrıca öğrenmeksizin, Çekçeyi anlayamaz. Cermen ırkına mensup bir Alman, öğrenmeksizin, İsveç dilini anlayamaz.

Ancak, Türk ırkı bu hususta hayrete şayan bir istisna teşkil etmektedir. Türk beşerî zümresine mensup kavimler asırlardan beri, tarih ve coğrafya bakımından, biribirinden ayrılmış oldukları halde, bugüne kadar anadili olarak aynı dili konuşmaktadırlar. Çünkü lehçeler ayrı birer dil teşkil edecek kadar biribirinden uzaklaşmış değildir.[11]

Bugün İstanbullu bir Türk, Azerbaycandan geçerek Garbî Türkistana (Türkmenistan ve Özbekistana), Garbî Türkistandan da Şarkî Türkistana (Çinî Türkistana) geçerek, tercümana ihtiyaç duymaksızın, Türkçe konuşarak Çin'e kadar seyahat edebi-

(11) Bundan ancak Türk ırkına mensup olan Yakut'ların ve Çuvaşların lisanı istisna teşkil etmektedir. Bu iki kavmin konuşma tarzları müstakil bir lisan addedilecek kadar diğer Türk lehçelerinden uzaklaşmıştır.

lir[12]. Çünkü bütün bu sahalarda yaşayan kavimler Türk dilinin muhtelif lehçelerini konuşan kavimlerdir.

Bu bakımdan, Türkler bahis konusu olduğu zaman, ırk ve millet mefhumları, diyebiliriz ki, birleşmektedir.

Irk meselesi bugüne kadar kat'î ve ilmî surette cevaplandırılamamış bir takım sualler doğurmaktadır. Bunlardan biri ırkların menşei meselesine dairdir.

Bütün insan zümrelerinin menşei bir midir? Yani, dünyadaki bütün Insanlar, bütün kavimler aynı atanın mı, yoksa ayrı ayrı ataların mı torunlarıdırlar?

Malûm olduğu gibi, «Tek selef», nazariyesine «Monogénisme», muhtelif selefler nazariyesine de «Polygénisme» adı veriliyor.

Büyük dinlerin hepsi menşe birliği fikrini ileri sürmüşlerdir. Yahudi, Hıristiyan ve İslâm din âlimlerinin fikrine göre bütün insanlar Âdem Aleyhisselâm'ın zürriyetindendir, onun torunlarıdır.

Bir kısım âlim ve antropologlar ise, müteaddit menşe, yani «polygénisme» taraftarıdırlar[13].

Bununla beraber, bugün âlimler arasında da «monogénisme» fikri gittikçe kuvvetlenmektedir[14].

---

(12) Çin ülkesi dahilinde de Türkçe konuşan, anadili türkçe olan zümrelerin bulunduğu malûmdur.

(13) Karl Vogt, Verlesungen über der Manchen - Gissen 1863. Tome I. P. 284, L. Gumplowicz, Précis de Sociologie, Liv. II, Ch. IV. Bundan başka, Cuvier, Buffon gibi meşhur âlimler de «Müteaddit menşe» fikrinde idiler.

(14) J. Finot, Op. cit. Chap. V. Paris, 1921. Bu müellif mezkûr eserinin bu faslında menşe birliği lehindeki bütün delilleri göstermiştir.

- 4 -

ÜSTÜN IRK NAZARİYESİ

Irk ile ilgili ihtilâflı meselelerden biri de ırkların eşitliği meselesidir. Bu meselenin halli şu suallerin cevaplarına bağlıdır:

1. — Irklar arasında fizikî, somatik vasıflar bakımından olduğu gibi, zekâ ve fikrî kabiliyetler bakımından da farklar var mıdır?

2. — Irkların zekâ ve fikrî kabiliyetleri arasında fark varsa, bu bakımdan ırklardan bazıları diğerlerinden üstün müdür?

3. — Medeniyet seviyesiyle ırk arasında münasebet var mıdır?

4. — Medeniyet denilen şey daima muayyen ırkların eseri midir, yoksa ırk esası haricinde bir hâdise midir?

5. — Irkların hepsi, muayyen şartlar dahilinde yüksek medeniyet seviyesine çıkmak kudretini haiz midir, yoksa bu kudretten ebediyen mahrum olan ırklar da mı vardır?

Ondokuzuncu asrın ikinci yarısında, yukarıdaki suallere, üstün ırkların mevcut olduğunu iddia eden Avrupa müelliflerinin eserlerinde şu şekilde cevaplar verilmekte idi:

1. — Evet, ırklar arasındaki fizikî, somatik farklar mevcut olduğu gibi, fikrî kabiliyetler ve zekâ derecesi bakımından da farklar vardır.

2. — Zekâ ve fikrî kabiliyetler bakımından üstün ırklar (meselâ aryen ırklar), bir de aşağı ırklar vardır, (meselâ zenciler).

3. — Medeniyet seviyesiyle ırklar arasında sıkı bir münasebet vardır: Medeniyetler ırkların fıtrî kabiliyetleri nisbetinde inkişaf eder.

4. — İnsanlık tarihinde medeniyet yaratan ırk Aryen, Hint - Avrupalı ırktır. Aryenler üstün bir ırktır.

5. — Yüksek medeniyet seviyesine çıkmak ve medeniyetin yüksek şekillerini yaratmak kudretini haiz ırklar vardır, bu kudretten mahrum ırklar vardır.

Avrupa'da bu iddia ve fikirlerin yayılmasında büyük rol oynamış olan eser Fransız yazarlarından Comte de Gobineau (1816 - 1882)nun «Beşerî ırkların eşitsizliği hakkında deneme»[15] adlı eseri-

(15) Le comte de Gobineau, «Essai sur l'inégalité des races» Cinquieme edition, Paris, 1884. İki cilt.

dir. Bu, cesur, fakat ilmî olmaktan uzak iddialarla dolu eser Avrupa'nın son asırdaki siyasî tarihine menfî tesirler icra etmiş olduğundan, eserin kısa bir hülâsasını yapmanın faydalı olacağı kanaatindeyim:

Gobineau'ya göre, «Irklar zekâ ve fikrî kabiliyet bakımından müsavi değildirler. Siyah ırk zekâ bakımından en aşağı ırktır. Sarı ırka mensup kavimlerin de fikrî kabiliyetleri mahduttur. Zekâ ve fikrî kabiliyetler bakımından en yüksek ırk Avrupalıların mensup olduğu, **aryen** ırktır. Bu ırkın yeryüzünde saf olarak kalması bir idealdir. Fakat, maalesef bu ırk tarihten önceki devirlerden beri diğer ırklarla karışmıştır. Bugün bu ırkın tamamiyle saf, karışmamış bir zümresi yoktur. Avrupa kavimleri üç ırkın karışması mahsulüdürler: Eski Yunanlılar ve Romalılar Sâmi ırkla karışmıştır. (Sâmi'ler kendileri de siyah ırkla karışmışlardır. Bugün Lâtin ırkına mensup olan Fransızlar, İtalyanlar ve İspanyollar da Romalı kanı taşıdıkları için, bu milletlerin damarında siyah ırkın kanı vardır. İngilizlere tarihten önceki bir devirde sarı ırkın kanı karışmıştır. Cermen ırkı beyaz ırkın en az karışmış, en saf mümessilidir.

Milletlerin medeniyet sahasında yükselme kabiliyeti damarlarındaki beyaz ırk kanı miktariyle mütenasiptir. Tekerrür eden karışmalar neticesinde damarlarında aryen kanı azalmış olan milletler medeniyet sahasında başarısızlığa mahkûmdur[16].

Milletlerin medeniyet ve siyaset sahasındaki muvaffakiyet veya mağlubiyetlerinin sebebi ırkların-

(16) Comte de Gabineau'nun eseri bilhassa Almanya'da revaç görmüştür.

da, kanlarında aranmalıdır. Milletlerin tarihleri damarlarındaki kanın cinsine bağlıdır.»

Gobineau, Avrupa milletlerinin atalarının «Arya» ismini taşıyan bir ırktan olduğunu iddia ettiği için, bu ırka mensup milletlere «Aryen» (Aryalı) adı verilmiştir. Onun için Gobineau'nun üstün ırk nazariyesine de Aryanizm denilmektedir.

Gobineau'nun «Aryen» denilen üstün bir ırkın mevcut olduğuna ve bu ırkın da en saf torunlarının Cermenler olduğuna dair fikirleri Almanya'da büyük rağbet kazandı. Çünkü bu nazariye Almanların millî gururunu okşayan bir nazariye idi. Almanya'da Gobineau'nun fikirlerini yaymak için «Gobineau Cemiyeti» ismiyle bir cemiyet de kuruldu (Gobineau Vereinigung). Bu Cemiyetin âzaları Gobineau'nun fikirlerini Alman milletinin kafasında yerleştirmek için kesif bir propaganda yapmağa başladılar. Alman âlim, şair ve yazarlarından bir çokları Gobineau'nun fikirlerini kabul ettiler[17] ve Almanların dünyanın en yüksek milleti olduğuna dair fikri edebiyat vasıtasiyle yaymağa başladılar. Zaten Almanya'da Gobineau'nun nazariyesini kabul etmek için ruhî zemin hazırdı.

Gobineau'dan 30-35 yıl önce Almanya'nın büyük filozoflarından Hegel (1770-1830) dahi «Hukuk Felsefesinin Anahatları»[18] adlı eserinde ilerideki fasıllarda tafsilli bir şekilde üzerinde duracağımız gibi, şu fikirleri ileri sürüyordu:

---

(17) Meselâ meşhur büyük kompozitör Richard Wagner (1813 - 1883).

(18) Hegel, Grundlinien der Philosophie des Rechts, Leipzig, 1930.

«Âlem ruhu» muhtelif devirlerde, muhtelif devletlerde tecelli etmiştir[19].

Son zamanlarda âlem ruhu Alman devletinde tecelli etmiş bulunmaktadır»[20].

Almanya'da Hitler'i ve Nazi Partisini doğurmuş mühim âmillerden biri, Hegel'in fikirleriyle başlayıp Gobineau'nun eseri neticesinde kuvvetlenen bu ırkçı (raciste) cereyan olmuştur. Alman milletinin, istisnaî vasıflara malik ve diğer milletlere hâkim olmağa namzet üstün bir millet olduğuna dair fikir Alman aydınlarını kuvvetle etkilemiştir.

Hitler'in «Kavgam» adlı eserinde neşretmek istediği fikirler Hegel ve Gobineau'nun fikirlerinin bir siyaset adamı tarafından, muayyen bir gaye için (Alman milletini Avrupa'da hâkim kılmak için) istismarından ibarettir. Hitler, Marksizm cereyaniyle mücadele edebilmek için ırkçı bir sosyalizm cereyanı yaratmak ve bunun için de üstün ırk nazariyesine istinat etmek istiyordu. Hitler'in «Kavgam»daki fikirlerinin Hegel ve Gobineau'nun fikirlerinden mülhem olduğu aşağıdaki parçadan açıkça anlaşılmaktadır: «Prensip olarak ırkçı görüş devleti bir gaye için vasıta telâkki eder. Bu gaye de insan ırklarının muhafazasından ibarettir. Irkçı görüş ırkların müsavatına inanmaz. Bilâkis onlardan bazılarının üstün mahiyette olduklarını kabul eder. Bu inanış ırkçı telâkki taraftarlarına dünyayı idare eden ebedî

(19) Hegel'in «millet ruhu» hakkındaki fikirlerini de, ileride ayrıca izah edeceğiz.

(20) Hegel'den önce filozof Fichte (1762 - 1814) de «Alman milletine hitap eden nutkiyle, Alman milletinin üstünlüğü fikrini yaymıştır.» Rede an die Deutsche Nation.

iradeye uygun olarak en iyinin ve en kuvvetlinin zaferini kolaylaştırmak, kötülerin ve zayıfların boyun eğmelerini talep etmek mükellefiyetini tahmil eder. Bu suretle tabiatın aristokratik prensibine hürmet gösterir. Zihayat olanlar merdivenin son basamağına kadar bu kanunun kıymetine inanır. Irkçı görüş yalnız ırkların değerlerindeki farkı görmekle kalmaz, ferdlerin kıymetlerindeki farkı da görür»[21].

Üstün ırk nazariyesinin esasını teşkil eden ve kökünü, Hintlilerin eski dinî eserlerinin dili olan Sanskrit lisaniyle Avrupa dilleri arasındaki müşabehetten alan Aryanizmin dayandığı faraziyeleri kısaca şöyle ifade ve hulâsa edebiliriz:

Bugünkü Avrupa'nın medenî milletlerinden bir çoklarının dilleriyle Hindistan'ın eski dinî lisanı olan Sanskrit dili arasında göze çarpan benzeyiş hem Sanskrit dilinin, hem Avrupa dillerinin menşei olan bir anadilin mevcut olmuş olduğunu gösterir. Böyle bir dilin mevcut olmuş olması da bu dili konuşan bir kavmin mevcut olmuş olduğunu farzetmeğe sevkeder. Bu kavmin ismi de «Arya» olsa gerektir, çünkü kadîm devirlere ait Sanskrit dilindeki eserlerde Hintliler «asil, temiz» mânalarını ifade eden «Arya» sıfatiyle tavsif edilmektedirler.

Aryalıların vatanının «Aryana Vaeja» adlı bir yer olduğu farzedilmiştir. Çünkü «Arya» ırkına mensup

---

(21) Hitler, Mein Kampf (Kavgam) Cilt II, S. 313. H. Cahit Yalçın tercümesi.

Hitler'in doktrin ve siyasetine verilmiş isim «ırkçılık» (Racisme)dir. Zararlı olan ırkçılık işte bu, başka milletlerin hürriyet ve istiklâline tecâvüzü caiz gören, başka milletler üzerinde tahakküm etmek temayülü besleyen mütecaviz milliyetçiliktir. Bu milliyetçiliğin tereddi etmiş şeklidir.

kavimlerden sayılan İranlıların eski dinî kitabı Avesta'nın birinci kısmı olan Vendidad'ın birinci faslında Ahuramazda tarafından yaratılmış ülkeler arasında bir «Aryana Vaeja» (Kaynaklar ülkesi) tâbiri geçmektedir. Gobineau'nun görüşleri işte bütün bunlara dayanmaktadır.

Üstün ırk nazariyesi hiç bir ilmî esasa dayanmayan bir nazariyedir. İnsan zümreleri, ruhî istidat, fikrî ve medenî tekâmül kudreti bakımından müsavidirler. Bugün Avrupa'da «Üstün ırk» efsanesini çürüten bir çok eser yazılmıştır.

«Arya» efsanesi hakkında Fransız âlimlerinden J. Finot «Irk Bâtıl Fikri»[22] adlı eserinde, ezcümle şunları yazıyor: «Uzun müddet münakaşa götürmez bir hakikat sayılmış olan Aryanizm (Aryacılık) akîdesine temas edildiği zaman, bunun esas unsurları bakımından bir «Fantome» (Hayalet) olduğu görülüyor. Bitaraf bir gözle bakılınca da bu «Fantome» yok oluyor![23]

Hayalet'in zail olması neticesinde bunun üzerine kurulan muhakemelerin de, tabiî olarak, hükmü kalmamaktadır. Son zamanlarda yapılan tetkiklerden öğrenilmiştir ki, mevcudiyeti iddia olunan, «Arya» ırkı hiç bir zaman ırk veya kavim olarak yaşamamış, olsa olsa masa başı âlimlerinin icadı mahsulü olarak yaşamıştır (K. Hartman). Muayyen bir mahalde vahdet halinde böyle bir kavmin yaşamış olduğu tesbit edilememiştir[24].

Aryanizm meselesi hakkında Amerikalı yazar-

(22) J. Finot, Le préjugé des races. («Préjugé» mefhumunu «Batıl fikir» tâbiriyle ifade ediyorum. «Peşin hüküm» tâbiri, harfi tercümedir ve yanlıştır.)

(23) J. Finot Le Préjugé des races, p. 355-356.

(24) Virchoff.

lardan F. H. Hankins, «Medeniyet Bakımından Irk» adlı eserinde şunları yazıyor:

«Arya efsanesine ait her şey gibi, bu muhayyel ülkenin yeri ve hususiyetleri de, birer muamma halinde kalmış bulunmaktadır.»

1876'da Hartman «Aryen kavmi âlimler tarafından icad edilmiş bir kavimdir» diyordu. 1889'da Fransız bilgini G. de Mortillet Antropoloji cemiyetinde okuduğu bir tebliğde şunları söylemiştir: «Mademki «Aryen»ler hakkında hiç bir şey malûm değildir, şu halde bu kavmin mevcut olmamış olduğuna hükmetmekten başka çare yoktur» [25].

Ondokuzuncu asrın meşhur lisaniyatçılarından Alman bilgini Max Müller de «Aryen» diye bir ırkın mevcut olmadığını söylüyor ve diyordu ki: «Etnoloji âlimlerinin aryen bir ırktan, aryen kandan, aryen gözlerden, aryen saçlardan bahsetmesi bir lisaniyatçının «dolichocéphale» lûgat kitabından veya «brachycéphale» grammer'den bahsetmesi kadar saçmadır» [26].

Fransa'nın olgun ve müstakil fikirleriyle temayüz eden tanınmış sosyologlarından, Bordeaux Üniversitesi Sosyoloji Profesörü Gaston Richard da «Üstün Irk» nazariyesinin ilmî esastan mahrum olduğunu kuvvetli delillere istinaden isbat ediyor ve ezcümle şöyle diyordu:

«Eğer üstün ırktan maksat başkalarını hâkimiyeti altına almak kudretine mâlik olan ırk ise, böyle bir ırkın mevcudiyeti çok meşkûktur.

Tarih bize isbat ediyor ki, dünyanın bir kıs-

(25) F. H. Hankins, La race dans la civilisation, Ch. II. P. 41 Paris, 1935.

(26) J. Finot, op. cit. p. 369.

mında hâkim olan bir ırk diğer bir kısmında mahkûm olabilir. Ruslar Sibirya'da ve Avrupa'nın Batı kuzeyinde birçok Türk ve Fin kavimlerini İslâv hâkimiyeti altına almağa muvaffak oldular, fakat buna mukabil Makedonya'da İslâvlar üzerinde Türkler, Tuna havalisinde de Macarlar hâkimdir»[27].

Müşahedeye dayanan yegâne gerçek, eski Hint ve İran lisanlariyle Avrupa milletlerinden bazılarının dilleri arasında mevcut olan müşabehettir. Onun için «Aryen» tâbiri ancak bu dillere şâmil bir sıfat olarak kullanılabilir[28], mevcut olmuş olduğu isbat edilmemiş bir ırkın sıfatı olamaz.

Üstün ırk nazariyesi ilmî ve tarihî bakımlardan yanlış olduğu gibi, milletlerin bu nazariyeye dayanan siyasî tutumu da elbette yanlıştır. Gerek ferd için, gerekse milletler için varlığını devam ettirmeğe, hayatını inkişaf ettirmeğe çalışmak biyolojik bir haktır. Her ferd için ve her millet için yeryüzünde «Ben de varım ve var kalacağım» demek varlığının en tabiî ifadesidir. Fakat bir millet kendisinin diğer milletlerden üstün olduğu iddiasıyle, «dünyada hâkim olmağa lâyık yegâne millet benim, diğer milletler bana tâbi olmalı, benim hâkimiyetim altında yaşamalı, etrafımdaki milletlerin yaşadığı sahalar benim için hayat sahasıdır» dediği gün, bütün dünya milletlerinin bu millete karşı birleşerek mukavemet etmesi zarurî ve tabiî bir hâdisedir.

---

(27) G. Richard, Sociologie générale, Partie III. Ch. III. § 143.

(28) Aryen denilen dillerin yayılmasının da ırk birliği neticesi olmadığı, antropolojik mânada ırkla münasebeti olmayan âmillerin mahsulü olduğu bugün isbat edilmiştir. (Frank H., Hankins, op. cit. Ch. II.)

Bazı Batılı yazarlar Gobineau'nun Cermenlerin en yüksek ırk olduğuna dair iddiasını şiddetle reddettikleri halde, kendi milletlerinin Asya ve Afrika milletlerinden üstün olduklarını tereddütsüz olarak kabul ederler[29]. Bir çok Avrupalıların zihinlerinin bir köşesinde kendilerinin, ancak medeniyet seviyesi itibariyle değil, hilkat, tiynet, zekâ itibariyle de üstün olduklarına dair bir kanaatin yaşadığı muhakkaktır. Bütün Avrupa edebiyatı, Batılı olmayan ırklara mensup insanların yüksek medeniyet seviyesine çıkmak kabiliyetinden mahrum olduğuna dair işaret, telmih veya sarih iddialarla doludur. Gerçi muayyen devirlerde muayyen ırka mensup bir veya bir kaç milletin, diğer millet ve devletlerden medeniyet, siyasî kudret bakımından üstün olmuş olduğu tarihî bir hakikattir. Fakat insanlık tarihi tarafsız bir görüşle gözden geçirildiği zaman bu siyasî ve medenî üstünlüğün «ırkî» üstünlük neticesi olmayıp, tabiat, iklim gibi faktörlerin ve tarihî coğrafî, iktisadî ve siyasî şartların, medeniyetin inkişafına elverişli bir şekilde birleşmesi mahsulü olduğu görülmektedir.

Bugün Avrupa milletlerinin medeniyet bakımından Asya ve Afrika kavimlerinin birçoğundan üstün oldukları bir gerçektir. Fakat bu, her zaman

---

(29) Almanların üstün ırk olduklarına dair Almanya'da hâkim fikre müvazi olarak, Fransa'da Keltism, İngiltere'de Anglosaksonizm isimlerini verebileceğimiz, kendi milletlerini üstün ırk telâkki eden cereyanlar vardır.

böyle olmamıştır[30]. Milâddan birkaç bin sene önce Mısır'da, Irak'da yüksek medeniyetler zuhur ettiği sırada, Batı Avrupa'daki kavimler tam mânasıyla barbar idiler. Avrupa kavimleri arasında dahi medeniyet merkezi daima değişmiştir. Milâddan önce, Romalılar, bugün Avrupa'nın medenî milletlerinden olan Britanyalılarla Cermenleri medenîleşmek kudretinden mahrum kavimler sayarlardı. Bu kanaat neticesi olacaktır ki, İmparator Karakalla tarafından Roma vatandaşlığı hakkı İmparatorluk içindeki bir çok milletlere verildiği halde, Britanyalılar ve Cermenler, barbar kavimler sayılarak, bundan mahrum edilmişlerdi.

Bugünkü Fransızların Araplardan, medeniyet bakımından, daha çok ilerlemiş durumda olduklarını inkâr etmek mümkün değildir. Halbuki sekizinci asrın son yarısında ve dokuzuncu asrın başlarında, Abbasî Halifelerden Harunür-Reşit (765-809) ve oğulları devrinde, Abbasî Devleti medeniyetinin Frank Devleti medeniyetine nisbetle, kıyas edilemeyecek derecede daha yüksek olduğu ve Bağdat'ın dünyanın kültür merkezi bulunduğu tarihî bir hakikattır.

Harunür-Reşid'in Frank Kralı Şarlman'a hediye olarak gönderdiği saat, Frank devletinde, bugün Afrika'nın küçük kabile şeflerinden birine gönderildiğini farzedebileceğimiz televizyon cihazının yapacağı tesirî yapmıştır.

Kanunî Süleyman devrinde Finlândiyalılar medeniyet bakımından, Türklere nisbetle çok geride

(30) Alman milleti bir Barbar millet iken, bizim Orta Asya'daki seleflerimizin pek çok âlimler ve Farabi gibi büyük filozoflar yetiştirmiş olduğu ilim tarihiyle meşgul olanlarca malûmdur. (Sadri Maksudi, Hukuk Felsefesi Tarihi § 22, 44, 45.)

bir millet idiler. Bugün Fınler en medenî mılletler arasında yer almıştır.

Medeniyet bakımından aşağı seviyede bulunan bir milletin muayyen şartların gerçekleşmesi netîcesinde en medenî milletlerden biri haline gelmesi her zaman mümkündür ve bu, tarihte müteaddit defalar görülmüş bir hâdisedir.

Yüz küsur sene önce «Sarı ırktan oldukları için» yüksek medeniyet kabiliyetinden mahrum sanılan Japonyalılar bugün müsbet ve teknik ilimler bakımından Avrupa milletleri seviyesine çıkmış bulunuyorlar. Bugün Japonlar kültür ilimleri ve felsefe sahasında da, Avrupalılar seviyesine çıkmak üzeredirler.

Medeniyet merkezleri daima değişmektedir. Bundan seksen sene önce şimalî Amerika'nın medeniyeti Avrupa'nınkine nisbetle aşağı idi. Bugün ise, Amerika Birleşik Devletleri her bakımdan Avrupa seviyesindedir ve bazı bakımlardan daha yüksektir.

Medeniyeti muayyen bir kıt'anın veya muayyen bir milletin ebedî inhisarı saymak ilmî bir görüş değildir. Yüksek medeniyetten mahrum milletler yükselebildikleri gibi, çok medenî milletlerin de medeniyetlerini kaybetmeleri mümkündür.

Bugün medeniyeti kendi inhisarı telâkki eden Avrupa bunu ebediyen elinde tutamayacaktır. Şimdiden birçok düşünürler Avrupa medeniyetinin çökme devrine girmiş olduğundan bahsetmeğe başlamışlardır.

Meselâ Oswald Spengler'in Birinci Dünya Har-

binden sonra yayınlanan «Batının Çöküşü»[31] adlı eseri bu konuya tahsis edilmiştir. Spengler çeşitli emarelere istinaden Batı medeniyetinin çökmekte olduğunu ispata çalışıyor. Biz Spengler'in fikrine iştirak etmiyoruz. Kanaatimize göre Avrupa'nın medeniyet kuvveti henüz tükenmemiş olduğu gibi, insanlık tarihinde oynayacağı rol de bitmemiştir.

Fakat bugün Avrupa'nın bir medeniyet buhranı geçirdiği de şüphesizdir. Buna mukabil bugün Asya ve Afrika ülkelerinde medenileşmeğe doğru ciddî ve samimî hamleler müşahade edilmektedir. Avrupa medeniyeti denilen medeniyet hakikaten bütün insanlığın müşterek malıdır. Bu medeniyetin yaradılışında Asya ve Afrika milletlerinin de rolü ve hissesi vardır. Batı medeniyeti bugün bütün dünyaya yayılmakta, Batı milletlerinin «inhisarı» olmaktan çıkmaktadır. Bunun neticesinde, Batı milletlerinin diğer milletler üzerindeki siyasî ve iktisadî tahakkümü de ortadan kalkacak, insanlık hem siyasî, hem medenî bakımdan eşit ve hür milletlerden terekküp edecektir. Hâkim millet, mahkûm millet mefhumları yavaş yavaş zail olacaktır.

Ferdler arasında eşitlik nasıl insanlığın inkişaf ve terakkisi için hayırlı ve müsbet neticeler tevlid etmişse, milletler arasında eşitlik esasının zaferi de insanlık hayatında büyük ve müsbet neticeler doğuracaktır.

---

(31) Oswald Spengler, Untergang des Abendlands. (Fransızcaya «Declin de l'Occident» ismiyle tercüme edilmiştir. Paris, 1931).

Batılıların üstünlüğü efsanesine dayanan nazariyelerin ilmî, sosyolojik kıymetten mahrum olduğu muhakkaktır[32].

(32) Avrupa dillerinde ırk meselesine dair edebiyat çok zengindir. Alâkadar olanlara tavsiye edebileceğimiz eserler şunlardır:

Jean Deniker, Les races et les peuples de la terre. Paris, 1900 ve 1926.

Paul Topinard, Eléments d'Anthropologie générale, 1885, Paris.

Paul Topinard, L'homme dans la nature. Paris, 1891.

Eugène Pittard, Les races et l'histoire. Paris, 1924.

Frank H. Hankins, La race dans la civilisation. Paris, 1935.

A. C. Haddon, Les races humaines et leur répartition géographique. Paris, 1930.

Louis Figuier, Les races humaines et l'Homme primitif. Paris, 1876.

Quatrefages et Hamy, l'Espèce humaine. Paris, 1878.

J. Finot, Le préjugé des races, Paris, 1921.

Ratzel, Völkerkunde, Tome II.

A. İvanovski, La composition ethnique de la population de la Russie.

Kısım II

MİLLET ve MİLLİYET

- I -

MİLLİYET DUYGUSUNUN SOSYOLOJİK VE BİYOLOJİK ESASLARI

İnsanların ister tek atadan neş'et ettiklerine dair fikir (monogénisme), ister bir kaç atanın torunları olduklarına dair nazariye (polygénisme) kabul edilsin, sosyologların ve hukuk tarihçilerinin ekseriyetinin kanaatine göre muhakkak olan sudur:

1 — Medenî insan camialarının nüvesi baba riyaseti esası üzerine kurulmuş, ana, baba ve çocuklardan ibaret ailedir. Gerçi bazı iptidai kavimlerde ailenin ana riyasetine dayandığını müşahade eden âlimler, ezcümle J. J. Bachofen (Das Mutterrecht, Stuttgart, 1886) insanlığın baba riyasetinde kurulmuş aileden (patriarkat'tan) evvel ana riyasetinde kurulmuş aile (matriarkat) devri geçirmiş olduğu nazariyesini ortaya atmışlardır. Ailenin ilk şekli hakkında Hukuk Tarihi ve sosyoloji âlimleri arasında fikir birliği yoktur. Bununla beraber, âlimlerin ekseriyetinin fikrine göre, medeniyetçe yükse-

lebilmiş insan camialarının menşei ve ilk şekli baba riyaseti esasına göre kurulmuş patriarkal ailedir (ana, baba ve çocuklar). Bu teorinin en meşhur mümessili hukuk tarihi sahasında çok esaslı araştırmaları ile tanınmış İngiliz âlimi Sumner Maine'dır[1]. Büyük Fransız âlimlerinden N. D. Fustel de Coulanges'in «La Cité Antique» adlı meşhur eseri de medenî camianın baba ailesiyle başladığı fikrine dayanmaktadır[2].

Finlandiyalı âlim Edward Westermack da ilk aile şeklinin baba ailesi olduğu fikrindedir[3].

2 — Bir ana-babanın torunları çoğalıp kalabalık bir zümre teşkil ettikleri zaman, bu zümreye Soy (Gens) diyoruz. Alman âlimlerinden W. Wundt'un fikrine göre, insan camiasının ilk basamağı soy (Stamme) dur. «Stamme» den önceki devirde içtimaî teşekkül yoktur, ancak hayvanlarda görülen sürü (horde) hali vardır[4].

Soy insanların içtimaîleşme ihtiyaç ve istidadının ilk tecellisidir. Her soyun bir reisi ve riayet ettiği hukukî ve ahlâkî esaslar, yani inzibat kaideleri vardır. Ahlâkın en mühim esası soya bağlılık ve sadakattır.

---

(1) (Sumner Maine, Etudes sur L'Ancien droit et la coutume primitive, CH. VII. P. 255-306, Etude sur du droit. La famille patriarcale, P. 435-505.)

(2) La Cité Antique, Liv. II. V. VIII. Liv. III. III.)

(3) Edward Westermack, Histoire du Mariage, Tome II. Chp. VIII.

(4) Wundt, Völkerpsychologie, Tome VII, Teil I. Kapit I.

Zamanla her soy kalabalık bir kütle haline gelmiş, dallara, kollara ayrılarak, yeni soylar doğurmuştur. Sonraları, bu soyların da kollara ayrılması neticesinde, soylar çoğalmış, ayrı sahalarda yerleşerek, bazen de, biribirlerinden uzaklaşmışlardır.

İnsanlar gittikçe çoğalarak ve dağılarak, tedrici surette yeryüzünün yaşamağa elverişli bütün sahalarını işgal etmişlerdir.

Muayyen bir saha veya ülkede yaşayan soyların sayısı çoğaldığı zaman, soylar arasında mücadele başlamıştır. Kendilerini kuvvetli hisseden soylar zayıf saydıkları soyları oturdukları zengin ve mahsûldar sahalardan kovmak, arazilerini istilâ etmek, birikmiş servetlerini gasbetmek için onlara hücum etmeğe başlamışlardır. Zayıf soylar ise yaşamak, düşman soylar tarafından yok edilmemek için bütün kuvvetleriyle mücadeleye mecbur kalmışlardır. Çünkü ferdler gibi insan zümreleri de, bütün canlı mahlûklara hitap eden «Yaşamak istiyorsan mücadele et» şeklinde ifade edilebilecek «Hayat için mücadele» kanununa uymağa mecbur idiler. Zira bu kanun dünyada hâkim en mühim biyolojik[5] kanundur.

3 — İşte düşman soy ve zümrelerle mücadele zarureti, birbirlerine yakın sahalarda yaşayan soy-

(5) Biyolojik sıfatını, ferd ve zümrelerin yaşayabilmesi ve bekasiyle ilgili manada kullanıyoruz.

lar için birleşme ihtiyacını doğurmuştur. Bundan soy birleşmeleri, yani oymak[6] lar husule gelmiştir.

4 — Aynı sebepler neticesinde, yani mücadelede kuvvetli olabilmek için, oymaklar da birleşerek kabile denen zümreyi teşkil etmişlerdir. Kabile teşekkülünden sonra da, soylar ve oymaklar arasındaki kavga ve mücadele yerine kabileler arasındaki mücadele kaim olmuştur.

5 — Bu sebeple kabileler, kabile birlikleri (Confédération des tribus) teşkil etmeğe mecbur kalmışlardır. Kabile birliklerinin kurulması sayesinde kabileler arasındaki çarpışmalar azalmış, fakat bu defa birlikleri arasında mücadele başlamıştır.

6 — Muayyen bir sahada yaşayan kabile birlikleri arasındaki kavga ve savaşlar ancak kuvvetli bir zümre tarafından bütün kabile birliklerinin bir merkezî hakimiyet altına alınması, yani bir devletin kurulması sayesinde sona ermiştir[7]. Kabile birlikleri yerine barış ve inzibatı temin edebilen kuvvetli bir hakimiyetin, yani devletin kurulması insanlık tarihinde mühim ve müsbet bir hâdisedir[8]. Bir dev-

(6) Soy tâbirini latincedeki Gens, Oymak tabirini Fratria (curia), oymaklar ittihadı olan Kabile tâbirini de File (Tribu) tâbirlerinin Türkçe karşılığı olarak kullanıyorum.

(7) Biz Orta Asya tarihinde bu hâdisenin aksi olan misalleri de görüyoruz. (Bu eserin müellifinin «Türk tarihi ve hukuk» adlı eserinin kitap VII. 112 - 115 paragraflara bakılsın.)

(8) Bu hakikate tâ Romalılar devrinde büyük mütefekkir Ciceron işâret etmiştir. Ciceron, de Rebuplica. Liv. VI, VI.

let içinde birleşen kabileler, barış ve inzibat içinde yaşayan bir millet teşkil etmişlerdir[9].

Soy, oymak, kabile, kavim hep rakip zümrelerle mücadele için birleşmiş teşekküllerden ibaret idi. Bu birleşme her zaman barış yoluyla vukubulmuyordu. Ekseriya birleşmeyi gerçekleştirmek için kuvvetli bir zümre diğer zümrelere karşı zor kullanmağa mecbur kalıyordu. Fakat yeni birleşmenin gerçekleşmesinden bir müddet sonra, yeni zümreye karşı insanların ruhunda mevcut **içtimailik** hasleti sayesinde, meydana gelmiş bir bağlılık hissi husule geliyordu. Çünkü ferdler, yaşayabilmelerinin yeni zümrenin yaşayabilmesine bağlı olduğunu insiyakî surette seziyorlardı.

Tarihten önceki kavimler arasında vukubulan kavgaların sebepleri zamanımızdaki milletlerarası mücadeleyi doğuran âmillerden pek farklı değildi. Bunlar başlıca şunlardı:

1 — Kavmin iktisadî hayatını temin zarureti,

2 — Kavmin diğer bir kavim tarafından yok edilmesi, esir durumuna düşürülmesi korkusu.

İnsan kütlelerinin yayılmasının ilk devirlerinde yeryüzünde insanların sayısı bugünküne kıyas edilemeyecek kadar azdı. İnsan kütleleri, (kavim ve milletler) oturdukları coğrafî sahaları sık ve kolay değiştirebiliyorlardı. Yerleşmiş oldukları sahayı herhangi bir sebepten dolayı beğenmedikleri takdirde, iklimi ve tabiî şartları daha elverişli bir sahaya göç ederlerdi. Fakat hayat şartları daha mü-

(9) H. Spencer, Principes de Sociologie, Tome III. Partie V. Ch. I, II, III.

salt olan sahalarda yerleşmek her zaman mücadelesiz, savaşsız mümkün olmuyordu, çünkü «A» kavminin yerleşmek istediği sahada «A» lardan önce «B» kavmi gelip yerleşmiş bulunuyordu. Yahut da «A» ile «B» aynı zamanda o sahaya gelmiş bulunuyorlardı. O zaman iki zümre arasında çarpışmalar, savaşlar vukubulurdu. İki zümreden biri, diğerini savaş esnasında büsbütün yok etmedi ise, ya oradan uzaklaşmağa, kaçmağa mecbur eder, veya düşman kavmin sağ kalan ferdlerini esir eder, yahut da ülkenin bir köşesinde yerleşmelerine müsaade ederdi.

Böylece, kabilelerin, kavimlerin hayatı daimî mücadeleden ibaret idi.

Ancak müsavi kuvvetlere mâlik kavimler barış içinde «yanyana», komşu olarak yaşayabiliyordu.

Beşerî zümrelerin, kabile ve milletlerin muhtelif kıta ve ülkelerde yerleşebilmelerinin ve yerleştikleri yurtlarda kalabilmelerinin binlerce sene süren amansız mücadeleler neticesinde vukubulmuş olduğu hazin bir hakikattir [10].

Fakat rakip kavimler arasındaki münaferet ve husumet ve bunlardan doğan kavga ve harp hâdiselerine müvazi olarak, bunlardan her biri içinde yaşayan ferdler arasında, insanın ruhunda mevcut içtimaî temayül sayesinde, insanî tesanüt ve karşılıklı bağlılık hisleri gelişiyordu.

---

(10) Lester F. Ward, Sociologie pure, tome I, Ch. X. pp. 253 et suiv. Gumplowicz, La lutte des races. Traduction de Ch. Page. Paris, 1893. Herbert Spencer, Principes de sociologie, tome III. Partie V. Ch. I, II, III.

Bu hislerin kesafetî, düşman zümreler arasındaki husumet ve nefretin derecesiyle mütenasiptî: Birbirini yabancı telâkki eden zümreler arasındaki münasebet ne derecede düşmanca idi ise, zümreleri teşkil eden ferdler arasındaki münasebet de o nisbette «insanî» idi. Bu sebeple her zümre içindeki ferdler mensup oldukları zümreye, kabileye, kavme veya millete ruhen bağlanıyorlardı. Çünkü ferdlerin hayatta kalabilmeleri zümrenin hayat ve bekasına bağlı idi. Zümre içinde hâkim tesanüt ve barış havası onların içtimaî temayüllerinin inkişafına imkân veren, karşılıklı muhabbet, itimat ve emniyeti sağlayan sıcak bir muhit yaratıyordu.

Bugün sosyologlar ve hukuk tarihi bilginleri isbat etmişlerdir ki, milletlerin yaşayabilmelerinde ve payidar olmalarında en mühim, en kuvvetli âmil ferdlerin mensup oldukları millete bağlılığı ve sadakatıdır[11].

Bugünkü sosyologlar, ferdlerin mensup oldukları topluluğa (kabileye, kavme, millete) duydukları bağlılık duygusuna «Zümre şuuru», «Zümre hissi»[12], veya «Zümre zihniyeti»[13] ismini veriyorlar. Biribirine bu hisle bağlı olan ferd ve ailelerden terekküp eden kütlelerin, kavim ve milletlerin teşekkülü hayat mücadelesinden doğan zarurî ve tabiî bir hâ-

---

(11) Herbert Spencer, Introduction à la Science sociale, Ch. IX. P. 222. Gumplowicz, Précis de sociologie, Liv. II. V.

(12) Franklin Henry Giddings, Principles of sociology, New-York 1920. Liv. I. Ch. I. Liv. II. Ch. II.

(13) W. Mac Dougall, The group Mind. New-York. 1920.

dise olduğu kadar[14], insanlığın medeniyet yolunda ilerlemesinin de şartıdır.

İşte milliyet duygusunun kaynağı ve nüvesi, gerek iptidaî, gerek medenî camialarda, hattâ bazı camiacı hayvanlarda görülen bu sosyolojik gerçektir, yani ferdlerin mensup oldukları kitleye karşı duydukları bağlılık hissidir.

Şu halde, milliyet duygusunun kaynağı bir taraftan en mühim hayat kanunu olan yaşayabilmek için mücadele ve mücadele için guruplaşma mecburiyeti, diğer taraftan da insanın çevresindekilerle barış içinde yaşamak ihtiyacı ve insiyakıdır.

Milletlerin, millet olarak yaşamasını temin eden, diğer milletler içinde erimesine, yok olup gitmesine mâni olan da, işte bu kütle şuurudur, yani millî histir. Herhangi bir sebep neticesinde, milletlerine bağlılıkları körletilmiş ferdlerden terekküp eden milletler, varlık sahasından yokluk sahasına göçmüşlerdir.

---

(14) İnsan kütleci, camiacı bir hayvandır. (Zoopolitikon) Bu hakikatı bundan iki bin üçyüz küsûr sene evvel büyük filozof Aristo (D.E. 384-322) ifade etmişti. (Aristote, La politique, Liv. I. Ch. I. § 9.) Camiacı hayvanlar ancak bir kütle, bir camia içinde yaşayabilirler. Camia içinde yaşayan ferdlerin mensup oldukları camiaya bağlılığı hem ferdlerin, hem camianın yaşayabilmesinin şartıdır ve bu bağlılığın derece ve kuvveti de kütlenin yaşama kudretinin ölçüsüdür.

(Alfred Espinas, Des sociétés animales. Paris, Alkan. 1923) Pierre Grasset, Les sociétés d'insectes. Dans «les origines de la société.» Renaissance du Livre. Paris.

Millî his hayat için mücadelenin, var olmak azim ve iradesinin de bir tezahürüdür.

Ferdlerin var olmak azim ve iradesine «kendl kendini koruma» insiyakı denilir; milletlerin var olmak azim ve iradesi de «Millî şuur», «Milliyet duygusu» veya «Milliyetçilik» adlarını alır.

Gerek ferdî, gerek içtimaî uzviyetler için ise, VAR OLMAK iradesi biyolojik kanunlara dayanan sosyolojik bir gerçektir.

- 2 -

MİLLETLERİN DOĞUŞU

Bir millet nasıl teşekkül eder? Yani, bir kavim nasıl millet mahiyetini iktisap eder? Bu fasılda bunu inceleyeceğiz:

Herşeyden önce kavimle millet tâbirleri arasındaki ince farka işaret etmek gerektir. Biz burada kavim tâbirini halk (Ethnos, peuple, Volk) mânasında, Milleti de Avrupa dillerindeki «Nationalité» tâbirinin mukabili olarak kullanacağız.

Bu iki tâbir arasındaki münasebet şudur: Tarihî ve siyasî inkişafı neticesinde, şekillenmesi tamamlanmış her kavim millettir. Kavimlerin millet haline gelişi daima bir devlet çerçevesi içinde vukubulur. Her millet bir kavmin inkişaf etmiş şeklidir. Burada «kavim - miliet» adını, aynı soydan ka-

bilelerin bir devlet içinde birleşmesinden doğan etnik kütleye vereceğiz.

Kavim - milletlerden başka, bir de «Tarihî milletler» vardır. Bunlar bir kavim-millet tarafından diğer kavim-milletlerin yutulması ve temsil edilmesi suretiyle teşekkül etmiş milletlerdir. Meselâ, Romalılar. Bu millet Romalı olmayan, Roma dilini konuşmayan bir çok kavim ve milletleri temsil etmek suretiyle meydana gelmiştir. Keza, Fransız milleti Galyalı, Romalı, Frank, Burgond, Vizigot ve Norman kavimlerini eritmek suretiyle teşkil edilen bir millettir. Tarihî milletlerin çoğu başlangıçta İmparatorluk şeklinde teşekkül etmiş devletlerin kalıntısıdır.

Bir kavim-milleti teşkil eden zümrelerin, lisan, örf ve âdetler, ruhî temayüller bakımından birleşmesinde ve bir millet haline gelmesinde en mühim âmil ihtiyarî taklittir. Halbuki tarihî milletlerin teşekkülünde biribirlerinden farklı milletlerin hâkim zümreye benzetilmesinde en mühim âmil icbarî temsildir, yani devlet içinde hâkim olan unsurun diğer zümreleri temsil için baskı, tazyik ve zor kullanmasıdır.

Biz bu eserde bilhassa ırka dayanan hakikî milletlerden, yani kavim-milletlerden bahsedeceğiz.

«Kavim-millet aynı ülkede yaşayan, etnolojik bakımdan aynı ırka mensup olan oymak ve kabilelerin en kuvvetli zümrenin hâkimiyeti altında, devlet şeklinde birleşmesinden doğan, aynı kanunlara tâbi olarak yaşamış, bunun neticesinde müşterek lisana, müşterek örf ve âdetlere, müşterek dinî

inançlara ve müşterek millî seciyeye sahip olmuş, mütecanis ve mütesanid bir insan kütlesidir»[15].

Bir kavim-milletin teşekkülünün âmil ve şartlarını, diğer tâbirle bir milleti teşkil eden unsurları şöyle sıralayabiliriz:

1. — Milleti teşkil eden ferdlerin bir devlet içinde yaşaması veya yaşamış olması,
2. — Nüfus,
3. — Coğrafî saha,
4. — Bağımsızlık,
5. — Lisan birliği,
6. — Örf ve âdetler birliği,
7. — Müşterek dinî inançlar,
8. — Millî seciye,
9. — Millet ekseriyetinin aynı ırktan olması.

Bu âmil ve unsurları birer birer inceleyelim:

1. — HUKUK VE DEVLET OTORİTESİ:

Bir milletin teşekkülü için lâzım olan mühim şartlardan biri birleşmiş kütleye mensup ferdlerin uzun zaman aynı devlet içinde, aynı otoritelere, aynı hukukî nizama tâbi olarak yaşamalarıdır. Milletlerin teşekkülü daima bir devlet içinde vukubulur. Devlet ise, ferdler için riayeti mecburî bir hukukî nizamın mevcudiyeti demektir.

Kabile safhasında içtimaî münasebetleri örf ve âdetler tanzim eder. Bu safhada örf ve âdetten iba-

(15) Lester F. Ward, Sociologie pure, tome I. Ch. X. E. Renan, Qu'est-ce qu'une nation. Pages francaises, Paris, 1921.

ret olan içtimaî inzibat kaidelerine riayeti mutlak surette mecburi kılabilen bir kuvvet ve teşkilât yoktur. Hukuk, devletin icbar kudretine dayanır. Ancak devlet safhasında hukuk hâkimdir[16].

2. — NÜFUS:

Bir kütlenin millet teşkil edebilmesi için, geçmişte, oldukça kalabalık nüfusa mâlik olması lâzım gelmiştir. Çünkü modern silâhların icadından evvelki devirlerde, bir kütlenin, oturduğu sahayı işgal etmek isteyen diğer kütlelere mukavemet edebilmesi için, savaş kudretini haiz, silâh taşıyabilecek ferdlerin çok sayıda olması gerekli idi.

3. — ÜLKE BİRLİĞİ:

Oymak birliklerinden, kabilelerden meydana gelmiş kütlenin millet teşkil edebilmesi için birleşmiş kabilelerin oturduğu sahanın birliği lâzımdır. Hem birleşmiş kabilelerin aynı sahada, aynı yurtta uzun zaman beraber yaşamaları gerekir. Yurt birliği millet teşekkülünün şartlarından biridir. Bütün milletler teşekküllerinde ve müstakil olarak yaşayabilmelerinde rol oynamış olan sahayı, yurdu mukaddes telâkki etmişlerdir. Bütün milletler vatana bağlılığı millî kütleye bağlılığın bir tecellisi olarak kabul etmişlerdir. Yurtseverlik millî hissin, milliyetçiliğin mühim bir unsurudur. Millî ülke sevgisi, mil-

(16) W. Wundt, Völkerpsychologie, Band VII, Teil I, Kapitel I. P. 65-86.
Sadri Maksudi, Hukuk'un Umumi Esasları. Sahife 40-57.

letin millî seciyesinin teşekkülünde de müessir olur[17].

Tabiatiyle Türkler gibi göçebe ve fatih milletler için ülke birliği unsuru ikinci derecede ehemmiyeti haizdir.

4. — BAĞIMSIZLIK :

Bir milletin teşekkülü için, bir devlet içinde birleşen zümrelerin aynı ülkede uzun zaman bağımsız kalabilmiş olmaları da şarttır. Çünkü zümrelerin lisan, örf ve âdetler bakımından birleşmesi uzun zaman isteyen bir tarihî hâdisedir.

5. — LİSAN BİRLİĞİ :

Millet teşekkülünün şartlarından ve aynı zamanda, neticelerinden biri de dil birliğidir. Ancak kavmi teşkil eden bütün kabileler aynı lisanı konuşmağa başladığı zamandır ki, millet tamamen teşekkül etmiş olur. İnsan camialarının kabile safhasında soy ve oymakların konuşma vasıtaları iptidaîdir, kelimeler azdır, gramer henüz katîleşmiş kaidelere mâlik değildir. Aynı zamanda her oymağın lehçesi ayrıdır, türlü oymaklara mensup fertler birbirlerini güç anlarlar.

Roma müelliflerinden PLİNİUS'un rivâyetine göre, eski çağda Anadolu'nun şarkında, Kafkasya'nın cenubunda kâin «Colchide» ülkesinde üç yüzden zi-

---

(17) F. Ratzel, Der Staat und sein Boden géographisch beobachtet. Leipzig, 1899. In «Année sociologique» tome I. P. 533-539. H. Th. Buckle, History of civilisation in England, tome I, Ch. II.
</transription>>

yade lehçe vardı. Şimalî Amerika'nın kızılderili Huron kabileleri arasında müşterek lisan teşekkül etmemişti: her köyün kendine mahsus konuşma tarzı vardı.

Müşterek lisan ancak uzun zaman aynı devlet içinde yaşama ve tekerrür eden temaslar, taklitler neticesinde meydana gelir. Bu kaynaşma devrinde bir taraftan lehçeler birleşir, kelimelerin adedi artar, diğer taraftan kavmin medenî seviyesi yükseldikçe, yeni kelimeler yaratılır ve aynı zamanda lisanın gramer kaideleri tebellür ederek, sabit bir şekil alır. Bu suretle bütün kavme şâmil umumî bir lisan vücuda gelir[18].

Bir milletin konuştuğu lisanla ruhî temayülleri arasında sıkı bir bağ vardır[19]. Onun için bir çok düşünürler lisan birliğini milliyetin en mühim unsuru telâkki etmişlerdir[20]. Tarihte, nerede bir millet teşekkül etmiş ise, orada bir millî lisan görü-

---

(18) Bugün bile bütün Türk zümrelerinin kelime kökü bakımından aynı dili konuşmaları, tarihten önceki devirlerde kuvvetli ve uzun ömürlü devletler içinde yaşamış olduklarını gösterir.

(19) H. Delacroix, Le langage et la pensée. Paris, 1924. F. Brunot, La pensée et la langue. Paris, 1922. J. Vendryes, le langage. Paris, 1921.
Sadri Maksudi, Türk dili için. İstanbul 1930.

(20) Mommsen, Histoire romaine, tome I. Ch. IX. Page 145.
Prof. Ramsay Muir, Nationalisme et internationalisme. Paris, 1918, P. 53.
Paul Miliyukoff. L'Histoire de la culture russe. Tome III. P. 14-16.
Ch. Seignobos, Histoire politique de L'Europe Contemporaine, Ch. XIII. XVII.

yoruz. Nerede bir büyük kütleye şâmil müşterek lisan varsa, orada bir millet ve bu millete bağlılık duygusu besleyen insanlar buluyoruz. **Her millî dilin arkasında bir millî ruh vardır.** Dinlerle beraber millî diller de milletlerin kutsî, millî servetleridir. Milletler millî lisanlarını yaşatmayı, milliyetlerini yaşatmanın, en müessir vasıtası telâkki ederler.

6. — ÖRF VE ÂDETLER BİRLİĞİ:

Millet ve milliyeti teşkil eden unsurlardan biri de örf ve âdetlerin birliğidir. Lisan birliği gibi, örf ve âdet birliği de uzun zaman aynı sahada, aynı devlet içinde yaşama neticesinde, vuku bulan çeşitli temaslardan doğar. Milletçe yapılan umumî bayramların, mühim millî hâdiseler münasebetiyle yapılan törenlerin milletlerin hayatında çok kuvvetli birleştirici rolü vardır[21].

7. — DİNÎ İNANÇLAR:

Milletlerin teşekkülünde müşterek dinî inançların rolü de çok mühimdir. Beşeriyet tarihinde **dinsiz** bir millet görülmemiştir. Burada milletlerin hayatında millî lisanın teşekkülü ile dinî inançların teşekkülü arasındaki farka işaret etmek gerektir: Milletlerin millî lisanı millî bir mahsuldür, yani milletle beraber teşekkül eder[22]. Dinî âkideler ise, mil-

---

(21) H. Spencer, Principes de Sociologie, tome III, partie IV.

(22) Bazı milletlerin diğer milletlerden bazı kelimeleri alıp kendi gramerlerine uydurarak kullanması dilin millî mahsul olmasına mâni değildir. Lisanları biribirinden tefrik eden en mühim hususiyet gramerdir. Fakat yabancı dillerden alınmış kelimeler millî kelimelerden fazla olmamalıdır.

lî mahsül olmayabilir. Allah'ın mahiyeti, insanın ve âlemin menşe ve âkibeti ve insanların yerine getirmelerl gereken vazifeler hakkındaki inançların, yani dinlerin bir milletten diğer millete kolayca geçtiğini görüyoruz.

Millî dine, yani kendi milleti içinde zuhur etmiş bir peygamber tarafından neşrolunan dine sahip milletler nâdirdir. Mâlûmdur ki, totemizm denilen bir iptidâî din Avustralya ve Amerika'nın bir çok yerli kavimleri arasında yayılmış bulunuyordu[23]. İslâmiyetten evvelki Türklerin eski dini olan **Şâmanizm** de şarkî Asya'nın bir çok kavimleri tarafından kabul edilmiş bir din idi[24].

İster millî olsun, ister başka milletten alınmış olsun, din milliyetin bir unsuru sayılmalıdır. Fransız milletinin teşekkülünde katoliklik, bugünkü Türk milletlnin ve milliyetinin teşekkülünde de İslâmlyet mühim birer âmil olmuştur.

8. — MİLLÎ SECİYE:

Millet teşekkülünün yukarıda saydığımız şartları gerçekleştikten sonra, bütün millet efradına şâmil bir millî karakter vücuda gelir. Milletin bütün fertleri arasında husûle gelen müşterek ruhî tema-

(23) Wundt, Völkerpsychologie, band II, Mythus und Religion. Durkheim, Les formes élémentaires de la vie religieuse. Paris, 1912. G. Mensching, Sociologie religieuse, Ch. I. A. Moret et G. Davy, Des clans aux Empires, partie I, Ch. II.

(24) W. Radloff. «Aus Sibirien», Band II. Das Schamanentum und sein kultus, S. 1-67.
Sadri Maksudi, Türk tarihi ve hukuk, S. 47-54.

yüllere ve bu temayüllerden doğan hareket ve düşünce tarzlarına millî karakter denir.

9. — IRK :

Her milletin teşekkülünde etnolojik mânadaki ırkın rolü vardır. **Irk bir çeşit mayadır.**

Milletler devletin içindeki ekseriyetin ırkından sayılır. Fakat bazen askerî bakımdan kuvvetli olan küçük bir zümre kendisinden farklı ve nüfusca daha kalabalık bir zümreyi itaat altına alarak, yeni bir milletin vücuda gelmesinde âmil olabilir. Çok defa bu küçük zümre yeni millete dilini de kabul ettirir. O zaman, millet hâkim zümrenin ırkından sayılabilir.

Bununla beraber, bunun aksine misaller mevcuttur[25].

Milâdî VI. asrın başlarında Galya'yı (bugünkü Fransa'yı) Cermen ırkına mensup Frank kavmi fethetti ve o ülkede bir devlet kurdu. Fakat fâtih Franklar, kurdukları devlet içinde lisanlarını hâkim kılamadılar, yani o lisanı devlet lisanı yapamadılar.

İkinci misâl: Milâdî VII. asırda (680 de) Bulgar adlı askerî bakımdan kuvvetli bir Türk zümresi Karadenizin batısında, Tuna nehrinin cenubunda, İslâv kabilelerîyle meskun bir sahada devlet kurdu. Fakat devlet kurulduktan sonra ülkede hâkim lisan, Türkçe konuşan Bulgarların dili olmadı, ekse-

---

(25) Lucien Febvre «La Terre et l'évolution humaine» L'ancienneté des groupements nationaux. Partie II. Chap. III.

riyetl teşkil eden yerli İslâvların lisanı oldu. Bulgar Türkleri meydana gelen yeni millete sadece adlarını miras bırakıp, kendileri erildiler.

Bugün, Kelt ırkı, Cermen ırkı, İslâv ırkı, Türk ırkı isimleriyle malûm olan beşerî zümrelerin hepsi, uzak bir mazide bir tek devlet içinde bir tek milleti teşkil etmiş olan kütlelerin dağılmış parçalarıdır.

Bir milletin etnolojik bakımdan, kendisinin muayyen bir ırka mensup olduğunu idrâk ve kabul etmesi, kendi dilini konuşan zümrelerl başka memleketlerde yaşadıkları halde kendi ırkından sayması «ırkçılık» değildir. Bu, ancak meydanda olan bir realiteyi müşahededen ibarettir.

Her insan, dünyada etnoiojik bakımdan çeşitli ırkların mevcut olduğunu ve kendisinin de, bu ırklardan birine mensup bulunduğunu kabul etmeğe ilmen ve fiilen mecburdur. Bu ilmî hakikati kabul ettiği için, bir insanın suçlu sayılması, selim aklın ve hukukun hâkim olduğu herhangi bir rejimde, bu yüzden takibata uğraması hatıra gelemez.

Bir kavmin millet mahiyetini iktisap etmesinin şart ve âmillerini böylece inceledikten sonra, millətin tarifini bu izahlar ışığında tekrar ele alabiliriz:

«Millet» uzak bir mazide, ekseriyetle tarihten önceki bir devirde, muayyen bir sahada devlet kurmuş, bu devlet içinde uzun zaman müstakil olarak yaşamış, karşılıklı tesirler neticesinde ferdleri biribiriyle kaynaşmış, örf ve âdetler bakımından birleşmiş, aynı dili konuşan fert ve ailelerden mürekkep beşerî kütledir[26].

(26) Camille Jullian, L'ancienneté de la Nationalité. Revue politique et parlementaire, 18-25 Janvier 1913.

Milletlerin teşekkülüne dair belirttiğimiz fikir ve esasların bir çokları hukuk tarihine ve sosyolojiye ait eserlerde dağınık surette mevcuttur. Bir milletin yaratılmasında âmil olan şartların hepsine bilginler tarafından işaret edilmemiştir.

Bilginlerden kimi millet teşekkülünde esas âmil olarak dinî âkideleri[27], kimi lisanı[28], kimi coğrafî sahayı[29], kimi ırk esasını[30], kimi iktisadî şartları ileri sürmüştür.

Fakat bir milletin meydana gelmesindeki bütün âmilleri toplu halde izah eden bir eser yoktur. Onun için burada bütün âmilleri bir araya toplamayı ve bunlardan her birinin rol ve ehemmiyetini ayrı ayrı aydınlatmayı gerekli bulduk.

Çünkü bu âmillerden hemen her birine itirazlarda bulunulmuştur. Bu itirazları şöyle özetleyebiliriz:

1. — «Bir milletin teşekkülü için din birliğine lüzum yoktur. Meselâ, Fransızlar bir millettir, halbuki Fransızların bir kısmı katolik, bir kısmı da protestandır.»

Bu itiraz esaslı değildir, çünkü protestanlık Fransız milletinin teşekkülü tamamlandıktan sonra zuhur etmiştir.

---

(27) Fustel de Coulanges, La cité antique.

(28) Mommsen, Histoire Romaine, tome I. Ch. IX.

(29) Ratzel, Der Staat und sein Boden géographisch beobachtet. Année sociologique, tome I. S. 533-539.

(30) Gustave Le Bon. Les lois psychologiques de l'Evolution des peuples.
Otto Bauer, La question nationale et la social-democratie.

2. — «Millet teşekkülü için lisan birliğine de lüzum yoktur. İsviçre milleti üç ayrı lisanda konuşmaktadır.»

Bu itiraz da bir anlaşmazlık mahsulüdür. İsviçre bizim bu eserde bahsettiğimiz mânada (Nationalité mânasında bir millet değildir. İsviçre, devletlerarası hukuk bakımından bir **nation**'dur, çünkü bir birleşmiş federal devlettir, fakat etnolojik bakımdan bir millet sayılamaz. İsviçre devleti içinde birbirinden tamamen farklı üç millet (nationalité) vardır: Fransız, Alman, İtalyan.

3. — «Milletin teşekkülü için saha birliğine de lüzum yoktur. Nitekim Yahudi milleti asırlarca millî toprağa sahip olmadığı halde, bütün dünyaya yayılmış olmakla beraber, bir millet olarak yaşamıştır» diyenler vardır.

Fakat, hakikatte, Yahudi milletinin teşekkülü için dahi devlet çerçevesi ve toprak unsuru lâzım olmuştur. Bilindiği gibi, Filistin'de kurulmuş eski Yahudi devletinin en parlak devri, Nebiler tarihinde de kendilerinden bahsolunan Davud (M.E. 1071 - 1001) ve Süleyman (1001 - 962) adlı hükümdarların devridir.

Yahudi milletinin dünyanın her tarafına dağılması millet olarak teşekkülü tamamlandıktan sonra vukubulmuş bir hâdisedir.

Görülüyor ki, Yahudi milleti de devlet çerçevesi içinde teşekkül etmiştir.

Yukarıda sayılmış şartlar kavimlerin millet olarak şekillenmesi şartlarıdır. Teşekkülü tamamlanmış bir millet milliyetini ebedîyen muhafaza edebilir.

psikolojik neticelerinden biri de ferdlerde millete bağlılık hissinin, yani milliyet duygusunun doğması, kuvvetlenmesi, derinleşmesi ve bütün millet içinde yayılmasıdır.

Bu duygu, irsiyet kanunları neticesinde millet içinde gittikçe kuvvetlenir[31].

Milliyet duygusunun objektif tarifini de şöyle yapmamız mümkündür:

Milliyet duygusu bir millete mensup fertlerin, o milletin mazisine, istikbâline, lisanına, kültürüne, ülke ve toprağına karşı besledikleri derin, irsîleşmiş, bağlılıktan ibaret bir ruhî halettir. Bu ruhî halet millet içindeki bütün normal fertlere şamil olduğundan, ferdî olduğu kadar da «kollektif» bir duygudur.

Milliyet duygusu, çeşitli şekillerde ve bilhassa iki istikamette tecelli eder:

1 — Milliyet duygusu, her şeyden evvel bir millete mensup ferdlerin, millî tarihlerine, milletle-

---

(31) Ferdlerin fizikî vasıf ve hususiyetleri seleften halefe, batından batına geçtiği gibi, müktesep ruhî hususiyetlerin de İRSİYET yolu ile batından batına intikal ettiği bugün isbat edilmiştir.
Bunu H. Spencer, Weissman, Galton isbat etmişlerdir.
Yves Delage, A. M. Goldschmidt, Les théories de l'évolution, Ch. VII, IX, XII, XIII.
H. Spencer, Principes de biologie, Volume I, p.p. 300-303. Paris, 1868.
Ve Richard Simon, Das problem der Verherbung erworbener Eigenschaften.

- 2 -

MİLLÎ HİSSİN DOĞUŞU

Bir ülke içinde, insan zümrelerinin bir tek hakimiyet altında birleşmesinin, bir millet mahiyetini iktisap etmesinin müsbet neticeleri mevcuttur: Ülke içinde sağlanmış hukukî nizam sayesinde iktisadî hayatın inkişafı, medenîyetçe yükselme imkânlarının genişlemesi, milletin kendi varlığını koruma kudretinin artması, müstakil bir siyasî varlık olarak yaşayabileceğine, kendi millî mevcudiyetini herhangi bir mütecavize karşı koruyabileceğine itimadının kuvvetlenmesi ve bütün bunların fertlerin ruhlarında tecelli ve in'ikâsı olarak, bu millete mensup ferdlerde hayatiyetin, biyolojik ve psikolojik dinamizmin, yaşamak ve yaratmak kudret ve arzusunun kesifleşmesi, bu neticelerin mühimlerindendir.

Bir milletin şekillenerek meydana gelmesinin

rinin mazideki başarı veya felâketlerine kutsî nazarı ile bakmaları şeklinde kendini gösterir.

Milliyetçi insan milletinin tarihteki parlak devirlerini, başarılarını hatırladığı zaman, gurur ve iftihar duyar, karanlık devirlerini, felâket ve ıztıraplarını hatırladığı zaman ise mahzunluk hisseder.

Milletlerin psikolojisinde, dikkate şayan bir ruhî hâdise müşahade edilmiştir: Bir millet tarihte ne kadar çok hazin ve ıztıraplı devirler geçirmiş ise, yabancı milletlerin tecavüz, zulüm ve istibdadına ne kadar maruz kalmış ise, o nisbette milletine bağlı, o nisbette milliyetçi olur. Milletlerin tarihte geçirdikleri felâketler, maruz kaldıkları cebir, zulüm ve haksızlıklar, istiklâllerini korumak için yaptıkları mücadele ve fedakârlıklar, onların millî hissini gevşeten, sarsan bir âmil olmak şöyle dursun, bilâkis bu hissi kuvvetlendiren, derinleştiren en büyük âmildir. Polonyalılar ve Yahudiler bunun güzel birer misalidirler. Milliyetleri yüzünden asırlarca çektikleri ıztırap ve felâketlere rağmen, bu iki millet, Lehler ve Yahudiler dünyanın en milliyetçi birer milletidirler.

Milletlerin mazilerine bağlılığı, bir de millî kültürlerine, dillerine, dinlerine, millî an'anelerine, milletin atalarına ve kahramanlarına hürmet ve bağlılık şeklinde belirir.

Yeryüzünde zuhur edip de, bugüne kadar yaşamağa muvaffak olan bütün milletler, cesur fertler, büyük şahsiyetler yetiştirmiş olan milletlerdir. Milletin hayat ve bekasının bahis mevzuu olduğu mücadele ve savaşlarda büyük yararlıklar göstermiş, millete olağanüstü hizmetlerde bulun-

muş insanlara KAHRAMAN adı verilir. Bu büyük şahsiyetler milletin hâfızasında derin ve ebedî izler bırakırlar. Millet içinde zuhur eden milletsever halk şairleri bu kahramanların menkıbelerini şiirle tebcil ve terennüm ederler, onlar hakkında destanlar yazarlar. Bu suretle kahraman, milletin «mukaddesat» hazinesinde yer alır.

Kahraman yetiştirebilmek milletler için çok kıymetli bir haslettir; bu, milletlerin yaşama, payidar olma kudretinin garantisi ve teminatıdır. Biz Türkler, tarihte pek çok kahraman yetiştirmiş bir milletiz. Üç bin yıllık tarihimizde siyasî varlığımızı sağlayabilmişsek, bu, kahramanlar çıkaran bir millet olmamız sayesindedir.

Eski Yunanlıların Thésée[32] ve Miltiades'i[33], Romalıların Mucuis Scaevola, Julius Brutus[34] ve Fabius Maximus'u[35], Almanların Siegfrid'i[36], Fransızların Roland [37] ve Jeanne d'Arc'ları[38], biz

---

(32) Plutarque, Les vies des hommes illustres, tome I, P. 1-35.

(33) Helmolt's op. cilt. Tome IV. S.S. 281-283.

(34) Tite-Live, VIII. 34.

(35) Plutarque, op. cit. tome II, 1-34.

(36) Légende de Nibelungen, edition Ehrhard. Grimm, Die deutsche Helden Sage, Göttingen, 1867.

(37) Chanson de Roland.

(38) Jeanne d'Arc (1410-1431). Fransa tarihinin en meşhur, insanda hayranlık hissi uyandıran kahramanlarındandır. Bu kız kahraman hakkında Avrupa dillerinde bir çok eser yazılmış. ezcümle Alman şairi Schiller bir trajedi, Fransız şairi Alfred de Vigny bir eleji yazmıştır.

Türklerin Oğuz Han, Bumin Han, Bilge Han, Gültekin, Tuğrul, Alpaslan, Ertuğrul, Osman ve Atatürk gibi tarihî şahsiyetlerimiz millî kahramanların en parlak örnekleridirler.

Millî kahraman vasıf ve şerefini kazanmak için millete mutlaka yukarıda isimleri geçen kahramanlarınki kadar büyük hizmetler yapmış olmak şart değildir. Kahramanlığın mânevî kıymeti yalnız hareket ve hizmetlerin neticesine göre değil, milletin menfaatı uğrunda gösterilen fedakârlığın derecesine göre de takdir edilir.

Milletin istiklâlini tehdit eden bir harpte, hattâ herhangi bir sahada milletin büyük bir menfaatı uğrunda kendisini feda eden veya feda etmeğe hazır olan şahıs millî kahramandır.

2 — Milliyet duygusu sadece milletin geçmişine bağlılıktan ibaret değildir. Milliyet hissinin tecelli ettiği diğer bir saha istikbale yönelmiş millî emel, gaye ve düşüncelerdir.

Milliyet hissinin istikbale yönelen başlıca şekli siyasî bakımdan müstakil olan milletlerde, ebediyen müstakil olarak yaşamak arzusundan, istiklâlini kaybetmiş milletlerde ise, bu istiklâli tekrar kazanmak emelinden ibarettir. Her iki durumdaki millet, kendi ülkesinde, kendi dilini konuşarak, kendi örf ve âdetlerine uygun olarak yaşamak, medeniyet ve kültür bakımından gittikçe yükselmek arzu, azim ve ümidini besler.

Milliyet duygusunun bir inkişaf, terakki ve tekâmül âmili olması, işte istikbale müteveccih olan bu dilek ve arzular sayesindedir.

- 4 -

MİLLÎ SECİYE

Millî seciyeden kastimiz bütün millet efradına şâmil, umumî ve müşterek vasıf ve temayüllerdir. Gerçi hiç bir millete, hiç bir zaman bütün ferdlerin her hususta aynı şekilde düşündüğü, aynı şekilde hareket ettiği görülmemiştir. Çünkü bir camiada herkes aynı ruhî inkişaf seviyesinde olmadığı gibi, aynı irsiyete ve fıtrî kabiliyetlere de malik değildir. Aksi takdirde, beşeriyetin terakki ve tekâmülü imkânsız olur, milletler içinde Sokrat'lar, Farabî'ler, Lelbniz'ler, Newton'lar, Galilée'ler, Edison'lar, Pasteur'ler zuhur edemezdi[39].

(39) «İptidaî» denilen ve çağdaş medeniyetten mahrum olan kavimlere mensup ferdlerin muhakemesinin daima mantıki olmadığı ve olamayacağı muhakkaktır. İptidaî ve cahil insanlara bir çok hakikatler meçhul olduğu için, bu insanlar, Aristo'nun

Fakat tecrübe ve müşahedeler isbat etmiştir ki, köklü milletlerde, ferdler arasında zekâ dereceleri bakımından farklar mevcut olmasına rağmen, bütün millet efradına şâmil umumî ve müşterek bazı ruhî temayüller mevcuttur. İşte, Millî seciye, millî karakter diye bunların bütününe diyoruz. Millî seciye, muayyen durumlarda aynı şekilde hareket etme, muayyen hâdiseler karşısında aynı şekilde hissetme, muayyen şeylere aynı şekilde kıymet biçme temayüllerinde tecelli eder.

Meselâ, bugünkü İngiliz milletine mensup fertlerin hepsinin elbette, biribirinden çok farklı ferdî vasıf ve hususiyetleri ve ruhî temayülleri vardır. Keza her Fransızın diğer Fransızlarınkinden ayrı bir ruhî âlemi (dilek, arzu, sevgi, nefret âlemi) vardır. Fakat bir İngiliz davranışı, tutumu, reaksiyonları ile bir Fransızdan farklıdır. İşte, İngilizlerde mevcut olan hususiyetler, İngiliz millî seciyesidir. Fransızlarda görülen hususiyetler ise, Fransızların millî seciyesidir, (Caractère national'dır)[40].

Hangi dilde konuştuklarını bilmeksizin, bir vapurda rastladığınız iki yolcudan birinin İngiliz, di-

---

mantık esaslarına uygun surette muhakeme kudretinden elbette ki, mahrumdurlar. Fakat bu, Afrika'nın «iptidai» kavimlerine mahsus bir hâdise değildir. Bugün medenî Avrupa'da, meselâ Londra ve Paris'in fakir mahallelerindeki cahil insanlar arasında da, hâdiseleri mantık ve selim akla göre muhakeme edemeyen pek çok zavallı insanlar görülmektedir.

(40) Gustave Le Bon, millî seciye tâbirinin yerine «Âme collective» (Mâşeri ruh) veya «Constitution mentale» (ruhî bünye) tâbirlerini kullanıyor. Les lois psychologiques de l'évolution des peuples, Ch. I.

ğerinin Fransız olduğunu bakışlarından, yürüyüşlerinden, muayyen hareketlerinden anlamakta güçlük çekmezsiniz.

Sadece haricî görünüşlerinde değil, milletlerin zihniyetlerinde, hâdiselere karşı reaksiyonlarında da fark vardır.

Millî seciyenin meydana gelmesinde milletin oturduğu coğrafî sahanın tabiî ve iktisadî şartlarının, maddî hayatı temin vasıta ve usullerinin, millet içinde hâkim inançların, komşu milletlerle olan dostluk veya düşmanlık münasebetlerinin, tarihî vak'alar ile büyük şahsiyetlerin bıraktığı millî ve tarihî izlerin, hulâsa millet teşekkülünde tesiri görülen hemen bütün âmillerin rolü vardır.

Teşekkül etmiş millî seciye ve onun neticesi olan millî görüşler, milliyet duygusu ve lisan gibi, millet içinde yayılarak ve irsiyet sayesinde batından batına intikal ederek kuvvetlenir ve milliyetin bir unsuru olur.

Teşekkül etmiş ve irsîleşmiş millî seciye, millet, siyasî felâketler yüzünden, istiklâlini kaybederek ve parçalanarak, fertler veya zümreler birbirinden uzak sahalara dağılmış halde yaşamağa mecbur olsa dahi, varlığını muhafaza eder, ölmez[41].

Bugün Yahudi milletine mensup insanlar dün-

---

(41) Fransız sosyoloji âlimlerinden DURKHEİM diyor ki: Milli şuur, mâşerî vicdan çok yavaş teşekkül eder ve çok yavaş zâil olur. Bir hareket tarzının, bir inancın umumileşmesi, tebellür etmesi gibi zail olması da uzun zaman isteyen bir vetiredir.
G. Lebon da aynı fikirdedir (Les lois psychologiques de l'Evolution des peuples, Ch. I, II, III.)

yanın her tarafına dağılmıştır ve muhtelif lisanlarda konuşmaktadırlar. Buna rağmen, bu millet bugüne kadar millî seciyesini, millî temayül ve görüşlerini kaybetmemiştir. Asırlar boyunca Yahudiler millî karakterlerini muhafaza etmişlerdir ve Yahudilikleriyle iftihar etmektedirler.

Ancak, herşey gibi, millî seciye de muhite intibak kanunlarına tâbi olduğundan, bugün Avrupa'da yaşayan kültürlü ve âlim bir Yahudinin telâkkileri Süleyman Peygamber zamanındaki bir Yahudinin telâkkilerinden elbette farklı olacaktır[42].

Çok ırkçı, son derecede milliyetçi, geleneklerine sadık, aralarında mütesanit, geçmişlerine bağlı olan Yahudiler, bugün dünyanın dört bir tarafına dağılmış olmalarına rağmen, aynı millî seciyeye sahiptirler.

---

(42) Milli seciye, mevzuuna dair şu eserleri gösterebiliriz:
Alfred Fouillée, Esquisse psychologique des peuples européens. Paris, F. Alcan, 1921.
Alfred Fouillée, La psychologie du peuple français. Paris, F. Alcan.
Daniel G. Brinton, The Basis of social relations. A. Study in ethnical psychology. New-York, 1902.
W. Mac Dougall, The group mind, New-York, London, 1920.
G. Tarde, Les lois de l'imitation, Paris, 1901.
Ch. Letourneau, La Psychologie ethnique, Paris, 1901.
E. Boutmy, Eléments de la Psychologie politique du peuple americain. Paris, 1902.
E. Boutmy, Essai d'une psychologie du peuple anglais au XX siecle. Paris, 1901.
Gustave Lebon, Le lois psychologiques de l'Evolution des peuples. Paris, 1927.

- 5 -

MİLLÎ SECİYENİN TEŞEKKÜLÜNDE BÜYÜK ŞAHSİYETLERİN VE TAKLİT KANUNUNUN ROLÜ

Bütün mühim tarihî hâdiselerin, içtimaî tahavvüllerin vukua gelmesinde, iradesinin kuvveti, zekâsı, basireti, bilgisi bakımından üstün olan şahsiyetlerin rolü şüphesiz bulunduğu gibi, millî seciyenin teşekkülünde ve millî kültürün inkişafında da büyük şahsiyetlerin mühim bir âmil olduğu inkâr olunmaz bir hakikattir.

Devlet içinde yaşayan ferdler arasında mâşerî ruhun ve millî seciyenin teşekkülü, milletin kültür ve medeniyet sahasında ilerlemesi, milliyet duygusunun derinleşmesi, büyük şair, yazar, âlim ve mütefekkirler sayesindedir[43].

---

(43) İnsanlık tarihinde büyük şahsiyetlerin rolü hak-

İngiliz milletinin bugünkü millî seciyesinin teşekkülünde Chaucer, Shakespeare, Milton ve Byron gibi yazar ve şairlerin tesiri olduğu gibi, Bacon, Hobbes, Locke, Bentham, Stuart Mill gibi mütefekkirlerin tesiri olduğu da muhakkaktır.

Keza, bugünkü Fransızların millî seciye ve psikolojilerinin meydana gelmesinde Ronsard, Corneille, Racine, Descartes, Montaigne, Condorcet, Voltaire gibi yazar ve mütefekkirlerin tesiri şüphesizdir [44]. Meselâ, bugünkü Fransız münevverlerinin, umumiyetle kahramanlık, insanlık, hürriyet ve adalet seven ruhlarının bir köşesinde mevcut nüktedan bir septisizm temayülünün, yani şüphecilik ve inanmazlık vasfının Montaigne, Voltaire gibi yazarların eserlerinden geldiği kanaatindeyiz.

İngiliz düşünürlerinden Thomas Carlyle «Les Héros et le culte des héros»[45] adlı eserinde büyük şahsiyetlere «kahraman» ismini veriyor ve onların rolünü esaslı surette izah ediyor.

Son zamanlarda Alman mütefekkirlerinden Kurt Breysig de çok esaslı tetkiklere dayanan «Vom

---

kında daha tafsilli bilgi için bu eserin müellifinin birinci Türk Tarihi Kongresinde okuduğu «Tarihin âmilleri» adlı tebliğine müracaat edilebilir. (Birinci Türk Tarihi Kongresi Zabıtları, S.S. 339-364).

(44) Burada adı geçen yazar, şair ve mütefekkirler milletlerinin milli ruhiyatında nüvesi mevcut olan ruhi temayül ve hususiyetleri parlak ve bariz surette ifade etmiş insanlardır.

(45) Paris, 1922. İngilizcesi «Heroes and hero worship»

geschichtlichen Werden»[46] adlı eserinde büyük şahsiyetlerin rolünü misallerle aydınlatmıştır. Fakat bu mütefekkirlerin her ikisi beşeriyet tarihinin en meşhur simalarından bahsediyorlar. Kanaatimize göre, tarihi yapanlar ancak isimleri tarihe geçmiş olan meşhur insanlar değildir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bunlardan başka, her milletin hayatında, herhangi bir sahada, herhangi bir şekilde müsbet rol oynamış, isimleri tarihe geçmemiş «kahramanlar» da vardır. Millî karakterlerin teşekkülünde ve inkişafında bunların rolü de çok mühimdir.

Carlyle ve Breysig gibi mütefekkirler büyük adamları tarihin en mühim âmili olarak kabul ettikleri halde, sosyalist ve komünistler tarihî tahavvülleri münhasıran halktan, kütleden gelen kuvvete istinad ettirmektedirler. Bu görüşlerin her ikisi, tek taraflı telâkkilerdir. Biz hakikatin ikisi ortasında olduğu kanaatindeyiz. Millî seciyenin meydana gelmesinde milleti teşkil eden kütlenin ve bu kütleyi terkip eden fertlerin tabiî istidatlarının, irsî kabiliyetlerinin rolü inkâr olunamaz. Fakat millî kütlenin istidat halindeki kudret ve kabiliyetlerini maddî ve manevî eserlerde tecelli ettirerek, milletin hayat ve inkişafına birinci derecede istikamet verenler, şüphesiz, büyük şahsiyetlerdir[47].

---

(46) Bu eserin ismini türkçeye «Tarihin oluşu» diye tercüme edebiliriz. Büyük şahsiyetlerden kitabın birinci cildini teşkil eden, «Persönlichkeit und Entwicklung» başlığını taşıyan kısmında bahsolunmaktadır.

(47) Büyük şahsiyetlerin tarihi rolünü Alman filozofu Hegel de tebarüz ettirmiştir. G.W.F. Hegel, Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte, Einleitung, K. II.

Şunu belirtmek lâzımdır ki, millî seciyenin şekillenmesinde ve gelişmesinde bilhassa şairlerin ve edebiyatçıların rolü büyüktür.

Büyük şahsiyetler sayesinde şekillenen millî seciyenin bütün millete yayılma mekanizması ise, belirli sosyolojik kanunlara tabidir. Zannedildiği gibi, millî karakterin umumîleşmesi her zaman tazyik neticesi değildir[48].

Bir devlet içinde uzun zaman beraber yaşayan ferd ve zümreler arasında aynı lehçenin, aynı inançların, aynı örf ve âdetlerin, aynı ruhî temayüllerin yayılması, bir sosyolojik kanunun neticesidir.

Bu da taklit kanunudur.

Beşerî camiaların hayatında icat ve taklidin mühim rolü bulunduğunu ilmî bir surette izah eden, Fransa'nın büyük sosyologlarından Gabriel Tarde olmuştur. Bu âlim «Taklit Kanunları»[49] adlı eserinde bu kanunun mahiyetini şöyle izah ediyor:

«Bütün içtimaî değişiklikler küçük veya büyük, bir takım fikirlerin zuhuru ile başlar. Bidayette bu fikirlerin zuhuru hiç kimsenin dikkatini celbetmemiş, hiç kimseye nam ve şöhret de temin etmemiş olabilir. Ben bu yeni fikirlere icat ve keşifler ismini veriyorum. Bu iki kelime ile, ya evvelce yapılmış bir icadın mahsulü olan bir şeye yeni bir unsur ilâve etmeyi veyahut o şeyi ıslâh etmeyi kastedi-

---

(48) Tarihte bir milletin dilini ve dinini icbar ve tazyik neticesinde değiştirdiği görülmüş ise de, bu nadiren vâki olan ve ancak kuvvetli istibdat rejimlerinde görülen hâdisedir.

(49) G. Tarde, Les lois de l'imitation. Paris, 1921.

yorum. Dünyaya yeni ihtiyaçlar ve bunları tatmin vasıtaları getiren bu yeni fikir ve teşebbüsler, yayılmak, umumîleşmek hassasına mâliktirler ve daima yayılırlar. Bu yayılma da insanın cibilliyetinde mevcut ve mündemiç olan taklit temayülü sayesinde vukubulur.»[50].

Bu kanun bütün içtimaî hâdiselerde kendini gösteren bir kanundur. Taklit, mevcut bir halin, ifade edilmiş bir fikrin, belirtilmiş bir hissin vukubulmuş bir hareket tarzının ve yapılmış, icadedilmiş bir şeyin başkaları tarafından benimsenmesi; o halin, o fikrin, o hissin, o hareketin, o usûl veya tarzın tekrarlanmasıdır. Bu taklit hâdisesi ya taklit olunanın iradesi haricinde husule gelir veyahut taklit edilmesi istenilen hal veya şeyin başkalarına sirayet etmesi için alınan tedbirler neticesi olur. Bir şeyin taklit yolu ile yayılmasını temin vasıtalarının en mühimi telkindir. Telkinin yolları da pek çoktur: Kitaplar, gazeteler, konferanslar, sohbetler, resimler ve saire. İptidaî camialarda taklit fiili yalnız müşahede yolu ile vukubulur. İptidaî camialarda da, medenî camialarda da ferdler arasındaki her temas bir taraflı veyahut karşılıklı taklidin kaynağı ve başlangıcıdır. İçtimaî hayatta taklidin ve telkinin rolü çok büyüktür. Propaganda denilen faaliyet, sistemli ve şuurlu telkinden başka bir şey değildir[51].

Teşekkül etmekte olan bir millet içinde millî seciyenin yayılması, umumîleşmesi işte bu taklit ka-

(50) G. Tarde. Op. Cit. P. 2.

(51) P. Rossi, Le suggesteur et la foule. Paris, 1904. Gustave Le Bon, La psychologie de la foule, Paris, 1947.

nunu sayesinde husule gelir. Taklit ekseriya aşağı içtimaî tabakaların, kültürlü sınıfların tutum ve davranışlarına özenmesi şeklinde tecelli eder. Fakat bazen tarihî şart ve âmiller neticesinde, yüksek bir kültür seviyesinde bulunan bir zümre kendisinden daha az kültürlü, fakat askerî bakımdan daha kuvvetli olan bir zümrenin lisanını, örf ve âdetlerini kabul edebilir. Bunun aksi, tabiatiyle, daha çok görülmüştür[52].

(52) Bak: s. 74, paragraf 4.

- 6 -

MİLLET VE MİLLİYET HAKKINDA İLERİ SÜRÜLMÜŞ FİKİR VE NAZARİYELER

A — METAFİZİK NAZARİYE:

Bu nazariyenin en meşhur mümessili Alman filozoflarından Hegel'dir. Hegel'e göre «milliyet» esrarengiz bir ruhtur. Yani, her milletin kendine has bir ruhu vardır[63]. Bu ruh diğer milletlerin ruhlarından farklıdır. Millî ruhlar seviye ve değer bakımından biribirlerinden ayrılırlar. Hattâ, bazı millî ruhlar arasında tezat bile vardır. Diğerleri arasında ise, bilâkis, biribirine yakınlık, uygunluk, âhenk mevcuttur. Millî ruhlar arasındaki uyuşmazlıklar

(53) Hegel'in bahsettiği milli ruh (Volksgeist) esrarengiz, metafizik bir varlıktır. Millet içindeki insan kalabalığı bu varlığın gövdesidir.

milletler arasında husumet, nefret ve müsademe doğurur. Millî ruhlar arasındaki müşabehet, yakınlık, âhenk ise, muhabbet, dostluk ve sempati tevlit eder. Millî ruhların fevkinde bir de «Cihan ruhu» (Weltgeist)[54] vardır. Cihan ruhu bütün millî ruhlara hâkimdir. Zaten millî ruhlar cihan ruhunun milletlerde tecelli ve in'ikâsından ibarettir. Cihan ruhunun tecelli sahası cihan tarihidir.

Milletlerin yükselmesi, çökmesi, düşmesi, zafer ve muvaffakiyetleri, mağlûbiyet ve felâketleri, hep cihan ruhunun iradesi neticesidir. Milletleri tarihte şu veya bu rolü oynamağa, şu veya bu istikamette hareket etmeğe sevkeden, yine cihan ruhudur.

Tarih sahnesinin ön safında, sırasiyle, milletlerden biri diğerinin yerine geçer. Her devirde cihan ruhu muayyen bir milletin sinesinde daha büyük kuvvetle, daha kesif surette tecelli eder. O millet, o devirde, bütün diğer milletlerin rehberi, mürşidi ve kültür sahasında kılavuzu olur. O devrin medenî milletleri cihan ruhunun tecellisinin en iyi mümessili olan bu milletin ruhî temayüllerinden ilham alırlar. Bu ruhî üstünlük sayesinde bu seçilmiş millet her bakımdan hâkim millet olur. Bu hâkimiyet meşrudur. Diğer milletler cihan ruhunu temsil eden millete karşı hak ve hukuktan mahrumdurlar.

Hegel'e göre cihan ruhu, beşeriyet tarihinde ilk defa olarak Şark İmparatorluğunda(?) tecelli etti, sonra Yunan, daha sonra Roma devletinde kendini gösterdi.

---

(54) Hegel'in felsefesinde «Weltgeist» Allah mefhumuna yakın bir mâna ifade eder.

«Bugün (yani Hegel zamanında: 1770 _ 1830) cihan ruhu Alman devletinde tecelli etmektedir.»[55]

Görüldüğü gibi, Hegel'in nazariyesi Üstün Irk nazariyesinin başka tabirlerle ifadesidir.

Metafizik yoldan «Üstün Irk» nazariyesini ortaya koyan Hegel'in Millî Ruh hakkındaki fikirleri bazı diğer milletlere de sirayet etti. Rusya'da da İslâv ırkının ve bilhassa Rusların beşeriyeti idare için Allah tarafından seçilmiş, müstesna bir ırk olduğunu isbata çalışan muharrirler zuhur etti. Bunların en meşhurları Aksakoff ve A. Khomiakoff'tur.

Bu yazarların ve onların muakkiplerinin fikirleri Slavophilie (İslâvcılık) ismiyle malûmdur[56]. Bu günkü istilâcı komünizmin itiraf edilmeyen unsurlarından biri hiç şüphesiz İslâvcılıktır. Hitler ne kadar Hegel'in tilmizi ise, Lenin ve onun Rus mille-

---

(55) Hegel, Grundlinien der Philosophie des Rechts, § 334-360. Leipzig, 1930. Hegel, yukarıda hulâsa ettiğimiz fikirlerini «Hukuk Felsefesinin Ana Hatları» adlı eseri dışında, tarih felsefesine dair «Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte» adlı eserinde de, çok tafsilli bir surette izah etmektedir. Hegel'in bu eseri de her milletin bir milli ruha mâlik olduğuna dair fikirlerle doludur. Misâl için mezkûr eserin beşinci kısmındaki «Die germanische Welt» faslını gösterebiliriz.
Hegel'den başka Alman mütefekkir tarihçilerinden L. Ranke de milliyet esası hakkında metafizik telâkkiyi temsil etmektedir. (Die Osmanen und Spanische Monarchie in. XVI. und XVII. Jahr.)

(56) İslâvcılığa dair eserlerin zikre şayan olanları şunlardır:
Louis Léger, Le panslavisme. A. Pypnin, Le panslavisme dans le passé et dans le présent.

tine mensup taraftarları da, aynı derecede İslâvcılık fikrini neşredenlerin şuurlu veya şuursuz tilmizleri idiler.

B — SOSYALİST NAZARİYE:

Sosyalist edebiyatta milliyet esası hakkında birbirinden farklı iki cereyan vardır: Biri milliyeti münhasıran iktisadî şartların ve kapitalizmin mahsulü telâkki eden, milletleri de, kapitalizm gibi zevâle mahkûm addeden cereyandır; diğeri ise, milletlerin mevcudiyetinin bir tarihî realite olduğunu kabul eden ve mevcudiyetleri tabiî olan bu varlıkları hesaba katmanın zarurî olduğunu ileri süren cereyandır.

«Kosmopolitlik» faslında ayrıca üzerinde duracağımız birinci cereyanın temsilcileri, başta Marx ile Engels olmak üzere, komünistlerdir. Marx ve Engels'e göre kapitalist rejim yok edildikten sonra, proletarya hâkimiyeti devrinde milletler zail olacaktır. Komünist camialar sınıfsız olacakları gibi, aynı zamanda milliyetsiz de olacaklardır[57].

Bugün Rus komünistleri de, hem prensip, hem fiilî siyaset bakımından Rus milletinden başka milletlerin müstakil olarak yaşamasına, millet olarak inkişafına taraftar değildirler[58].

---

(57) Karl Marx, Friedrich Engels, Manifesto of the communist party. New-York, International Publisher, p. 28. Le Manifeste du parti communiste, Paris 1934, édition d'Alfred Costes. Pages 91 - 92.

(58) Bugün Rusya'yı idare eden komünistler milletlerin istiklâl ve muhtariyetini sözde tanıyorlarsa da, fiilen boyundurukları altına aldıkları bütün milletleri tedricen milliyetsizleştirerek bir sosyalist Sovyet milleti «yaratmak» için bütün gayretlerini sarfetmektedirler.

Sosyalistler arasında ikinci cereyanı temsil edenler, bilhassa Avusturya'nın sosyalist mütefekkirleridir. Bunların en meşhuru Otto Bauer'dir. Bu mütefekkirin «Milliyet meselesi ve sosyal demokrasi» adlı eseri, zamanında dünya sosyalistleri arasında büyük rağbet ve şöhret kazanmıştır. Bu eserdeki esas fikirler şöyle hulâsa edilebilir:

«Millet adı verilen insan zümreleri, bir taraftan insanların tabiatle mücadelesi şartlarından, diğer taraftan servet istihsali şartları ile iş sahasındaki türlü istihalelerden doğan birer mahsuldürler. Bu bakımdan milletleri tarih meydana getirir.

Milletler, medeniyet ve irfan sahasında ilerledikçe, millet çerçevesi içinde kültürlerini inkişaf ettirmek için daha geniş imkânlar elde ederler. Bu suretle diğer milletler tarafından yutulmak, temsil edilmek tehlikesine daha az maruz bir hâle gelirler.

Camiaların demokratikleşmesi ve sosyalistleşmesi de milliyet esasını derinleştirmekte ve kuvvetlendirmektedir.»[59] Milliyet duygusu büyük bir realitedir, sosyalist camialarda dahi milliyet duygusunun yok olması ihtimali düşünülemez. Bir milletten bir diğerine geçen herhangi fikir, müessese veya prensip bunları alan milletin millî duygularına, millî görüşlerine, millî hususiyetlerine uydurulmaksızın kabul edilemez. Millî kültürler arasında umumî esaslar bakımından biribirine yakınlaşma milliyetin, millî hususiyetlerin zevalini ifade etmez. Bugünkü de-

(59) Otto Bauer, La question nationale et la democratie sociale. III. p. 131.

vir milletlerin medeniyet ve kültür sahasında en çok biribirlerinden istifade ettikleri devir olduğu halde, milletlerin diğer milletlerden farklı birer varlık olduklarına dair şuurları ve millî duyguları hiç bir zaman bugünkü kadar kuvvetli, vazıh ve kesif olmamıştır»[60].

Birinci Dünya Harbinden önceki Almanya'nın meşhur sosyalist mütefekkirlerinden K. Kautski de, milletleri iktisadî âmillerden doğan mahsuller telâkki ettiğini söyledikten sonra, şu fikirleri ileri sürüyor:

«Bugünkü millî cereyanların bütün esasları zamanımızdaki beşeriyetin inkişaf temayüllerinde mündemiçtir. Tarihen bütün millî cereyanlar haklıdır. Milletlerin inkişafına sunî bir surette mâni olmağa çalışmak, beşeriyetin inkişafına set çekmeğe kalkışmaktır»[61].

Sosyalist düşünür ve yazarlar arasında milliyet duygusunu tabiî bir hâdise telâkki eden, milletlerin varlığını kabul etmek zaruretini ileri süren cereyan Avusturya ve Almanya'ya mahsus değildir. Fransa'nın Birinci Dünya Harbi'nden önceki meşhur sosyalist mütefekkiri Jaurès de milletleri tanımak lüzumuna kani idi. Jaurès «Yeni Ordu» adlı eserinde diyor ki:

«Vatan esasının temelleri münhasıran iktisadî mefhumlarda mündemiç değildir. Bu esasın temelleri mülkiyet ve sınır mücadelesi çerçevesi içinde

(60) İbidem, III, p. 161.

(61) K. Kautski, Nationalité de notre temps.

de sıkışmış değildir. Milliyet mefhumu uzvî bir derinliğe, ideal bir yüksekliğe mâliktir. Şimdiye kadar yeryüzündeki şartlar bütün beşeriyetin bir tek camia halinde teazzuv etmesine mâni olmuştur. Yeryüzü, insanların sayılarına nisbetle, fazla genişti. Bundan dolayı beşeriyet dağılma kanununa tâbi idi.

Beşeriyet, birbirinden ayrı bir takım gruplar halinde teşekkül etti. Milletlerin, yani birbirinden farklı grupların teşekkülü, tekâmülün hazırlamakta olduğu daha büyük grupların teşekkülünün şartı olmuştur.

Bu millî grupların her birinde bir müşterek hayat, bir müşterek şuur husûle geldi. Bu müşterek şuurda bütün ferdler birleşti ve bu sayede şuur da kuvvetlendi»[62].

Jaurès'in 1905'te Stuttgart'ta toplanan bir sosyalist kongresinde söylediği aşağıdaki sözler de çok mânalıdır:

Jaurès diyor ki, «Milletler beşerî dehânın, beşerî inkişafın birer hazineleridirler, mânevî kıymetleri ihtiva eden birer vazodurlar. Bu kültür vazolarını kırmak proletaryaya yakışmayan bir hareket olur»[63].

Son senelerde sosyalist edebiyatta hâkim olan fikir, milletlerin zevale değil, bilâkis inkişafa doğru

---

(62) J. Jaurés. L'Armée Nouvelle. Paris Rouff. pp. 583-586.

(63) L'Humanité et la nature ambiante. La question nationale.

yürüdüklerine, yakın bir gelecekte istiklâlden mahrum milletlerin bir çoğunun istiklâle ve hiç değilse, geniş bir millî muhtariyete kavuşacaklarına dair fikirdir.

C — PSİKOLOJİK NAZARİYE

Bu nazariyeyi en iyi ifade eden Fransız bilgin ve düşünürlerinden Ernest Renan (1823 - 1892) olmuştur.

Renan'a göre, milliyet bir ruhî prensipten[64] ibarettir. Bu ruhî prensibi başlıca iki unsur teşkil eder ki, biri maziye (tarihe), diğeri istikbale müteveccihtir. Birinci unsur maziden kalma irsî hâtıralardır. İkincisi ise, bir millete mensup fertlerin beraber yaşamağa devam etmek, seleflerden tevarüs edilen millî hâtıraları ve mânevî mirası yaşatmak arzu ve iradesidir. Milletler yoktan varolmazlar. Millet uzun ve çetin mücadelelerin, müşterek fedakârlıkların, karşılıklı sadakatların neticesidir.

Milliyetin dayanağı, milletin kahramanlıklarla dolu tarihidir... En meşru tecellisi de atalara hürmettir, çünkü milleti yaratan atalardır. Milliyet bir millete mensup fertlerin bir taraftan tarihte beraber övünülecek büyük işler yapmış olmaktan doğan hâtıralara ve yaratılmış millî manevî servetlere bağlılıktan, diğer taraftan bugün ve gelecekte de beraber büyük işler yapmak arzu ve iradesinden ibarettir[65].

---

(64) Principe spirituel.

(65) Ernest Renan, Qu'est-ce que la nation? Pages Françaises, pp. 68-73. Paris, Calmann Levy.

Yukarıda hulâsa ettiğimiz nazariyelerden her biri, milliyet duygusunun unsur ve âmillerinden ancak bir veya ikisi üzerinde duruyor. Bu sebeple yetersizdir, şöyle ki:

A — Hegel'in milliyet hakkındaki fikirleri metafizik ve mistik fikirlerdir. Müsbet metodlarla bunlar ne isbat edilebilir, ne de reddedilebilir.

Hegel'in nazariyesi, bazıları için, bir şahsî akide olabilir. Pozitif ve sosyolojik bakımdan ise, milliyet duygusu sadece fertlerin ruhlarında yaşayan bir ruhî hâlettir. Bu ruhî hâletin veya realitenin ferdî ruhlar haricinde metafizik mevcudiyeti yoktur.

Onun için, biz Hegel'in Millî Ruhun mahiyetine ve bazı milletlerin, cihan ruhunu temsil ettikleri için, dünyaya hâkim olmak hakkını haiz olduklarına dair fikirlerini kabul edemiyoruz. Kanaatimize göre milliyet ve milliyet duygusu metafizik bir mefhum değil, millet içindeki ferdlerin ruhlarında yaşayan gerçek bir ruhî halettir. Millet de, bu ruhî halete mâlik ferdlerden mürekkep bir topluluktur.

Esasen, Hegel'in fikri tarihî bakımdan da yanlıştır. Çünkü tarihte, medeniyeti, kültürü, siyasî kudreti ve tarihî rolü bakımından biribiriyle tamamen müsavi olan millet ve devletlerin aynı devirde yaşayabilmiş olduklarını görüyoruz. Babil medeniyetinin yükseldiği devir Mısır medeniyetinin de parlak devriydi. Roma'da medeniyet ve kültürün yükseldiği devirde Yunan medeniyet ve kültürü sönmemişti. «Cihan Ruhu» orada da mükemmel surette tecelli etmekte idi. Almanya'nın (Prusya'nın) yükseldiği devirde ne Fransız medeniyet ve kültürü, ne İngiliz medeniyeti, ne de bu iki milletin siyasî kudreti zail olmamıştı.

Hegel'in bütün felsefesi gibi, millet ve millî ruh hakkındaki fikirleri de, sarahatten mahrum ve fikir olmaktan ziyade dâhî bir şairin ruhundan taşan his tufanı halindeki zihnî mahsullerdir.

B — Sosyalistlerin milliyet hakkındaki fikirleri tek taraflı görüş mahsulüdür. Yukarıda görüldüğü üzere, sosyalist mütefekkirlere göre milletin hayatında en mühim âmil iktisadî âmildir.

İnsanlığın hayatında, iktisâdî âmil çok mühim olmakla beraber, bu âmilden başka da, bir çok maddî ve manevî âmillerin bulunduğu şüphesizdir. Bu hakikati sosyalist mütefekkirlerden ancak Jaurès anlamıştır.

C — Renan'ın milliyet duygusunun muhteva ve mahiyetini izah şekli çok isabetlidir. Ancak, Renan da milletin ne gibi şartlar altında ve ne gibi âmiller neticesinde vücut bulduğu hususu üzerinde durmuyor.

Kanaatimizce millet ve milliyet esasının mahiyetini, en ilmî şekilde izah edenler, hukuk tarihiyle uğraşanlarla sosyologlardır.

Meselâ on dokuzuncu asrın sonunda şöhret kazanmış Fransız sosyologlarından E. Durkheim milleti şöyle tarif eder:

«Millet etnolojik veya tarihî esaslara istinâden, aynı kanunlar altında, ayrı bir devlet olarak yaşamak arzu ve iradesini besleyen ferdlerden mürekkep bir beşerî zümredir... Bugün «millî irade» denilen şey medenî milletlerce bir prensip olarak kabul edilmiştir»[66].

(66) René Johannet, Le principe des Nationalités MCMXVIII. Paris, pp. 22-23.

Kısım III

MİLLİYET MEVZUUNDA AŞIRI CEREYANLAR

- 1 -

KOSMOPOLİTLİK

Kosmopolit tâbiri Yunanca iki kelimenin birleştirilmesiyle yapılmış bir sıfattır: 1) Kosmo = dünya, 2) polit (es) = vatandaş. Kosmopolit = «dünya vatandaşı» yani, şu veya bu ülkeyi değil, bütün dünyayı vatan telâkki eden adam.

Bir bakıma kosmopolitlik (Cosmopolitisme), bir insanın, sadece diğer milletlere karşı hayırhahlık ve sempati beslemesi mânasına kabul edilebilir.

Fakat kosmopolitlik kelimesinin asıl mânası, milliyetlik aleyhtarlığı, milliyet duygusunu hor görmedir. Biz de burada kelimeyi bu mânada kullanacağız.

Şu halde kosmopolitlik, milliyeti inkâr eden, milliyet duygusunun ve esasının zararlı olduğunu

iddia eden, milletleri gelecekte ortadan kalkacak birer zümre telâkki eden bir cereyandır.

Kendilerini «Solcu» diye adlandıran Anarşist ve Komünistlerle Sosyalistlerin çoğu kosmopolittirler.

Meselâ, Rus sosyalizmi tarihinde mühim rol oynamış olan Lavroff milliyet karşısındaki tutumunu şöyle ifade eder: «Sosyal mesele bizim nazarımızda birinci derecede mühim meseledir. Sosyal mücadele meseleleri yanında ve karşısında milliyet meselesi yok olmalıdır. Sosyal problem için dil farkları, millî an'ane farkları yoktur. Ancak insanlar ve bütün insanlara şâmil sosyal gayeler vardır. Bu prensipler adına milliyet farkları ile esaslı surette mücadele edilmelidir»[1].

Marksistler ve komünistler de kosmopolittirler. Karl Marx ile Engels'in dünya işçilerine hitab eden beyannamelerinde deniliyor ki: «Komünistler vatan ve milleti yok etmeğe çalışmakla itham ediliyorlar. İşçilerin vatanı yoktur ki, sahip olmadıkları bir şeyden mahrum edilsinler... Milletler arasındaki farklar, hususiyetler, düşmanlıklar ve burjuvazinin inkişafı, istihsal usullerinin her memlekette yeknesak şekil alması, ticaret hürriyeti ve bundan doğan hayatî münasebetler neticesi olarak, milletler ortadan kalkmak üzeredir. Proletaryanın hâkim olması, iktidarın proletaryanın eline geçmesi milletlerin ortadan kalkmasını çabuklaştıracaktır»[2].

Ondokuzuncu asrın sonlarında Avrupa'da bü-

(1) Lavroff, «Vperod» N. I. 1873.

(2) Marx ve Engels, Le manifesto communiste, Paris 1934, edition Alfred Costes, p. 91, Manifesto of communist party. New-York. International publishers. P. 28.

yük şöhret kazanmış Alman mütefekkirlerinden Nietzsche de kosmopolit idi. Nietzsche diyor ki: «Ticaret ve sanayiin inkişafı, neşriyat ve kitaplar vasıtasiyle milletler arasında münasebetlerin sıklaşması, yüksek kültürün müşterek olması, insanların mesken ve ikametgâhlarını kolay değiştirebilmesi, köylü olmayan ahalinin «göçebe» hayatı, bütün bu şartlar, içtinabı kabil olmayan bir surette milliyet duygusunun ve neticede, hiç değilse Avrupa'da, milletlerin zevalini hazırlamaktadır. Milletlerin karışması neticesinde yeni bir «ırk» (millet?) husule gelecektir.»

Gerek Marx'ın, gerek Nietzsche'nin eserlerindeki bu fikirlerin milliyet düşmanlığı olmayıp, sadece bir âlim ve mütefekkirin ilmî görüşleri olduğu zannedilebilir.

Fakat hakikat böyle değildir. Gerek Marx'ın, gerek Nietzsche'nin milliyet hakkındaki menfi görüşleri objektif tefekkür ve tetkik mahsulü olmaktan ziyade, kendi felsefî doktrinleriyle telifi mümkün olmayan milliyet esasına karşı peşin bir-husumetin mahsulüdür.

Milletlerin mevcudiyeti, millî hissin kuvvetli bir tarihî âmil olması, bu düşünürlerin felsefî ve tarihî görüşlerine meydan okuyan, onların kurdukları fikir sistemiyle telifi kabil olmayan bir realite olduğundan, onların nazarında bütün bunlar «can sıkıcı» hallerdir. Bu düşünürlerin milletlerin zevale mahkûm olduğuna dair fikirleri de, sadece ruhlarındaki bir temenninin ilmî kisveye bürünmüş ifadesidir[3].

(3) İstenmeyen, fakat mevcut olan bir şeyi veya hâdiseyi yok telâkki etmek temayülü ancak avcıyı görmek istemeyen deve kuşuna mahsus değildir. Eflâtun gibi büyük filozoflar bile bazı meselelerde bu duruma düşmüşlerdir.

Marx bir maddiyatçı olduğu için, mânevî varlıkların peşinen düşmanıdır. Diğer taraftan, bu mütefekkir Iktisadî âmili bütün içtimaî hâdiselerin yegâne âmili telâkki ediyor ve bütün beşeriyet tarihini bir sınıflar mücadelesi olarak göstermek istiyor. Bir yandan da, bütün dünyanın işçi sınıfını birleşmeğe ve sermayedar sınıfı olan burjuvazi ile mücadeleye davet ediyor. Halbuki, dünya işçilerinin, Marx'ın istediği şekilde vatanlarını unutarak ve milletlerini yok farzederek birleşmelerine mâni olan en büyük engel milliyet esası, milliyet duygusudur.

Marx, felsefî ve sosyolojik görüşlerinin neticesi olarak milliyet esasının aleyhtarıdır.

Marksizmi çok ilmî ve esaslı surette tahlil ve tenkit etmiş olanlardan biri, Alman âlimi Rudolf Stammler'dir. Eserinin ismi de «Wirtschaft und Recht»dir[4].

Marx'ın «tarihî maddiyetçilik» ismiyle malûm sosyolojik görüşlerini çok ilmî esaslara istinaden tenkit eden bir diğer mütefekkir de, büyük Çek âlimi ve milliyetçisi olan Theodor Masaryk'tir.

Masaryk, «Die philosophischen und soziologischen Grundlagen des Marxismus»[5] adlı eserinin, Marx ve Engels'in milliyet hakkındaki fikirlerini tahlil ve tenkide tahsis edilmiş faslında (Fasıl VIII, $. 115, 116) şöyle diyor:

«Ne Marx, ne de Engels zamanımızdaki millet-

(4) Leipzig, 1896.
(5) Wien, 1899.

lerde milliyet hissinin inkişafını takip edememişlerdir. Bu, onların hayatlarının ve ferdî inkişaflarının şartlarıyle izah edilebilir.»

Masaryk bunu şu mealde açıklıyor: «Gerçekten Marx da, Engels de, fiilen Kosmopolit olarak yetiştiler. Almanya'da cereyan eden mutlakiyete karşı isyan onları evvelâ Fransa'da, sonra İngiltere'de yaşamağa mecbur etti. Paris'te, Brüksel'de, İsviçre'de türlü milletlere mensup proleter sınıfı mümessilleri ile temasa geldiler. Bunun neticesinde, şiarı «Ey dünya proleterleri, birleşiniz», olan komünizm beyannamesi neşredildi. Marksizm, başından beri beynelmilel bir şekilde teşkilâtlandı. Fakat bu durum uzun sürmedi, her memlekette ayrı millî sosyalist partiler kuruldu, çünkü ondokuzuncu asırda milliyetçilik ancak lisan sahasında değil, her sahada tecelli eden bir hâdise idi. İktisat sahasında Frederik List'in fikirleri, hukuk sahasında Savigny'nin görüşleri, felsefe sahasında Fichte, Hegel, Wagner'in düşünceleri, Rusya'da gelişen İslâvcılık cereyanı, hep milliyet duygusundan doğan cereyanlardı. Milliyet hissi Avusturya ve Rusya İmparatorluklarındaki esir milletlerde de inkişaf halinde idi.

Marx ve Engels bütün bu cereyanlardan uzak kaldılar ve milliyet cereyanının gelişmekte olduğunu farkedemediler. Buna rağmen, kendileri ruhen Alman kalmışlardır. Marx'la Engels'in «Almanlık» hissi ancak Almanya'nın birleşmesi meselesinde değil, İslâvlara karşı besledikleri hislerde de kendini gösteriyordu. Fakat onlar, elbette ki, milliyet duygusunu, ezilen, milliyetleri yok edilmek istenen, siyasî istiklâlden mahrum olan, esir milletlerin his-

settiği gibi hissedemezlerdi, çünkü Almanları millî dillerinden ve milliyetlerinden mahrum etmeyi hedef tutan bir kuvvet, bir devlet yoktu.

Bütün bunlar neticesinde Marksizmin müessisleri milliyeti ancak iktisadî şartlardan doğan bir hâdise telâkki ettiler. Marx bir çok yazılarında milleti devletle karıştırıyor, her ikisini egoizm mahsulü telâkki ediyor.

Marksizmin kurucuları milleti ve milliyeti tarihî maddiyetçilik bakımından tahlil ve tenkit etmeli idiler. Fakat bunu yapmamışlardır. Onun için Marksizmin milliyet meselesindeki teorik tutumu ilmî değildir.»

Nietsche'ye gelince, bu düşünürün felsefesinin esası, malûm olduğu gibi, içtimaî hayat ve kültür sahasında şimdiye kadar beşeriyete rehber olmuş olan AKIL, DİN, AHLÂK, DEMOKRASİ gibi yüksek kıymetlerin inkârından ibarettir. Nietsche beşeriyetin bu kıymetlere bağlı kalmasını, fizyolojik bakımdan tereddi mahsulü telâkki ediyor[6]. Nietzsche'nin gayesi «kıymetler merdivenini devirmek»tir, yani insanlarca şimdiye kadar değer verilen kıymetleri inkâr ederek, kuvvet ve kudret iktisabı için çalışan, şefkat nedir, merhamet nedir bilmeyen, her şeyi, herkesi tereddütsüz olarak çiğneyebilen, egoizm temayüllerini en yüksek dereceye vardıran «üstün insan» yaratmaktır[7].

---

(6) Emile Bréhier, Histoire de la philosophie, Tome II, Partie II. Ch. VI.

(7) Nietzsche'nin felsefesi hakkında daha esaslı bir fikir edinmek isteyenlere bilhassa bu mütefekkirin «Humain, trop humain» ve «Ainsi parla Zarathoustra» adlı eserlerini tavsiye ederiz.

Bu, dâhî, fakat şüphesiz, başından beri ruhen hasta olan ve sonraları aklını büsbütün kaybeden mütefekkirin, diğer mânevî kıymetler meyanında, medeniyet tarihinde büyük yaratıcı rolü olan milliyet esasını da inkâr etmesi gayet tabiîdir.

Kosmopolitlerin milliyet aleyhinde ileri sürdükleri bir iddia da şudur:

«Kabileler bir devlet içinde birleşerek, uzun zaman beraber yaşama neticesinde, kabilecilik duygusunu nasıl unutmuşlar, milletler yaratmışlar ise, bugünkü milletler de cihanşümul bir «beşerî devlet» içinde milliyetlerini unutarak, pekâlâ milliyetsiz bir «beşerî kütle» haline gelebilirler.»

Bu iddianın psikolojik ve sosyolojik esaslara aykırı olduğunu gelecek fasılda izah etmeğe çalışacağız.

- 2 -

KOSMOPOLİTLİĞİN PSİKOLOJİK VE SOSYOLOJİK GERÇEKLERE AYKIRI OLUŞU

Kosmopolitlerin, komünistlerin, milliyet düşmanlarının istedikleri gibi, bugün mevcut milletlerin ortadan kalkmasına, insanlığın tek milliyetsiz «beşerî kütle» haline gelmesine imkân yoktur.

Milletleri yok ederek, milliyetsiz bir «beşerî kütle» yaratmayı imkânsız kılan başlıca sebep bugünkü milletlerin yüksek kültür seviyesinden doğan psikolojik durumu, bunun neticesi olan ahlâkî ve hukukî telâkkiler ile irsileşmiş, derinleşmiş milliyet duygusudur.

Tarihe bakılırsa, eski devirlerde, ekseriyetle, aynı ırka mensup küçük zümrelerden büyükçe bir

zümrenin meydana gelmesi «temsil» yolu ile vukubulmuştur. Bu da başlıca iki şekilde olmuştur:

1 — Küçük zümrelerin, hâkimiyeti altına girdikleri kuvvetli zümrenin örf ve âdetlerini, lehçesini ve kanunlarını kendi arzu ve ihtiyarlarıyle kabul etmeleri.

2 — Hâkim zümrenin kendi töresini, yasalarını v.s. kabul ettirmek için baskı, cebir kullanması.

Vaktiyle, lehçeleri işlenmemiş, aynı soydan kabilelerin, taklit yolu ile hakim kabile içinde erimesi kolay olmuştur.

Bugünkü milletler için bu mümkün değildir, çünkü Lâtin milletleri gibi biribirine yakın diller konuşan ve uzun müşterek tarihi olan milletlerde bile, millî şuur çok inkişaf etmiştir. Bugün bütün medenî milletlerin bir millî tarihleri, gelişmiş lisanları, yaratmış olmakla iftihar ettikleri zengin kültür eserleri, maddî medeniyet âbideleri vardır. Bu hazinelere mâlik milletlerin, taklit yolu ile birlbirlerine benzemesi, yani milliyetlerinden feragat etmesi hatıra gelemeyecek derecede imkânsızdır[8].

---

(8) Bugün de medeni milletler biribirlerinden bir çok şeyler alırlar. Fakat bu karşılıklı alış verişler milletlerin milli bünyelerini sarsacak bir mahiyet almaz. Milletler, yabancı milletlerden aldıkları şeyleri daima milli bünye ve hüviyetlerine uygun bir şekle sokarlar. Son iki üç asır zarfında İngilizlerle Fransızlar medeni sahada biribirlerinden pek çok şeyler almışlardır, fakat bu onların İngiliz ve Fransız kalmalarına asla mânî olmamıştır. İngilizlik, Fransızlık duygu ve şuurlarını asla haleldar etmemiştir. Çünkü bu iki millet biribirinden aldığı şeyleri millileştirmiştir.

Vakıa, Romalılar gibi bazı tarihî milletlerin tamamen teşekkül etmiş milletleri dahi temsil ettikleri görülmüştür. Fakat Roma'nın meydana getirdiği İmparatorluk, millet olmaktan ziyade, bir milletler camiası idi ve Roma'nın çökmesinden sonra hemen parçalandı.

Hem bu temsil, eritme, büyük mikyasta cebir, zulüm ve baskı kullanma neticesinde mümkün olmuştu.

Bugün ise, temsil için bu yola başvurmak imkânsızdır. Çünkü artık hiç bir millet diğer bir milleti kendi dinini, lisanını, örf ve âdetlerini kabul etmeğe zorlayamaz. Bugün milletleri ortadan kaldırarak bütün beşeriyetin bir tek yeknesak kütle haline getirilmesine mâni olan diğer bir sebebi de zikretmek lâzımdır:

Tarihte bir millî zümre tarafından diğer zümrelerin temslli, ister taklit, ister icbar neticesi olsun, taklit edilen veya zorla temsil eden muayyen bir millet tarafından olmuştur. Bu, umumiyetle devlet içinde hâkim olan milletti: Romalı, Arap, Anglosakson.

Cihanşümul bir «beşerî kütle» vücuda getirilmesi için bugün mevcut milletler hangi milleti taklit edeceklerdir? Yahut hangi millete zorla benzetileceklerdir?

Eğer milletlerin yeknesak bir beşerî kütle haline getirilmesi onları bugün mevcut süper devletlerden, «Düveli muazzama»dan birine benzetmek-

ten ibaret ise, Kosmopolitlik bir tek milletin dünyada hâkim olmasına zemin hazırlayan bir cereyan olarak ortaya çıkar. Yok hedef milletlerin bugün mevcut bir millete benzetilmesi olmayıp da, mevcut olmayan, fakat istikbalde teşekkül edeceği tasavvur olunan bir «X» millete benzetilmesi ise, bu gerçekleşmesi asla mümkün olmayan bir hayaldir. Çünkü ne idüğü, ne olacağı belli olmayan muhayyel bir «X» milletine ne benzemek, ne de benzetmek mümkündür.

Hangi bakımdan tetkik edilirse edilsin, Kosmopolit görüşün yanlış bir görüş olduğu aşikâr bir hakikat olarak ortaya çıkmaktadır.

Milliyet aleyhtarı olan kosmopolitlik tarih bakımından yanlış bir görüş olduğu gibi, sosyoloji ve toplum psikolojisi bakımından da yanlıştır. Çünkü beşeriyet yaratılalı «insan» aile, kabile, millet gibi bir zümreye mensup olmadan yaşamamıştır ve yaşayamaz. «Kütle hissi», insanın derin ruhî unsurlarından biridir.

İnsanın ruhî hayatının bir unsuru olan ve bugün milliyet duygusu şeklini alan bu his herhangi bir mütefekkirin arzu ve iradesi veya herhangi bir partinin «programına kabul ettiği» «milliyetsizlik prensibi» yüzünden beşeriyetin hayatından silinemez. Milliyet hissinden mahrum ferdlerden mürekkep bir «beşerî millet»in yaratılması, bütün milletlerin millî ülkülerinin aynı olması, millî psikolojiler arasında fark kalmaması gibi şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu ise tahakkuku aslâ mümkün olmayan bir hayaldir.

Malûm olduğu üzere, dünyadaki bütün eşya renksiz, kokusuz, gözle görülmez küçücük parçaların, yani atomların türlü şekil ve nisbetlerde birleşmesinden husule gelir. Bu atom birleşmelerinin bir kısmı canlı varlıkları, bir kısmı nebatî uzviyetleri, bir kısmı da uzvî olmayan eşyayı terkip etmiştir. Milletler de, «insan» denilen içtimaî atomların birleşmesinden husule gelmiş beşerî zümrelerdir; biribirlerinden farklı ruhî ve maddî birer varlıktırlar. Bugün nasıl aynı atom parçalarından ibaret olan altını demire tahvil, meşeyi çama tahvil mümkün değilse, millî psikolojileri, millî karakterleri, sosyolojik bünyeleri ve hayat görüşleri bakımından biribirlerinden tamamiyle farklı olan Fransız milletini, İngiliz milletine, Alman milletini de İtalyan milletine tahvil etmek imkânsızdır.

Milliyet esası aleyhinde ileri sürülen, sözde kuvvetli delillerden biri şudur: «Milliyet esası, milletler arasında husumet, ihtilâf ve neticede harpler doğuruyor.» Bu fikir evvelâ tarih ve psikoloji bakımından yanlıştır; beşerî zümreler arasındaki düşmanlığı «milliyet» duygusu doğurmamıştır. Eğer milliyet esasını milletler arasında husumet ve ihtilâf doğmasını mümkün kıldığı için ortadan kaldırmak lâzım gelse idi, bu mantığa göre, beşeriyet hayatından aile müessesesini de silmek, ilga etmek gerekirdi, çünkü çok defa, aile bencilliği de aileler arasında husumet, rekabet ve mücadeleler doğurmaktadır. Bu bencillik hâdiselerini bertaraf etmek için en kestirme yol aile müessesesini ilga etmektir. İnsanlar da, hayvanlar gibi, gelişigüzel cinsî münasebetlerde bulunsunlar, bu münasebetlerden doğan babası meçhul çocuklar, çocuk terbiyesine tahsis

edilmiş müesseselerde büyütülsünler, ne analarını, ne babalarını tanısınlar, ana-baba yerine bütün camia efradını, bütün vatandaşları aynı derecede sevsinler. Aile müessesesi ilga olunursa, aileleri biribirine düşüren bencil menfaat hislerinin yerine bütün camia efradına şâmil umumî bir sevgi ve muhabbet hissi kaim olur, diye düşünmek gafletini göstermek mümkündür.

Nitekim aileyi ilga fikri, maalesef, insanlığın en büyük filozoflarından birinin bir yanlış fikridir. Bu fikri, ilk defa olarak, eski Yunan filozoflarından Eflâtun ileri sürmüştür[9]. Eflâtun'a göre hem aile, hem mülkiyet ilga olunmalıdır. Memleketteki bütün servet gibi, kadınlar ve çocuklar da camia efradı içinde müşterek olmalıdır. Ancak o zaman bütün vatandaşlar biribirine akraba olur, biribirine karşı aynı hislerle mütehassis olurlar[10].

Eflâtun'un bu fikirlerini, üstadına nisbetle daha realist olan tilmizi Aristo şu sözlerle cerh ve tenkid etmektedir:

«Aile tabiî ve zarurî bir müessesedir. Aile müessesesini ilga ederek devleti alle yerine ikame etmeğe kalkışmak, mevcudiyeti bir realite olan aile bağlılığını muhayyel olan devlete bağlılık hislerine feda etmektir. Çocuklar devletin çocukları olduğu zaman hiç kimse, hiç bir vatandaş bu çocuklara karşı bir ana ve bir babanın duyduğu şefkat hissini besleyemez. Hakiki sevgi ve muhabbet ra-

(9) Platon, La République, Liv. V, II.

(10) Esasen Eflâtun bilâhare bu fikirlerinden vaz geçmiştir. (Les Lois, Ch. VI.)

bıtaları ancak «kan» karabetiyle biribirine bağlı olan kimseler arasında mümkündür. Kalabalık içindeki muhabbet ve merbutiyet hisleri denize atılmış bir kaç damla bal gibidir, derhal eriyip kaybolur gider»[11].

Eflâtun'un bundan 2200 sene evvel, aile hakkında ileri sürdüğü fikirler ne kadar yanlış ve istikbalsiz fikirler olmuş ise, bugünkü kosmopolit mütefekkirlerin milliyet hakkındaki fikirleri de, aynı derecede isabetsiz, aynı derecede istikbalsiz, gerçekleşmesi imkânsız fikirlerdir.

Aristo'nun aile için söylediklerini aynen, büyük birer aile olan milletler için söylemek mümkündür: Milliyetsiz beşeriyete karşı bağlılık da milliyet duygusunun, millet aşkının yerini asla tutamaz.

Eflâtun aile hakkındaki fikirlerini ileri sürerken ailenin zail olabileceğine inanıyordu. Fakat aradan iki bin sene geçtiği halde, insanlık aile müessesesinden vazgeçemedi, vazgeçmesi ihtimali de yoktur.

Milletler de aile gibi birer müessesedir. Muayyen bir lisanı konuşan, kendisine mahsus örf ve âdetleri, müşterek tarihi, müşterek edebiyatı ve millî seciyesi olan bir zümrenin ayrı ve müstakil bir millet olarak yaşamasına kim, neye istinaden mâni olabilir?

Bu meseleler üzerinde durarak, ciddî düşünme

(11) Aristote, La Politique, Liv. II. Ch. I. 17.

kudretini kaybetmemiş her münevver his ve idrâk edecektir ki, ailesiz bir camia ahlâkî fesad ve ruhî tefessüh lâboratuvarı haline gelebileceği gibi, milletlerin imhasından sonra, onların enkazı üzerine yaratılabileceği tasavvur olunan, biyolojik ve sosyolojik temellerden mahrum, milliyetsiz bir «beşeriyet» de ruhsuz bir sürüden başka bir şey olmayacaktır.

İnsanlık tarihinin sosyoloji ve hukuk bakımından tetkikinden çıkan ve bugün sosyologlarca bir hakikat olarak kabul olunan neticelerden biri şudur: Milliyet esasına dayanan devletlerin kurulması, yani millî devlet denilen müessesenin zuhuru medeniyet tarihinde mühim ve müsbet bir hâdise teşkil etmiştir.

Her millî devlet, temin ettiği barış ve hukukî nizam sayesinde, bir medeniyet mektebi olmuştur.

Millî devletler, yüksek dinlerin, felsefe ve ahlâk sistemlerinin zuhurunu, ilim ve fenlerin inkişâfını mümkün kılan birer içtimaî ve siyasî ortam olmuşlardır[12].

Bunu inkâr edenler millî devlet denilen müessesenin en az yedi bin senelik tecrübe ile sabit olan müsbet neticelerini bilmemezliğe gelerek ve «mil-

(12) Devletin mahiyetine ve tarihi rolüne dair edebiyat çok zengindir. Bu mühim meseleleri incelemek isteyenler G. Jellinek'in, Fransızcaya «L'Etat moderne et son droit» ismiyle tercüme olunmuş eserinde devletin mahiyetine ve tarihi rolüne dair eserlerin oldukça zengin bir bibliyografyasını bulabilirler. (Premiére partie, Chapitre III, note I).

let» mefhumu yerine «halk» mefhumunu ikame ederek, hakîkatte, çok belirli bir gaye takip etmektedirler.

Milliyet aleyhinde yapılan propaganda millî devletlerin hayat ve bekası bakımından çok zararlı ve tehlikelidir. Çünkü milliyet duygusunun zevali imkânsız ise de, millî devletlerin yıkılması mümkündür. Bunun için millet içinde milliyet hissinden mahrum, vatana ihanete hazır bir kaç kişinin türemesi, bunların türlü sahalarda mânevî ve siyasî «köprübaşı»larını işgal etmesi maalesef kâfidir. Her millette propagandalara kolay kapılan, millî prensipleri zayıf kimseler bulunduğundan, bu bir avuç insan açık veya gizli faaliyetleri, ısrarlı telkinleriyle bir devletin yıkılmasını hazırlayabilirler. Onun için zamanımızın devlet adamlarının bu gibi propagandalara karşı çok uyanık olmaları lâzımdır. Çünkü sürekli, sistemli bir propaganda neticesinde, bir milletin temelleri sarsılabilir.

Bir devlet farzedelim ki, milliyet aleyhindeki propaganda neticesinde, o millete mensup bir kısım insanlarda millete bağlılık ve devlete sadakat hisleri zail olmuş olsun ve bu insanlar aralarında gizli cemiyetler kurarak milliyet aleyhine kesif yer altı faaliyetine girişsinler, türlü meslek adamları arasına hulûl ederek, orada milliyet hissini zehirleyen telkinlerde bulunsunlar, hattâ, bu gizli fakat sistemli propaganda neticesinde, devlet memurları arasında bile, menfaat için, devlet sırlarını satacak kadar ruhen alçalmış fertler bulunabilsin, milliyet düşmanı yazarlar milliyet duygusunu aşındıran makaleler, romancılar milliyet hissiyle alay eden roman-

lar yazsınlar, millî histen mahrum tarihçiler milletin büyük tarihî simalarına ve tarihî mukaddesatına karşı saygısızca eserler yazsınlar; milletin parlamentosundan açıktan açığa devlet aleyhinde çalışan partiler zuhur etsin... böyle bir devletin akıbeti ne olur?

İkinci Dünya Harbi'nden sonraki Avrupa'nın bir çok memleketlerinde, yukarıda tasvir edilen menfî hâdiselerin çoğu müşahede edilmiş ve bu memleketler çok geçmeden çökmüşler, bağımsızlıklarını kaybetmişlerdir.

Böyle bir ahlâkî ve millî uçuruma yuvarlanma tehlikesinden, çok şükür, şimdiye kadar Tanrı Türk milletini korudu. Bizde, tarif ettiğimiz şekilde bir millî tefessüh havası yaratılamadı. Düşmanlarımız bizim memlekette de böyle bir millî ve ahlâkî çöküntü yaratmak için ellerinden geleni yaptılar ise de, muvaffak olamadılar. Türk milletinin selim aklı, milliyetine, tarihine bağlılığı, dinî akidelerinin sağlamlığı milletimizi düşmanlarının arzuladığı soysuzlaşma tehlikesinden şimdiye kadar kurtardı.

- 3 -

ŞOVİNİZM

Ferdî olsun, kollektif olsun, her his ve her içtimaî prensip dejenere olabildiği gibi, milliyet duygusunun da tereddi etmesi, mahiyetine mugayir şekiller alarak, hakikî gayesinin dışına çıkması mümkündür[13].

İşte milliyet duygusunun tereddi etmiş bir şekli de Şovinizm'dir. «Chauvinisme» kelimesi Chauvin adındaki bir Fransız'ın isminden gelir ve «Chau-

---

(13) Meselâ, haddi zatında çok hürmete lâyık bir his olan annelik hissi tereddi ederek çocuğu bozan, karakterinde menfi temayüller uyandıran şımartma şeklinde tezahür edebilir. Keza muayyen bir dinin hâkim olduğu devletlerde yeni zuhur eden bir mezhebin saliklerine işkenceler yapılmasını reva gören ruhi haletin doğabilmesi dine bağlılık hissinin dejenere olmuş bir şeklinden ibarettir.

vin»cilik demektir. Nicolas Chauvin Fransa'da, Rochefort şehrinde doğmuş, İhtilâl ve Napoleon harplerinde 17 kere yaralanmış bir askerdir. Onun, vatanına ve bilhassa imparatorunun şahsına derin bağlılığı, kendisini bütün Fransa'da meşhur etmiştir. Zamanında Chauvin'in dillere destan olan vatanseverliğini metheden şarkılar yazılmış ve bu şarkılar bütün Fransa'da söylenmiştir. Ona izafeten vatanseverlik mânasında bir de «Chauvinisme» kelimesi icat edilmiştir. Sonradan bu kelimeye menfi mâna izafe edilmiştir. Bu suretle bugün bu kelime ancak mübalâğalı vatanseverlik mânasını değil, aynı zamanda başka milletleri küçük görme, kendi milletinden başka milletleri hiçe sayma temayülünü de ifade eder.

Gerçek millî histen tefriki ve hudutlarının çizilmesi müşkül olan zararlı şovinizmi şöyle tarif edebiliriz:

Şovinizm, kendi milletinin kusurlarını görmeyip, meziyetlerini mübalâğa etme ve başka milletlerin yalnız kusurlarını görme temayülüdür.

Şovinizm milliyet hissinin marazî bir surette gelişmiş şeklidir, «hypertrophie»sidir. Normalden inhiraf eden bütün hisler gibi, elbette, şovinizm de zararlı bir ruhî halettir. Normal, sağlam ve rasyonel milliyetçilik başka milletlere karşı ne düşmanlığı, ne de hor görmeği icap ettirir.

Şovinizm yanlış görüşlere, yanlış muhakemelere ve neticede yanlış siyasî davranışlara sevkedebilen bir ruhî halettir. Büyük sosyolog Herbert

Spencer bu temayüle «vatanseverlikten doğan batıl fikir» (Préjugé de patriotisme) ismini veriyor ve «İçtimaî ilme giriş» adlı eserinde şovinizmin çeşitli sahalarda tecelli şekillerini izaha bütün bir fasıl ayırıyor[14]. Şovinizm yüzünden, İngiliz ve Alman edebiyatında Fransızlar hakkında pek çok yanlış görüşlere, hakikatten uzak muhakemelere ve esassız isnatlara tesadüf etmekteyiz. Bir çok Alman yazarlarının iddia ettiği gibi, nasıl Fransız milleti sathî ve hafifmeşrep bir millet değilse, Almanlar hakkında Fransız şovinistlerinin söyledikleri, yazdıkları şeylerin çoğu da objektif kıymetten mahrumdur.

Descartes'ı, Pasçal'ı, Bergson'u yetiştiren, medeniyet ve kültür tarihinin en parlak bir devrinde bütün Avrupa milletlerine rehberlik etmiş olan bir millet, yani Fransızlar, toptan sathî bir millet telâkki olunamaz. Keza, Goethe'yi, Schiller'i, Beethoven'i, Bach'ı yetiştirmiş olan Alman milleti de toptan kaba bir millet olarak tavsif edilemez.

Milletlerin birbirlerine hürmet ve sevgi hisleri beslemesini temin etmek bugünkü insanlığa yakışır bir gayedir. Bunun yolu da milletleri şovinist fikirlerden kurtarmaktır. Kültürlü insanların milliyetçiliği diğer milletlere hürmetle telif olunan, şovinist fikirlerden âzade, rasyonel bir milliyetçiliktir.

Yüksek kültürler, yüksek dinler ve yüksek hukukî nizam sayesinde, iptidaî insanların saldırıcılığı, başkalarını küçük bir sebep yüzünden dövmeğe, boğmağa hazır vahşi hodbinliği, bugün, nasıl makûl bir çerçeve içine girmiş ve ferdî egoizm nasıl «iz-

(14) Indroduction à la Science sociale. Ch. IX.

zetl nefis», «muhafazayı nefis», «meşrû müdafaa» hisleri şeklinde tebellür etmişse, milliyet duygusu da insanlık içinde, kültür yayıldıkça, rasyonel bir şekil alacaktır ve almaktadır.

Fakat milletler kültür sahasında ne kadar inkişaf ederse etsin, insanlar arasında nasıl izzetinefis hissi, kendisini koruma insiyakı, meşru müdafaa hakkı baki kalacaksa, milletler içinde milliyet hissi, milliyetçilik de, insanlık yaşadıkça yaşayacaktır.

- 4 -

EMPERYALİZM

Milliyet hissinin bir bozuk ve dejenere şekli de, bir millete mensup insanların, kendi milletlerini diğer milletlerden üstün görerek, kendilerini onların efendisi olmağa namzet saymalarıdır. Buna «tahakküm psikozu» veya «tecavüzî milliyetçilik» ismini verebiliriz.

Başka milletlerin hürriyetine, istiklâline, maddî ve mânevî servetlerine tecavüzü revâ gören, başka milletleri tahakkümü altına almayı kendisi için bir hak telâkki eden emperyalizm, hem insanlık, hem bu ruhî temayülü besleyen millet için zararlıdır. Bunun en bariz misali Hitler'in Almanya'da yaymağa çalıştığı tecavüzî milliyetçilik şeklidir.

Bir diğer misal de bugün Sovyet Rusya'nın bütün dünya milletlerine karşı takip ettiği siyasettir[15].

Herhangi bir millet içinde mütecaviz milliyetçilik, devletin siyasetinde esas olmağa başlar başlamaz, diğer millet ve devletlerin buna karşı mukavemete hazırlanması gayet tabiîdir. Tarihin her devrinde milletleri tahakkümü altına almak isteyen, saldırıcı milliyetçiliğe karşı milletler mukavemet etmişler, etmeğe çalışmışlardır. Bu, kendini koruma kanununun milletlerin hayatındaki tecellisidir.

Tarihte bir çok defalar bütün dünya devletleri üzerinde hâkim olmak siyasetini güden hükümdarlar veya devletler görülmüştür. Fakat bugün, artık milletlerde milliyet duygusunun gelişmiş olması sebebiyle, cihanşümûl tahakküm siyaseti akim kalmağa mahkûmdur.

Hiç bir zaman bir tek millet bütün dünyaya hâkim olamıyacaktır; çünkü insanların da, milletlerin de en çok nefret ettikleri şey esarettir.

---

(15) Bugünkü Sovyet Rusların siyasetinde tecelli eden gizli temayül, diğer milletleri siyasi bakımdan yok ederek, Rusları dünyada hâkim kılmaktır.

Kısım IV

TARİHTE MİLLİYET DUYGUSU

- 1 -

ESKİ VE ORTA ÇAĞLARDA MİLLÎ HİSSİN ROLÜ

Bir çok Avrupa tarihçilerinin eserlerinde, bilhassa ondokuzuncu asıra ait olanlarda, sık sık rastlanan fikirlerden biri, milliyetçilik hissinin gûya ancak son yüzyıllarda doğmuş olduğuna dair fikirdir. Bu görüş hem tarih, hem sosyoloij bakımından yanlıştır.

Milliyet hissi beşerî camialar, milletler kadar eskidir. **Milletle milliyetçilik yaşıttır.**

Millet mefhumunun eskiliğini isbat için Tevrat'tan misal gösterebiliriz: Tevrat'ın Sifri-tekvin kitabının X. faslında, Nuh Peygamberin oğullarının isimleri zikredildikten sonra, şu mealde bir cümleye tesadüf ediyoruz: «Türlü sahalarda lisanlarına, soyla-

rına, milletlerine göre yerleşen kavimler bunların torunlarıdırlar.»[1]

Milliyet hissinin ondokuzuncu asrın mahsulü olduğuna dair yanlış görüş, Avrupa'daki bazı mahkûm milletlerde milliyet hissinin bu asırda yeniden canlanması hâdisesini, milliyet hissinin doğuşu sanmaktan ileri gelmektedir. Ondokuzuncu asırda müşahade olunan hâdise milliyetçilik hissinin zuhuru, yani mevcut olmayan bir hissin doğuşu değil, yabancı bir milletin hâkimiyeti altına düşmüş bazı milletlerin, siyasî istiklâllerini elde etmek için mücadeleye başlamaları hâdisesidir.

Hakikatte, en eski devirlerden beri insanlık tarihinin esas âmili milliyet hissi olmuştur.

Milâddan 17 asır önce Mısır'ı istilâ etmiş olan Hyksos kavmi ile Mısır'ın Thébes firavunlarının uzun süren mücadelesi, nihayet Mısırlıların Hyksos hâkimiyetini devirerek, bu yabancı milleti kovmağa muvaffak olması Mısırlıların milliyet hissinden başka ne ile izah edilebilir?[2].

Milâddan kırk asır önce Irak (Mezopotamya) da yerleşmiş turanî kavimlerden Sümerlerle, onlardan bin sene sonra gelip Irak'ın cenubunda yerleşmiş samî kavimlerden Akadlar niçin mücadele ettiler? Lisan, kültür ve millî ruh bakımından birbirinden

(1) Genese, X. 5.

(2) Gustave Fougéres et ses collaborateurs, Les premiéres civilisations, Liv. II. Ch. II.
A. Moret et G. Davy, Des clans aux Empires, P. P. 282-302, Leon Hamo, Histoire d'orient, Ch. 1.

farklı olan bu iki ırkî unsuru mücadeleye sevkeden âmil milliyet hissi ve şuuru, yani Sümerlik ve Samîlik değilse, nedir? Bu âmil iktisadî menfaat değildi. İki zümrenin iktisadî menfaati, bilâkis, barış içinde yaşamalarını gerektiriyordu. Çünkü o devirlerde Irak'ın toprağı her iki milleti de refah içinde yasatabilecek kadar münbit ve feyizli idi[3]. Sümerlerle Akadların mücadelesinin sebebi her iki milletin millî hisleri, birinin diğerinin hâkimiyeti altında yaşamağa tahammül edemeyişi, yani milliyet duygusu idi.

Aynı durumu Troya'lıların Yunanlılarla olan mücadelesinde, yani meşhur Troya muharebesinde de görüyoruz.

Troya'lılarla Yunanlıların mücadelesi, Homeros'un «İliada» adlı epopesinin mevzuunu teşkil eder.

Troya muharebeleri zamanında bile, yani Milâttan 1250 yıl önce, Yunanlılarda, Yunanlılık duygusunun, Helenlik şuurun ne derece inkişaf etmiş olduğu hakkında fikir edinmek için «İliada»nın ikinci faslını dikkatle okumak kâfidir.

Troya'lıların, Yunanlıların istilâsına on sene mukavemet edebilmesinin, bu yolda harcadıkları büyük fedakârlıkların ve Priam, Hektor gibi şahsiyetlerin Troya'yı müdafaada gösterdikleri kahramanlıkların kaynağı da Troya'lıların millî hissi, müstakil kalmak iradesi değil miydi?[4].

---

(3) C. Léonard Woolley, les Summériens, Paris, 1930. A. Moret et G. Davy, Op. Cit. P. 231-246. Fougéres, op. cit. Liv. I. Ch. IV. VI. VII.

(4) Helmolt's, Geschichte der Menschheit, cilt IV.

Daha sonra Yunanlıların M.Ö. 490'da büyük İran Hükümdarı Darius'un, Yunanistan'ı istilâ ve zaptetmek isteyen ordusuna mukavemet etmeleri, Miltiades'in kumandası altında İran'lıları Maraton'da mağlûp etmeleri[5], on sene sonra da, M.Ö. 480 de, Yunanistan'ı, bu sefer denizden zaptetmek isteyen Xerxés'in kumanda ettiği İran donanmasını, Thémistocles'in kumandası altında Salamin'de hezimete uğratmaları[6] Yunanlılarda hâkim milliyet hissinden, İran'lılara tâbi olmak tehlikesine karşı millî gayretten başka ne ile izah edilebilir?

İran'la mücadeleye girmeden önce, Yunan âleminde mücadele için ruhî zemin hazırlanmış bulunuyordu. İran'lıların Anadolu'nun garp sahillerindeki Yunan sitelerini zaptetmeleri ve ezcümle Milet'in, yâni Milâs'ın yenilmesi bütün Yunan âleminde derin tesir yapmıştı. Yunan şairlerinden Phrynicus[7] «Milâs'ın yenilgisi» ismiyle bir dram yazmıştı: bu dramda Milâs'lıların, İran'lılarla hürriyet ve istiklâl için yaptıkları mücadele ve uğradıkları mağlûbiyet heyecanlı bir lisanla tasvir edilmişti. Yunan dünyasının bütün şehir ve kasabalarında dramı seyreden Yunanlılar Milâslı ırkdaşlarının fecî mukadderatını sahnede görerek gözyaşı döküyorlardı. Bu dramın Yunan âleminde yarattığı ruhî galeyan o kadar kuvvetli oldu ki, bir aralık dramın temsili hükûmetler tarafından yasak edildi[8]. Bu hâdise de eski Yunan-

(5) Herodote, Liv. VI, I-CXL.

(6) Herodote, Liv. VI, I-CXLIII Hemolt's, op. cit. IV. pp. 281-283.

(7) Phrynicus M.E. V. ci asırda yaşamıştır, şairdi, meşhur Aristofan'ın rakibi idi.

(8) Helmolt's Op. Cit. Tome IV, S. 281.

lılarda milliyet hissinin ne kadar kuvvetli olduğunu gösterir.

Eski Roma tarihinin en mühim fasıllarından biri, Roma'lıların, Kartacalı'larla uzun süren mücadelesidir. Bu mücadele sırasındaki, önce Roma'lıların istilâsına karşı Kartacalıların kahramanca mukavemeti, daha sonra Annibal'in kumandası altında İtalya'yı istilâ eden Kartaca'lılara karşı Roma'lıların muvaffakiyetle direnmesi her iki milletin millî hislerinden başka hiç bir şeyle izah edilemez[9].

Orta zamanlarda milliyet hissi bir müddet için zaafa uğrar gibi oldu. Bunun sebepleri vardır; Bir kere orta zamanlarda Avrupa'da milliyet hissinden ziyade Hıristiyanlık hissi hâkim olmuş, bütün Hıristiyan kavimleri kendilerini geniş Hıristiyan camiasının cüzleri telâkki etmişlerdir. Diğer taraftan Avrupa'nın millet olarak teşekkül etmiş kavimlerinin ülkelerine önce Cermen, daha sonra Norman kavimleri gelip zorla yerleşmişlerdir. Bu ülkelerde (Fransa'da, İngiltere'de, İtalya'da) Cermen'lerin yerleşmesi ve eski milletlerin Cermenlerle karışması neticesinde eski millî ruh gevşemiş ve hatta kaybolmuştur. Orta zamanların başında bu ülkelerde yeni milletler henüz yaratılmış değil, yaratılma safhasında idi. İngiltere ahalisinde «Briton»luk hissi yerine Sakson'luk hissi kâim olmak üzere iken, Norman'ların gelmesi ve zorla hâkimiyeti ellerine geçirmeleri, Sakson'ların, Normanlarla karışması, karşılıklı tesirler neticesinde yeni bir İngiliz milletinin yaratılması ve İngiliz duygusunun kâim olma-

(9) Th. Mommsen Histoire romaine, Tome II, Liv. III, Ch. I, II, III, IV, V.

sı için hayli zaman geçmesi gerekecekti. Diğer taraftan, Fransa'da Galyalı (Gaulois)larla, Roma'lıların karışmasından husule gelmiş olan Gallo-romain milleti ile Fransa'ya gelip yerleşen Cermen unsurların (Frankların, Burgondların, Vizigotların) birleşmesi neticesinde Fransız milletinin meydana gelmesi için de, elbette zaman lâzım olacaktı.

Gerek İngiliz, gerek Fransız milleti birer yeni millet olarak teşekkül eder etmez, iki millet arasında milliyet hissinden doğan rekabet ve mücadele başladı. İngiltere ile Fransa arasındaki Yüz Yıl Harbi iki millî hissin çarpışmasından başka bir şey değildir. Bu çarpışma onbeşinci asrın ilk yarısında çok had bir şekil aldı. Nihayet Fransa Kralı Yedinci Charles zamanında (1422-1461) Fransız'lar ülkelerini istilâ etmiş olan İngiliz'leri mağlûp ederek memleketlerinden çekilmeğe mecbur ettiler[10]. Bu devirde Fransızların, İngilizleri ülkelerinden atmak için giriştikleri mücadelenin ve gösterdikleri fedakârlıkların Fransız milletinin millî hissinin kuvvetli birer tezahüründen başka bir şey olmadığı muhakkaktır. Bu devirde millî hissin Fransızların ruhlarında hâkim bir his olduğunu isbat için büyük kadın kahraman Jeanne d'Arc'ın yarattığı millî hareketin tesirini hatırlatmak kâfidir[11].

Hıristiyan âleminde hâkim olan dinî his, İslâm dünyasında da aynı şekilde tecelli etti. Orta Şark'ta, İslâmiyet yayıldıktan sonra, müslümanlık duygusu

(10) Lavisse et Rambaud, Histoire générale, Tome III, Ch. III.

(11) Jeanne d'Arc insanlık tarihinin en temiz, en sevimli milli kahramanlarından biridir.

bir müddet için millî hissi unutturur gibi oldu: Arap olsun, Türk olsun kendini her şeyden evvel «Müslüman» hissetmeğe ve bütün İslâm milletleri de kendilerini Asya, Afrika ve Avrupa'nın bir kısmına yayılmış İslâm camiasının birer parçası telâkki etmeye başladılar. Fakat bu durum uzun sürmedi: ölmemiş, ancak uyumuş olan millî his İslâm âleminde de, milâdî onbirinci asırdan itibaren tekrar uyandı. Gerek İran'lılar, gerek Türkler arasında millî his besleyen şairler ve yazarlar[12] zuhur ettiği gibi, Bağdat halifeliğine bağlılıkları çok gevşek olan bir çok millî devletler kuruldu.

(12) İranda «Şehnâme»nin, Çini Türkistan'da «Kutadgu Bilig»in yazılması İranlılarda ve Türklerde millî şuurun uyandığını ifade eden hâdiselerdi.

- 2 -

YENİ ÇAĞLARDA MİLLÎ HİS

Ondokuzuncu asır, istiklâlini veya millî birliğini kaybetmiş milletlerde milliyet duygusunun tekrar canlandığı devirdir. 1815 de toplanan Viyana kongresinin milliyet esasını nazarı itibara almaksızın Avrupa devletleri hakkında aldığı kararlar sebebiyle, 1820 ile 1878 seneleri arasında bütün Avrupa'da milliyet esası lehinde kuvvetli bir fikrî propaganda ve hareket müşahade edilmiştir.

Bu devirde, İtalya'da, böyle bir cereyanın başında, İtalya'nın birleşmesi için çalışmak üzere «Genç İtalya» ismiyle bir cemiyet kurmuş olan Joseph Mazzini (1805-1872) bulunuyordu[13]. Mazzi-

(13) Ramsay Muir, Nationalisme et internationalisme Paris, 1918.

nl ancak parçalanmış İtalya'nın birleşmesi için değil, Avrupa'nın bütün mahkûm milletlerinin bağımsızlığı için de çalışıyordu. Mazzini ile başlayan bu cereyan, istiklâlini kaybetmiş bütün milletlerin idealist gençleri üzerinde çok derin tesirler yaptı. Millî ve siyasî istiklâlini veya birliğini kaybetmiş milletlerin bütün milliyetçi gençleri birleşerek «Genç Avrupa» ismiyle milletlerinin hürriyeti, istiklâli ve birliği için çalışan, bütün Avrupa'ya şâmil bir cemiyet kurdular. Bu cemiyet içinde «Genç İtalya»dan başka, «Genç Almanya», «Genç Polonya», «Genç Macaristan» gibi şubeler de kuruldu. Başında Mazzini'nin bulunduğu «Genç Avrupa» cemiyetinin, öncülüğünü ve müdafaasını yaptığı milliyetçilik rasyonel bir milliyetçilik idi. İşte bu devirdedir ki, milliyet esası bir prensip ve bir doktrin mahiyetini iktisap etti. Tarihin başındanberi mevcudiyeti bir realite olan milliyet duygusunun esasları böylece açıklığa kavuştu.

Milletlerde millî hissin bu uyanışı ve millî şuurun kuvvetlenmesi neticesindedir ki, küçük devletlere bölünmüş büyük milletler bir tek devlet içinde birleşmek için faaliyete başladılar. Parçalanmış İtalya'nın ve küçük devletlere bölünmüş Almanya'nın parçaları birleşti ve bu iki millet birer büyük devlet teşkil etti [14].

Bütün bunlar, parçalanmış milletlerde dahi millî birlik hissinin hiç bir zaman zail olmadığını isbat eden hâdiselerdir. Yine milliyet hissi sayesindedir

(14) Ch. Seignobos, Histoire politique de l'Europe, Paris, 1921. Georges Weil, l'Eveil des nationalitées et le mouvement liberal. Paris.

ki, 1831 yılında siyasî bakımdan yok olmuş sayılan [15] Leh milleti, tekrar müstakil bir millet oldu[16]. Milliyetçilik his ve şuurunun kuvveti tesiriyledir ki, Avusturya'nın bin senelik sülâlesi devrildi ve bu sülâlenin hükmü altında yaşayan Çekler ve Slovaklar siyasî istiklâllerini kazandılar[17]. Milliyet hissi denilen manevî kuvvetin mukavemet edilmez neticesidir ki, asırlarca mevcudiyetlerini korumak için mücadele etmiş olan İrlandalılar'ın bir kısmı İngiliz hâkimiyetini silkmeye muvaffak oldular[18]. Aynı kuvvetin tesiri sayesindedir ki, Endonezya milletleri Hollanda boyunduruğundan, Hindistan ile Pakistan da İngiliz boyunduruğundan kurtulabildiler. Milletleri yaşatan, canlandıran milliyet şuurunun tesiri altındadır ki, bugün Şimalî Afrika'nın Fransa'ya tâbi milletleri Fransız hâkimiyetinden kurtulmak ve birer müstakil devlet olmak için mücadele etmektedirler. [19] Son otuz yıl zarfında, uzun müddet Rus çarlarının tahakkümü altında yaşamış olan birçok milletler, Letton'lar, Litvanya'lılar, Estonya'lılar, Azer-

---

(15) De Ferrand, Histoire des trois démembrements de la Pologne, Paris, 1820.

(16) Polonya'da bugün mevcut komünist hakimiyetini ben, şahsen geçici bir durum telâkki etmekteyim.

(17) Bertrand Auerbach, Les Races et les nationalités en Autriche. Paris 1917. L. Leger, La Renaissance tchéque au dix-neuviéme siecle.

(18) O'Conor, History of the İrish people. Manchester, 1883. Ch. Seignobos, Histoire politique de l'Europe contemporaine ch. IV.

(19) Yazar bu eserini 1954'de yazmış olduğu cihetle, o devirde bu milletler henüz bağımsızlıkları için mücadele halinde idiler. (Yayınevi).

baycan Türkleri, Gürcüler millî istiklâl için mücadele etmişlerdir[20].

Bugün Sovyetlerin, yani Rusların idaresi altında bulunan bütün milletler, Ukraynalılar, Türkistan Türkleri, İdil-Ural Türkleri ve şimalî Kafkasya milletleri istiklâllerine kavuşmak emelini beslemektedirler.

(20) Bugün bu milletler tekrar Rusların boyunduruğu altına düşmüşlerse de, bu durumun yakın zamanda sona ereceğine kani bulunmaktayım.

- 3 -

ESİR MİLLETLERİN UYANIŞI

Bir millete milllyet duygusunun kuvveti ve derinliği o milletin kendi tarihi ve kültürü hakkındaki bilgisine bağlıdır. Eski tarihlerini ve kültür eserlerini unutmuş olan milletler yavaş yavaş milliyet şuurunu da kaybederler. Onun içindir ki, yaşamak kudretine mâlik milletler tarihlerinin parlak devirlerindeki mühim hâdiselerinin unutulmasını önlemek, bunların milletin hâfızasında yaşamasını temin etmek için çeşitli tedbirlere başvurmuşlardır: Abideler dikmişler, kitabeler yazdırmışlar, vakanüvislere milletin hayatında vukubulan mühim vakaları kaydettirmişlerdir. Bunlardan başka, millet içinde zuhur eden şairler destanlar meydana getirmişler, halk ozanları bu destanları toplantılarda okuyarak milleti kâh sevindirmiş ve coşturmuşlar, kâh ağlatmışlardır.

Bazı milletler yabancı bir millete tâbi olduktan bir müddet sonra, yavaş yavaş dillerini ve millî kültürlerini unutmuşlar ve bunun neticesinde millî his ve şuurlarını da kaybetmişlerdir. Yani, tâbi oldukları millet tarafından temsil edilmişlerdir. Bu şekilde erimiş milletlere misal olarak, Roma medeniyetinin doğması sırasında büyük rol oynamış, devrin çok medenî milletlerinden Etrüskler[21] ile, Milâttan Önce VI ncı yüzyılda garbî Anadolu'da en zengin ve en kuvvetli millet olan Lydyalıları gösterebiliriz. Bu iki millet siyasî bağımsızlıklarıyle beraber, millî varlıklarını da ebediyen kaybetmişlerdi.

Bunun aksine, millî his ve şuuru kuvvetli olan bazı milletler, millî ve siyasî istiklâllerini kaybettikten sonra da, bazen asırlarca yabancı milletlerin boyunduruğu altında yaşadıkları halde, milliyetlerini unutmamışlar, millî şuurlarını kaybetmemişlerdir. Hattâ, bazıları lisanlarını bile unuttukları halde, millî ruhlarını ve millî seciyelerini muhafaza etmişler ve bu sayede millî istiklâllerini yeniden elde etmeğe muvaffak olmuşlardır.

---

(21) Roma Devletinin teşekkülünde, Romalıların medenileşmesinde Yunanlılardan da önce büyük rol oynamış, yüksek bir medeniyete, müstakil bir lisana, inkişaf etmiş bir kültüre, milli kanunlara, milli yazıya mâlik olan, devrin bütün medeni milletleriyle ticarî münasebetlerde bulunmuş olan Etrüsk milletinin tamamen ortadan kalkması, Romalılar içinde eriyip gitmesi, milliyet meselesiyle alâkadar olan her insanı ilgilendirebilecek mahiyettedir. Son 50 sene zarfında Etrüskler hakkında pek çok eser yazılmıştır. Alâkadar olanlara bu kitabın yazarının «Umumi Hukuk Tarihi» adlı eserinin Kitap V, Fasıl I, § 60 ta gösterilmiş eserleri tavsiye edebiliriz.

Siyasî istiklâlini kaybetmiş ve tedricen milliyetini de kaybetme yolunda olan bir milletin millî hissinin tekrar canlanmasında rolü olan şeyler nelerdir?

Bunlar millî dilde sözlü ve yazılı millî edebiyat ve millî tarihtir, yani millî kültür eserleridir. Hakikatte tek âmil, bu kalıplar ve mahfazalar içinde saklanmış millî ruhtur.

Milletlerin millî şuuru fertlerin ruhunda zaafa uğrasa dahi, milletin atasözlerinde, şiir, hikâye ve masallarında, millî şarkılarında, millî destan ve efsanelerinde, edebî ve tarihî eserlerde ebediyen yaşar.

Dili ve millî kültürü bir inkişaf devri geçirmiş olan milletler için milliyeti kaybetmek, yok olmak tehlikesi mevcut değildir.

Kendisini esir etmiş devletin amansız temsil siyasetine maruz olan eski bir milletin millî kültür eserleri zamanın ve hâkim milletin tahribinden kurtulabilmiş ise, o milletin ruhu da saklanmış demektir.

Bu ruhun tekrar tecelli etmesi her an mümkündür. Tarihte bunun bir çok misallerini görüyoruz.

Bundan sonraki fasıllarda milliyet duygusunun eşsiz bir kuvvet olduğunu tebarüz ettirmek için, istiklâlini kaybedip, yavaş yavaş milliyetini de unutmak yoluna girmiş gibi görünen milletlerden bir kaçının «yeniden doğmaları» tarihine göz atacağız.

- 4 -

ÇEKLERİN MİLLÎ UYANIŞI

Orta zamanlardanberi Çekler yüksek kültür sahibi bir millet idiler. Onbirinci asrın başlarında Çek lisanında eserler yazılmağa başlanmıştı: İlk eserler dinî mahiyette idi. Ondördüncü asırda ise, dünyevî eserler de yazılmağa başlandı. Çek dilinde yazılmış ilk mühim edebî eser «Dalimil Tarihi»[22] adlı, milliyet duygusuyla dolu bir edebî ve tarihî eserdir.

Çekler tarihlerinin başındanberi Alman milletiyle mücadele etmiş bir millet idiler. Çeklerin millî ideali yurtlarını Alman boyunduruğundan kurtarmak, siyasî bakımdan müstakil kılmak idi. Dalimil tarihî işte bu ideali ifade eden bir eserdi.

Dalimil tarihinin zuhurundan sonra Çek lisa-

(22) Chronique de Dalimil.

nında derin ve kesif millî ruh taşıyan bir edebiyat doğdu. Çek dilinde yazılmış bu edebiyat ondördüncü asrın başlarından onyedinci asra kadar gittikçe inkişaf etti. Onaltıncı asrın sonlarına doğru Çek milleti işlenmiş bir edebî dile ve inkişaf etmiş bir millî edebiyata sahip olmuştu.

Meşhur Alman din reformcusu Martin Luther'den de evvel katolik mezhebinde ıslâhat uğrundaki faaliyeti yüzünden 1414 de Konstans şehrinde toplanan katolik yüksek ruhanileri içtimaı (Concile) tarafından diri diri yakılmak üzere idama mahkûm edilmiş olan Jean Huss (1373-1415) Çek milletine mensup idi. Fakat bu dinî mücahit aynı zamanda bir Çek milliyetçisi idi. İlk defa olarak Çek dilininin imlâ ve gramer kaidelerini tesbit eden Jean Huss olmuştur. Huss'dan sonra Çek milleti onaltıncı asırdan itibaren her sahada pek çok adam yetiştirmiştir: Çek milletinin tarihini yazmış olan Vacslar Hajek gibi tarihçiler, Chelczicky gibi düşünürler zuhur etmiştir. Aynı asırda çeşitli sahalarda bir çok yazarlar yetişti. Bunların arasında en meşhur olan Veleslav'dır.

Çekler onbeşinci ve onaltıncı asırlarda medeniyet ve kültürün diğer sahalarında da şayanı hayret bir sür'atle inkişaf ettiler. Ondördüncü asırda Prag'da kurulmuş olan Üniversite, Avrupa'nın en eski üniversitesidir. Çek milleti onyedinci asıra doğru Avrupa'nın medeniyetçe en ilerlemiş milletlerinden biri idi. Halbuki bu millet tam olarak bağımsız da değildi.

Çeklerin yurdu olan Bohemya[23] onbirinci

(23) Çeklerin yaşadığı coğrafi bölgenin adıdır.

asırdanberi Almanya İmparatorluğuna dahil, ufak bir krallık teşkil ediyordu. Fakat, ülke içindeki işlerde geniş hürriyet ve muhtariyete sahipti.

1617 de Habsburg sülâlesine mensup Avusturya kralı Ferdinand II, aynı zamanda Bohemya kralı ilân olundu ve iki sene sonra da, Almanya imparatoru seçildi. Amansız bir protestanlık düşmanı olan Ferdinand II, kendisine tâbi ülkelerin ahalisine zorla katolikliği kabul ettirmek için faaliyete girişti.

Çoktanberi protestan mezhebini kabul etmiş olan Çekler, kralları olarak kabul ettikleri Palatina Prensi Frederik V'in kumandası altında Ferdinand II'ye karşı isyan ettiler.

1620'de Bela Gora adlı bir mahalde Almanya İmparatoru Ferdinand'ın ordusuyla Çek askerleri arasında şiddetli bir muharebe vukubuldu: Çekler mağlûp oldular.

Çek ülkesini zabt ve istilâ eden Almanlar, Çek milletinin bütün asilzade ve münevver sınıfını imha ettiler. Halkı da katolik mezhebini kabul etmeğe icbar etmekle kalmadılar, Çek milletinin lisanını, millî kültürünü dahi yok etmek niyetiyle, Çek dilindeki bütün kitapları ve kütüphaneleri yaktılar. Bu zulüm ve tazyik neticesinde kırk bin kadar Çek münevveri vatanlarını terketmeğe mecbur kaldı[24].

(24) Bu siyaset neticesinde vatanını terketmeğe mecbur edilen münevverlerden biri de, terbiye ilmi sahasında büyük mevkii olan Amos Comenius

Böylece Belagora mağlûbiyeti Çek milleti için her bakımdan bir felâket ve esaret devrinin başlangıcı oldu. Bundan sonra Avusturya hükûmeti, hemen hemen köylülerden ibaret kalan Çek milletine karşı sistemli almanlaştırma siyaseti tatbik etmeğe başladı: resmî lisan Almanca olduğu gibi, bütün mekteplerde tedrisat da Alman lisanında yapılmağa başlandı. Hattâ Çek dilinde eser neşretmek bile yasak edildi.

Bu siyaset neticesinde şehirde yerleşmiş Çekler tedricen Almanlaştılar ve Almanca konuşmağa başladılar. Katolik dinini kabul etmiş asilzadeler, Çek milletinden olduklarını inkâr etmeği, Çekçe bilmemekle iftihar etmeği marifet bildiler. Asilzade sınıfına mensup olanların bir kısmı Alman isimlerine benzetmek için soyadlarını da değiştirdiler. Çek lisanı yavaş yavaş ancak şehirlerden uzak köylerde konuşulan, bir köy lisanı haline indirilmiş bulunu-

---

(1592-1670) dir. A. Comenius talim ve terbiyeye dair «Büyük Didaktika» adlı meşhur bir eserin müellifidir. Bu eser hakkında büyük Alman filozofu Leibnitz, Comenius'un vefatı münasebetiyle şu sözleri söylemiştir: «Ey, Comenius senin talim ve terbiye hakkındaki tavsiyelerinin hepsi bir gün gerçekleşecektir.» Fransız mütefekkir ve müverrihlerinden Michelet de Comenius'u bu dâhi, terbiye ilmi sahasında bir Galilée, cihanşümûl bir âlim diye vasıflandırmıştır. «Büyük Didaktika»da bütün insanlığa karşı derin muhabbet ve hayırhahlık hisleri hâkimdir. Bugün garp âleminde talim ve terbiyeye dair kabul edilmiş esasların hemen hepsi ilk defa Comenius tarafından ileri sürülmüştür. Comenius'un eseri Rousseau ve Pestalozzi'nin eserlerinden evvel yazılmış olduğu için, Comenius pedagoji ilminin kurucusu telâkki olunabilir.

yordu. Köylülerin diline dahi pek çok Almanca kelime karışmıştı.

Hulâsa, Çek milleti yavaş yavaş milliyetini kaybetmek yolunda seri adımlarla ilerliyordu.

Ondokuzuncu asra geldiğimiz zaman, Almanlar Çekleri tamamiyle Almanlaşmış saymakta ve onları millî istikbali olmayan, yok olmağa mahkûm bir milletin zavallı bakiyeleri telâkki etmekte idiler. Hakikaten, Çek milletinin, tarihte ancak ismi kalan milletlerden biri haline gelmesi mümkün gibi görünüyordu.

Fakat bu, zahiri görünüş idi: Çek milletinin millî ruhu ölmemiş, ancak örtülmüş, gizlenmişti. Günün birinde bu millî ruhun ortaya çıkacağı, yeniden kuvvetli bir âmil olacağı muhakkak idi. Çünkü, matbaanın icadından, yani milletlerin millî kültür eserlerini çoğaltması, yayması imkânları temin edildikten sonra, mazide, millî kültürü mevcut olan bir milletin yok olması imkânsız hâle gelmiştir.

Ondokuzuncu asırda Çek milletinde kuvvetli bir millî uyanış hareketi başladı: Almanlaşmış zannolunan aslen Çek münevverleri arasında Çek kültürünü yeniden canlandırmak ve Çek milletini tekrar müstakil bir millet haline getirmek emeli ve ideali doğdu. Bu gayeye erişmek için her şeyden önce ölmekte olan millî dili diriltmek ve milletin parlak tarihini millete kendi dilinde anlatmak gerekti. Ayrıca Çek münevverleri herşeyden evvel millî ruhu bulmak lâzım olduğunu, bu millî ruhun ise, milletin kültür eserlerinde saklı bulunduğunu şayanı

hayret bir vuzuhla anladılar ve onun için millî kültürlerini ihya etmek üzere şuur ve sebatla çalışmağa başladılar.

Dobrowsky, İslâv dillerinin etimolojik lügâtını yazdı ve «Slavnika» ismiyle bir mecmua neşretmeğe başladı, Yungman, Çek lisanının bütün kelimelerini topladı. Czelakowsky adlı şair İslâv milletlerinin halk edebiyatından ve İslâv kavimlerinin «Atalar sözleri»nden çıkan İslâv felsefesi adıyle bir eser neşretti. Kollar «İslâv kavimlerinin dilleri arasındaki karşılıklı münasebetler» adlı bir kitap yazdı. Bundan başka «İslâv Kızı» (Slavydecera) ismiyle manzum bir nevi destan meydana getirdi. Bu eser bütün İslâv kavimlerinde ırkî hissin (İslâvlık hissinin) uyanmasında mühim rol oynamıştır. Bir taraftan yazar ve şairler dili ve millî edebiyatı ihya etmek için çalışırken, diğer taraftan da bir kısım milliyetçi münevverler Çek milletinin tarihini tetkikle uğraşıyorlardı. Schaffark, Çek dilinde «İslâv antikite»si ve «İslâv etnografyası» adlı iki mühim eser neşretti. Çeklerin millî uyanışında Çeklerin büyük tarihçisi Vacslav Tomek'in eserleri de büyük rol oynamıştır[25].

---

(25) Tomek, Prag Üniversitesinde Profesör ve Avusturya Parlâmentosunda âza idi. Meşhur eserleri «Bohemya tarihi» ve «Prag şehri tarihi»dir.
Bizzat Tomek, milliyet duygusunu kaybetmiş zan olunan şahısların ruhlarının bir köşesinde bu duygunun daima yaşadığına, müsait şartlar zuhur ettiği takdirde tekrar canlandığına parlak bir misaldir. Tomek, yirmi yaşlarına kadar, Çeklerin eski edebi dilini ve bu dildeki edebiyatı bilmiyordu. Hattâ böyle bir edebiyatın mevcudiyetinden bile haberi yoktu. Yirmi yaşına kadar tamamen Alman kültürü tesiri altında yetişmişti. Çek mil-

Yukarıda isimlerini saydığımız yazar, şair, âlim ve tarihçilerin eserlerinin tesiriyle babaları tamamen Almanlaşmış olan Çek aydınlarının çoğu eski millî eserleri okumağa başlamışlardır. Fransa İhtilâlinden sonra bütün Avrupa'da husule gelmiş olan nisbî fikir ve matbuat hürriyeti sayesinde Çekler de eski millî eserlerini bastırıp halk arasında yaymışlardır. Bu eserlerin yayılması ve milliyetçi münevverlerin faaliyeti sayesinde Çek halkının uyumakta olan millî hissi, milliyet duygusu uyanmış, galeyana gelmiştir. Bu edebî ve kültürel milliyetçilik de, çok geçme-

---

liyetçilerine de, ancak Almanca kelimeler yerine Çekçe kelime ikame etmek isteyen «mutaassıp kelimeciler» nazarıyle bakıyordu. Bilâhare Tomek'in milliyetçilik hakkındaki fikri tamamen değişti. Hayatında müşahede ettiği bir iki vak'a Tomek'de bu değişikliğe sebep oldu: Önce Yungman ismindeki Çek milliyetçisinin Çeklerin onyedinci asır başlarında Avusturya askeri tarafından mağlûp edildiği «Belagora»yı ziyaret ettiği zaman hüngür hüngür ağlamış olduğunu duyması, sonra da, diğer bir milliyetçinin, lise muallimi Svoboda'nın, talebelerine Çek ülkesinin Avusturyalılar tarafından istilâ ve zaptedilmesi tarihini anlatırken, ağlamağa başlamış olduğunu haber alması Tomek üzerinde derin bir tesir yapmış ve milliyetçilik hakkındaki fikrinin değişmesine sebep olmuştur. Bu iki vak'a Tomek'e Çek milliyetçiliğinin bir kelimecilik taassubundan ibaret olmayıp, bu kelimeciliğin arkasında engin bir his âlemi mevcut olduğunu isbat etmiştir. Bunun üzerine Tomek milliyetçi çevrelerle münasebete girmiş, eski Çek edebî dilini öğrenmiş ve eski edebî eserleri okumuş, bu eski edebî eserlere vukufu arttıkça, millî duygusu inkişaf etmiş, nihayet Çek milletinin en samimi, en şuurlu, en imanlı milliyetçilerinden biri olmuştur.

den siyasî milliyetçilik halini almıştır. Milliyetçi Çek mebusları Çeklerin siyasî istiklâle doğru ilerlemesini temin edecek kanunları kabul ettirmeğe çalışmışlardır. Teşriî sahadaki bu çalışmalar sayesinde Çek ülkesinin millî muhtariyeti gittikçe genişlemiştir.

Nihayet Birinci Dünya Harbinden sonra, büyük âlim ve milliyetçi Masaryk ve arkadaşlarının, bütün Çek milleti tarafından desteklenen siyasî teşebbüsleri sayesinde, Çek milleti tam istiklâline kavuşmuştur. Çekler kendilerine lisan, örf ve âdet bakımından çok yakın olan Slovak kavmi ile birleşerek müstakil «Çekoslovakya Devleti»ni kurmağa muvaffak olmuşlardır[26].

Çek milletinin uyanışı tarihi, millî duygunun, şuurlu ve sebatlı millî gayretlerin nasıl harikalar yaratabileceğini isbat eden misallerden biridir.

---

(26) Çek milletinin tarihi ile alâkadar olan okuyuculara şu eserleri tavsiye edebiliriz: M. E. Denis, La Bohème depuis la montagne blanche; Pipini Sapasoviç, Edebiyat tarihi, Tome II, Louis Leger, La Renaissance Tcheque. Louis Leger, Le Panslavisme. Bertrand Auerbach. Les Races et les nationalitées en Autriche. P. Springer, La lutte allemande-tchèque, dans la collection des études sur «Les formes du mouvement national dans les Etats contemporains.»

- 5 -

FİNLERİN MİLLÎ UYANIŞI

Birinci Dünya Harbinden sonra müstakil bir devlet kurmağa muvaffak olan milletlerden biri de Fin milletidir. Bu milletin millî uyanışı da unutulmuş kültür eserlerine ait araştırmalar sayesinde olmuştur.

Ondokuzuncu asra kadar Finlandiya, İsveç devletinin bir vilâyeti idi. Ülke içinde ekseriyeti teşkil ettikleri halde, Finler Finlandiya'da azınlık teşkil eden İsveçlilerin boyunduruğu altında yaşıyorlardı. Esasen medeniyetten mahrum köylülerden ibaret olan Fin kavmi onaltıncı asra kadar, sözün tam mânasıyla yazısız, kitapsız, ümmî bir millet idi. Ancak onaltıncı asırdadır ki, Finler arasında dinî sebepler, millî hissin uyanması neticesini doğurmuştur. Alman dinî müceddidi Luther'in dinî ıslâhatının

şimalî Avrupa ülkelerinde büyük rağbetle karşılanması ve Luther'in İncili Almancaya tercüme etmesi üzerine, bütün şimalî Avrupa ülkelerinde Alman olmayan milletlerin münevver ruhanilerinde de, dinî ıslahat esaslarını (Reformation'u) yaymak için, İncil'i millî dillere çevirmek fikri doğdu. Fin milletinin münevver papazlarından biri, Abo piskoposu, Michel Agricola İncil'i Finceye tercüme etmeğe karar verdi. Bunu yapabilmek için, evvelâ Fin diline uygun bir alfabe icadetti. İncil'in tercümesi Fin dilinde yazılan ilk kitap olmuştur. Bundan sonra Agricola bir İlmihal (Catéchisme) ve Fin dilinde ilâhiler yazdı. Agricola'dan sonra, dinî şiirler yazan başka şairler zuhur etti. Onyedinci asırda Hıristiyanların bütün dinî kitapları (Bible) Finceye çevrildi. Böylece onsekizinci asıra kadar Fin dilinde sadece dinî eserler neşredilmiş oldu. Fin dili henüz medeniyet dili derecesine yükselmemişti. Onsekizinci asrın sonlarında Abo Üniversitesi profesörlerinden Henrik Forthan etrafına idealist gençler toplayarak, onlarla yaptığı uzun sohbetlerde Fin halkının medeniyetçe geri kalmış bulunduğunu, milleti medenî bir millet seviyesine çıkarmak için çalışmanın Fin milletine mensup aydınlara düşen bir vazife olduğunu anlattı. Fin milletini medeniyetçe yükseltmek için her şeyden önce bir medeniyet dili yaratmak gerek olduğunu izah etti. Edebî ve medenî bir dil yaratmak için de, her şeyden önce, Fin halkının konuşma dilini, halk şiirlerini, masallarını, atasözlerini, millî dildeki efsaneleri, hülâsa milletin bütün şifahî kültür mahsullerini derleyip incelemenin lüzumunu izah ve isbat etti[27]. Forthan'ın öğütleri Fin genç-

(27) Forthan millî dili bir medeniyet dili derecesine çı-

leri üzerinde tesirsiz kalmadı, onların uyumuş olan millî duygularını uyandırdı. Birçok gençler Fin milletinin dili ve eski kültür mahsulleri sahasında araştırma yapmağa başladılar. Fakat Finlandiya ülkesi İsveçlilere tâbi olduğundan, ne İsveç hükûmeti, ne de İsveç aydınları Fin halkının millî duygusunun uyanmasını ve Fin dilinde bir edebiyat yaratılmasını istiyorlardı.

1809 da, Finlandiya, Rus Çarı Birinci Aleksandr'ın hâkimiyeti altına girdi. Fakat Finlandiya ile Rusya'nın münasebeti aynı hükümdara tâbi olmaktan ibaret kaldı[28]. Gerek Birinci Aleksandr, gerek ondan sonra gelen Rus çarları da Finlandiya'ya daha önce hâkim olmuş olan İsveçlilere pek güvenmediklerinden, memlekette ekseriyeti teşkil eden ve daha ziyade köylülerden müteşekkil Fin milletine dayanmağı tercih ettiler. Onun için Fin milletinin millî uyanış hareketlerine karşı da müsamahalı davrandılar.

Ondokuzuncu asrın başlarında üniversitede yüksek tahsil görmüş Finliler arasında, Fin dilinde şiir yazacak kadar millî dillerine vakıf şairler zuhur etti. Gelgelelim Finlandiya Rus çarlarına tâbi olduktan sonra da, ülkeyi fiilen idare eden yine İsveçlilerdi. Mekteplerde öğretim dili İsveç dili idi.

---

karmak için neler yapmak lâzım olduğunu bilmekle beraber, kendi milli lisanını Fin dilinde eser yazacak kadar bilmiyordu. Onun için eserlerini İsveç dilinde veyahut Latince yazmıştır.

(28) Devletlerarası hukuk ıstılahiyle ifade edersek, büyük Rusya ile Finlandiya arasındaki birlik bir Union personelle'den, hükümdar birliğinden ibaret idi.

Hükûmet ve mahkeme dili de, yine İsveç dili idi. Finlerin ülkenin idaresinde rolleri yoktu. Genç milliyetçi Finler, Fin halkına da ülke idaresinde yer verilmesini, Fin çocuklarının okuduğu mekteplerde öğretimin Fin dilinde yapılmasını, mahkemelerde Fin dilinin de kullanılmasını talep etmeğe başladılar. 1820 de Abo'da ilk defa olarak, Fin dilinde bir gazete çıkmaya başladı. 1828 de Helsinki Üniversitesinde Fin dilini ve Fin halk edebiyatını tetkik ve tedris için bir kürsü ihdas edildi. Bu kürsü sayesinde Finler arasında milletini yükseltmek idealini besleyen gençlerin sayısı çoğaldı. İsveçleşmiş ailelerde yetişmiş olduklarından, Finceyi iyi bilmeyen gençler arasında millî hissin uyanmasına en çok hizmet eden Ludwig Runeberg olmuştur. Runeberg ve birer milliyetçi genç olan Lönrot ve Snellman Fin edebiyatı cemiyetini kurdular. Cemiyetin gayesi Fin halk edebiyatını, Fin dilindeki eski kültür eserlerini, Fin dilinin kelimelerini toplamak idi. Bütün bu teşebbüs ve hareketlerin gayesi Fince bir edebî dil yaratmak idi. Fin lisanında edebî dil yaratılmasına en çok hizmet eden Lönnrot olmuştur.

Lönnrot halk dilini esaslı surette öğrenmek için, uzun müddet, halk arasında köylü hayatı yaşamış, halk edebiyatının bütün hazinelerini toplamış ve bunları çeşitli cephelerden incelemiştir. Bu araştırmalara başlamadan önce, başka milletlerin edebî dil yaratma usûllerini tetkik etmiş olan Lönnrot, halk arasında, şifâhî edebiyat mahsullerini toplarken, beklemediği bir hazineye tesadüf etmiştir.

Genç filolog, Fin ülkesinin muhtelif vilâyetlerinde, muhtelif şekillerde söylenen ve uzak bir ma-

ziden bahseden şiir parçalarının hakikatte bir bütün teşkil eden bir destanın parçaları olduğunu keşfetti. Bu keşif üzerine Lönnrot'un önünde Fin milletinin, tarihten önceki millî hayatına ait mühim vak'aları anlatan zengin bir millî destan dirildi. Bu destan Lönnrot'a Finlerin uzak bir mazide, büyük, şanlı bir millet olmuş olduklarını isbat ediyordu. Lönnrot bu destan parçalarını «maddî bir hazine» keşfetmiş bir adam gibi heyecan ve sevinçle topladı, dizdi, sıraladı. Halk şairleri tarafından mânası anlaşılmaksızın söylenen kelime ve cümlelerin manâsını izah ve tefsir etti. Bundan sonra, bu millî destanı «Kalevala» ismiyle neşretti (1835). Kalevala'nın keşfi ve neşri bütün Fin milleti üzerinde çok derin bir tesir icra etti. Kalevala'yı okuyan her Fin kendisinin çok uzak bir geçmişte büyük, şanlı ve müstakil bir millete mensup olduğunu hissederek sonsuz bir sevinç ve meşrû bir millî iftihar duydu ve neticede hem kendisine, hem milletinin geleceğine itimadı arttı.

Maziye ait bu destan, Finlerin ruhlarında istikbal hakkında da büyük ümitler doğurdu.

Fin milletinin millî uyanışı ve medenî inkişafı tarihinde Kalevala'nın neşri mühim bir vak'a teşkil eder[29]. Lönnrot, Kalevala'dan başka, bu destana

(29) Kalevala, kahramanlar ülkesi demektir. Kalevala'nın edebi kıymeti hakkında zamanın meşhur lisaniyatçısı Max Müller demiştir ki: Beşeriyetin dört büyük destanı, İliada, Mahabarata, Şehnâme ve Nibelungen'den sonra, beşinci olarak Kalevala da sayılmalıdır. (Jules le Clercq, La Finlande aux mille lacs. P. 168).

W. Radloff'ın, Proben der Volkslitteratur der nördlichen Türkischen Stamme, (Teil V. S.S. I-XXIV) adlı eserinde Kara-Kırgızların «Manas» destanı-

dahil olmayan halk şiirlerini de toplayıp «Kanteletar» (Kopuz Kızı) ismiyle neşretti. Bundan sonra halk masallarını, hikâyelerini, atasözlerini, bilmecelerini, mecûsilik devrinden kalma dinî edebiyatı da topladı. Lönnrot'un topladığı «Halk edebiyatı» hazinesi lisaniyat âlimleri için bir tetkik mevzuu oldu. Bu edebî «malzeme» bir taraftan ilmî ve tarihî bakımdan incelendi, diğer taraftan edebî malzemedeki söz hazinesi esas tutularak, Fin âlimleri tarafından millî dilde ilmî ıstılahlar yaratılmasına başlandı. Finler içinde Castren gibi büyük dil âlimleri zuhur etti. Castren 1841'de «Suomi» (Finlandiya) ismiyle bir edebî mecmua neşretmeye başladı. Bu mecmuada ilk defa olarak münhasıran Fin dilindeki ıstılahları kullanarak yazılmış makaleler neşrolundu. «Fin edebiyatı cemiyeti» halk için yazılmış, işlenmiş halk dilinde eserler neşretti.

Fakat Fin milletinin her sahada hayret edilecek süratle inkişafı Rus hükümetini endişeye düşürdü. 1850'de Rus çarları Fin dilinde dinî kitaplardan gayri kitapların basılmasını, bir fermanla yasak etti. Fakat birkaç sene sonra Rus çarı bu fermanı ilga etmeye mecbur oldu. Ferman ilga edilir edilmez, Fin dilinde pek çok yeni eserler neşrolundu. 1872 de, Finlandiya'da ancak Fin lisanında yazılmış piyesleri temsil eden bir tiyatro tesis edildi. Tiyatroyu kuran Bergbom, kendisi de Fince birçok tiyatro eseri yazdı.

Oksanen isminde bir muharrir «Kıvılcım» is-

---

na «Önsöz» olarak, millî destanların nasıl yaratıldığına dair çok mühim fikirler ileri sürülmüştür.

miyle lirik şiirler neşretti. Aynı senelerde ilhamı kaynaklarını genişletmek, zenginleştirmek için büyük milletlerin meşhur klâsik eserlerini Fin diline tercüme etmek gerektiğini kavrayan aydınlar zuhur etti. Paul Kayander Shakespeare'in eserlerini tercüme etti. Kısa müddet içinde pek çok şairler, romancılar, mütercimler yetişti. Hepsi işlenmiş ve gittikçe işlenmekte olan millî edebî dilde yazıyorlardı. Yeni Fin edebiyatı baştanbaşa milliyetçi, Finci ve halkçı idi. Yazarlar mevzularını halk hayatından alıyor, ifadelerinde mutlaka Fince kelime ve ıstılah kullanmayı millete sadakat borcu telâkki ediyorlardı. Fin yazarları gayet şuurlu ve ateşli bir milliyetçiliği beşeriyete ve bütün milletlere karşı hürmet ve hayırhahlıkla birleştirmeyi bilmişlerdir. Fin edebiyatı milliyetçi, halkçı olduğu halde, aynı zamanda beşeriyetçidir. Bugün Finlerin kendi dillerinde yazılmış zengin edebiyatları vardır. Finlerde yabancı kelimelerden kaçınma temayülü diğer milletlerde görüldüğünden de ziyadedir. Finler telefon gibi kelimeler için dahi Fince isimler yaratmışlardır[30].

Bundan yüzelli yıl önce siyasî istiklâlden mahrum, dilini unutmuş bir kütleden ibaret olan Fin milleti bugün siyasî bakımdan müstakildir. Medeniyeti, Avrupa'nın diğer medenî milletlerinin seviyesine erişmiştir.

---

(30) Fin milletinin ve Fin dilinin inkişafı hakkında eserler:
Jules le Clercq, La Finlande aux mille lacs. Paris. 1914. (L'Epopée finnoise, sahife 150-205).
Reuter, La Finlande et les Finlandais.
Jacop Grimm, Über das finnische Epos.
Helmolt, Geschichte der Menschheite, Tome VI, Fasıl X. J. 3.

Bu mucize milliyet duygusunun uyanması ve milliyetçiliğin milletleri gelişmeğe ve yükselmeğe sevkeden sihirli tesiri sayesinde vukubulmuştur.

Millî ideallere bağlı ve yükselmeye azimli bir millet için erişilmeyecek bir gaye yoktur.

Milliyetçilik olgunlaşarak bir insan toplumu bağı olarak ve milletin uyanması, millet olma bilincinin oluşması için kendir.

- 6 -

YAHUDİLERDE MİLLÎ DUYGUNUN İKİ BİN YIL UYANIK KALIŞI

Milliyet duygusunun ve millî şuurun milletlerin ruhî bünyesinde çok derin kökleri olan, irsiyet yolu ile batından batına geçen, ölmeyen, sönmeyen birer duygu olduğunu isbat eden hâdiselerden biri de, gözümüzün önünde, Filistin'de bir İsrail devletinin kurulmuş olmasıdır.

Yahudi milletinin millî ve siyasî uyanışının ve dirilişinin iki esas âmili şunlardır:

1. — Milliyet duygusunun kuvveti,
2. — Millî dilde istiklâl devrinden kalma bir edebiyatın mevcut olması.

Yahudi tarihini iki devire ayırmak mümkündür:
1. — Efsanevî devir,

2. — Tarihî devir.

Birinci devrin büyük şahsiyeti İbrahim Peygamber'dir[31]. Yahudilerin rivâyetine göre, İbrahim Aleyhisselâm, Yahudi milletinin Atasıdır. Bu devrin diğer önemli simaları, İbrahim Peygamber'in oğulları İsmail ve İshak'tır.

İslâm din bilginleri tarafından dahi peygamber olarak tanınmış olan bu şahsiyetlerin hal tercümeleri Nebî'ler tarihini bilen aydınlarca malûmdur.

Yahudilerin mazisinin tarihî telâkki olunabilecek devri Yakub Peygamber'le başlar. Yakub Peygamber Mısır'da yerleşmiş idi. Yakub'un torunları zamanla çoğalmış, Mısır'da ayrı bir zümre teşkil etmişlerdi. Mısırlılar Yahudileri esir telâkki ediyor ve esir gibi çalıştırıyorlardı. Yahudilerin Mısır'da maruz kaldıkları zulüm Tevrat'ın Sifrül-Hüruc (Exode) adlı kitabında tafsilli bir surette hikâye edilmiştir. Yahudiler Mısır'da asırlarca esaret altında yaşadıktan sonra, Musa Peygamber'in riyaseti altında «oradan çıkmağa» muvaffak olmuşlardır[32].

---

(31) İbrahim'in Peygamberliğine dair Kur'ân'da bir çok âyet vardır. Ezcümle Sûrei Nisa'nın 161. âyeti. Aynı âyette İsmail, İshak, Yakub, Süleyman ve Davud'un Peygamberliği de tasrih edilmiştir. Rivayete göre İbrahim Peygamber M.Ö. 1996'da doğmuş, 1821'de vefat etmiştir.

(32) Sûrei Nisa'nın 162. âyetinde Musa'nın Peygamberliğine de işaret vardır. Yahudilerin Mısır'dan çıkmalarının Mısır Firavunlarından İkinci Amenophis (1447-1420) ve Beşinci Thoutmes (1420-1410) devirlerinde vukubulduğu tahmin edilmektedir. (Gustave Fougères, Les Premières civilisations. P. 233.)

Yahudiler, Mısır'dan çıktıktan sonra uzun müddet Filistin'de kabileler halinde yaşadılar. Kabileler, aralarında devamlı mücadele halinde idiler. Nihayet kabileler birleşerek, aralarından bir kral seçmeğe karar verdiler ve Saül adlı bir kumandanı kral intihab ettiler. Yani, müstakil bir Yahudi devleti kurdular. Saül (M.Ö. 1055-1033) den sonra Yahudi devletinin başına Davud (1033-993) Peygamber geçti. Mukaddes kitaplardan olan Zebur (Psaumes) Davud'a gelmiştir. Davud'dan sonra Süleyman Peygamber (993-935) tahta çıktı. Süleyman'ın devri Yahudi devletinin en parlak devridir. Süleyman'dan sonra Yahudi devleti ikiye ayrıldı; Cenubta Süleyman Peygamber'in torunları tarafından idare olunan Juda krallığı, şimalde İsrail krallığı. Şimaldeki İsrail krallığı M.Ö. 718'de Asur kralı Sargon II. tarafından tahrib edildi. Cenubdaki Juda devleti M.Ö. 606'da Babil hükümdarı Nabuchodonosor (M.Ö. 605-562) tarafından zaptedildi ve Yahudi milletinin büyük bir kısmı esir olarak Babil'e götürüldü. Orada, Babil İranlılar tarafından 536'da fethedilip, Yahudilere vatanlarına dönmeğe müsaade edilinceye kadar, yetmiş sene, esaret altında yaşadılar. M.Ö. 536'dan sonra Yahudiler tekrar Filistin'e döndüler.

Daha sonra, Yahudi milleti, kâh bir büyük devlete tâbi olarak, kâh müstakil olarak yaşadı. Sonra, Yahudiler bütün dünyaya dağıldılar[33]. Bir kısmı yaşadıkları ülkelerin dillerinde konuşmağa başladı-

(33) Orta Şarkta İslâm dini yayıldıktan sonra, İslâm memleketlerinde Yahudiler hiç bir zaman Avrupa'nın Hıristiyan memleketlerinde maruz kaldıkları zulme ve hukuki tahditlere düçar olmamışlardır.

larsa da, eski lisanları olan İbranice dinî âyinler lisanı olarak mevcudiyetini muhafaza etti.

Yahudiler bütün dünyaya dağılmış oldukları halde, ki bu dağılış ve yayılışa DİASPORA adını verirler, milliyet duygularını, millî şuurlarını hiç bir zaman kaybetmediler. Çeşitli ülkelerde yaşadıkları halde, aynı milletin parçaları olduklarına dair şuur Yahudiler arasında daima kuvvetli bir his olarak yaşadı. Onlarda bu his hiçbir zaman zaafa uğramadı.

Ondokuzuncu asırda Yahudiler arasında milliyet hissi büsbütün kuvvetlendi. Bazı zümrelerce unutulmuş millî dili, yani İbranî dilini ihya etmek, tekrar bu dili konuşan bir millet ve müstakil bir Yahudi devleti yaratmak arzusu Yahudiler için bir ideal mahiyetini iktisab etti. Ve bu gayeye yönelen faaliyet kesif bir hareket şeklini aldı. Yahudiler arasında çok taraftar kazanan bu cereyana «Siyonizm» adı verilmiştir[34].

Siyonizm cereyanının liderlerinden Herzi adlı Yahudi milliyetçisi, Yahudilerin millî idealini gerçekleştirmek için canla başla çalışmıştır[35]. Bunun neticesinde ve şimalî Amerika Yahudilerinin maddî ve manevî yardımı sayesinde, Yahudiler, 1948 yılında Filistin'de tekrar müstakil bir Yahudi devleti kurmağa ve Tevrat dilinde konuşan bir millet yaratmağa muvaffak oldu.

Yahudi milletinin milliyet duygusunun iki bin

---

(34) Siyonizm, Sion kelimesinden yapılmış bir ıstılahtır. «Sionculuk» demektir. Sion ise Kudüs'te bir tepenin adıdır.

(35) T. Herzl'in eserinin ismi «L'ETAT JUIF»dir.

yıl uyanık kalmasında, eski devirlere ait yazılı edebiyatın büyük rolü olmuştur[36].

Yahudi milletinin eski devirlerden kalma edebî eserlerinin hemen hepsi peygamberlere atfolunan eserlerdir. Bugün bu eserlerin birçoğu ancak Yahudiler tarafından değil, Hıristiyan bilginleri tarafından dahi mukaddes kitaplardan sayılmaktadır. Fakat dinî olmakla beraber, devamlı olarak Yahudi milletinin tarihinden bahseden ve böylece Yahudilerin bilhassa millî hislerini okşayan bu edebiyatın mevcudiyeti ve bunun bir mukaddes miras telâkki olunması, hiç şüphesiz, Yahudi milletinin tekrar devlet kurabilmesinde mühim âmil olmuştur.

(36) Yahudilerin eski devirlerden kalma edebiyatını üç kısma ayırabiliriz: 1) Dini mahiyetteki eserler, 2) Peygamberlerin kıssaları, 3) Edebi ve ahlâki eserler. Dini mahiyetteki eserlerin en mühimi İslâm milletlerinin edebiyatında «TEVRAT» ismiyle malûm, Musa Peygamber'e isnad olunan beş kitaptır.

Kısım V

ZAMANIMIZDA MİLLİYETÇİLİK

- 1 -

MİLLETLERİN YARDIMI KENDİNDE ARAMASI PRENSİBİ

Bugün milliyet düşmanı yazarların telkin etmeğe çalıştıkları fikirlerden biri de, milliyetin esasının insanlık sevgisine ve insanî dayanışma prensibine aykırı olduğudur. Bu fikir sosyolojik ve psikolojik bakımdan o kadar temelsiz bir fikirdir ki, bazı ciddî düşünürler tarafından tekrar edilmiş olmasına hayret etmemek mümkün değildir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, milliyetçilik, insanların kendi milletlerine karşı duydukları bağlılıktan ibaret bir ruhî halettir. Bu ruhî halet niçin ve ne bakımdan insanî dayanışma ile, yani diğer milletlere karşı hayırhahlıkla bağdaşmasın? Bütün insanlığın kültürce yükselmesi, iktisatça refaha erişmesi, içtimaî bakımdan âdil bir nizama kavuşabilmesi için,

bütün milletlerin hür ve müstakil olması lâzım değil midir? İnsanlık milletlerden kurulu bir bütündür. Bütünün saadeti için cüzlerin de mesut olması şart değil midir? Elbetteki şarttır. Hakikat böyle ise, bir milletin medeniyetçe yükselmeye çalışması, istiklâlini muhafaza için mücadele etmesi, yani milliyetçilik, insanlığın menfaatleriyle tezat teşkil etmek şöyle dursun, bilâkis bütün insanlığı mesut ve müreffeh etmenin sırrıdır. Çünkü bütün insanlığın ilerlemesi için en kestirme yol her milletin kendisi için çalışmasıdır. Bir millet kendi tekâmülü için bizzat çalışmazsa, bunu kimden bekleyebilir? Bu suale tabiatta mevcut bir biyolojik kanun cevap vermektedir: «Yaşamak istiyorsan, kendi hayat ve bekanı kendin temin et, kendin için kendin çalış.» Bu kanun fertlere hitap ettiği gibi, milletlere de hitap eder. **Bir millet için kendi hayat ve bekasını, medeniyet, refah ve saadetini başka milletlerden beklemek, başka milletlerin yardımiyle yaşamak çok yanlış bir yoldur.** Buna sevkeden ruhî halet milletleri zevâle, inkıraza götürebilecek tehlikeli bir ruhî halettir. Çünkü «insanlık» aslında bir mücerret fikir, bir «abstraction»dur. Müşahhas realiteye tekabül eden varlıklar etli, kemikli insanlardan kurulu milletlerdir.

Bu milletlerin içinde diğer milletlere karşı kardeşlik hisleri besleyen kimselerin bulunması gerçi mümkündür[1]. Fakat milletler, millet olarak, baş-

(1) İnsanlığı bir bütün telâkki eden, bütün insanlığa karşı derin sevgi hisleri besleyen düşünürler tarihin her devrinde görülmüştür.
Romalılardan Çiçeron'un, Seneka'nın, Mark Aurel'in yeni zamanlarda Rousseau, Kant gibi düşü-

ka bir milletin bütün dertleriyle ilgilenemezler. Her milletin, kendine göre binbir derdi vardır. Kalkınmak, yükselmek için çalışmak, her milletin kendisine düşen vazifedir. «A» milleti «B» milleti için çalışamadığı gibi, mücerret bir mefhumdan ibaret olan «insanlık» da «B» milletinin yükselmesi için çalışamaz. Ne bugün, ne de tarihte medeniyetçe geri kalan bir milleti medenî, müreffeh ve mesut kılmak için, diğer milletlerin, kendi çıkarlarını düşünmeksizin çalıştığı görülmemiştir. Uzun asırlardan beri Habeşistanlıların ekseriyeti Hıristiyan dininde oldukları halde, dindaşları olan medenî Hıristiyan milletlerden hiç biri, bu ülkeyi medenîleştirmek, yükseltmek için yardım elini uzatmamıştır. Bir zamanlar Mussolini Habeşistan ile alâkadar oldu ise de, Habeşistan'ı yaşatmak için değil, bilâkis onun siyasî varlığını yok etmek, uzun tarihe mâlik olan bu milleti esir etmek içindi.

Halbuki, bundan yüzyıl önce muasır medeniyetten mahrum bulunan Japon milletinin kendi içinde doğan yükselme iradesi ve sistemli çalışması sayesinde bu millet dünyanın en medenî milletleri arasında şerefli bir yer almıştır. Bu yükseliş diğer mil-

---

nürlerin eserlerinde bütün insanlığa karşı hayırhahlık hissi kuvvetli bir surette tecelli etmektedir. Din kurucularının da hakiki gayesi bütün insanlığı her iki dünyada mes'ut kılmaktır. Böyle düşünürler İslâm dünyasında da zuhur etmiştir. Buna kanaat getirmek için Farabî'nin «Faziletli Devlet» adlı eserini okumak kâfidir. İran şairlerinden Şeyh Sâdi'nin «Gülistan» adlı eserinde, bütün insanlığı tek uzviyet telâkki ettiğini ifade eden mısralar vardır. (Beni âdem azayi yek digerend).

letlerin teşebbüsü ve yardımı ile mi olmuştur? Hayır. Bu, Japon milleti içinde zuhur eden milliyetçilik cereyanı sayesinde vuku bulmuştur. Eğer bugüne kadar, Japon milliyetçileri: «Avrupa'nın bazı mütefekkirleri ve bazı siyasî partileri milliyetçiliği tasvip etmiyorlarmış, bunu gerilik sayıyorlarmış» diyerek, milletlerinin yükselmesi için çalışmaktan vazgeçselerdi, bugün Japon milleti bir büyük devletin sömürgesi olmaktan kurtulamazdı.

Her alanda gerçek milliyetçilik milletler için en tesirli bir terakki ve tekâmül âmilidir. Milliyet duygusunu milletlerarası tesanüde aykırı bulanlara soruyoruz: Bir milletin kendi imkânlarıyle yükselmek için çalışmasından, insanlık hangi bakımdan mutazarrır oluyor? Asya ve Afrika'daki bir milletin, yardım ve kredi aramaksızın, millî ve iktisâdî bakımdan yükselmesinden, cenubî Amerika milletlerinden, meselâ Arjantin veya Brezilya devleti ne bakımdan zarar gördü? Bu milletlerin iktisâden yükselmesinden, olsa olsa büyük devletlerin sömürge siyaseti, bu devletlerin büyük sermayedarları ve zengin tüccarları mutazarrır olabilir. Bunların bencil menfaat mülâhazaları, yaşamağa ve yükselmeğe karar vermiş bir milletin, meşru ve hayatî gayelerinden vazgeçmesi için bir sebep teşkil eder mi? Milliyetçiliğin bir ilerleme âmili olduğu inkâr edilemez bir hakikat iken, bazı yazarların milliyetçiliği beşeriyet bakımından zararlı bir cereyan gibi göstermeğe çalışmaları, insanda bir sual tevlit ediyor: Acaba bu yazarların milliyetçiliği zararlı bir cereyan gibi göstermeğe çalışmasında kendi hükûmetlerinin emperyalist ve müstemlekeci siyasetlerinin ve büyük cihanşümûl sermayedarların tesiri yok mudur?

Acaba, bu yazarlar şuurlu veya şuursuz olarak, Asya ve Afrika'nın medeniyetçe geri kalmış olan milletlerinin millî uyanışlarını, Avrupalıların birer pazar kaybetmesine mâni olmak için mi milliyetçiliği bir korkuluk, bir tehlike gibi göstererek önlemek istiyorlar? Gariptir ki, bilhassa müstemlekeci milletlere mensup yazarların milliyetçiliğin menfî ve zararlı bir cereyan olduğu hususu üzerinde ısrarla durmaları objektif düşünen bir insanda şüphe uyandıracak mahiyettedir.

Bugün, milletlerarası işbirliği şekillerine rağmen, her milletin kendi için çalışması, kendi kaynak ve imkânları ile kalkınması ve yardımı kendinden beklemesi milliyetçiliğin prensiplerinden biri olmalıdır.

- 2 -

MİLLÎ DEVLETLER FEDERASYONU

Bugünkü realist milliyetçi her şeyi kendi milletinden beklemekle beraber, savaş denilen âfetin önlenmesi için, başka milletlerle birleşerek, bir Federasyona girme fikrini, muayyen şartlarla kabul edebilir. Çünkü modern silâhlar harbi bir «var olma veya yok olma» meselesi haline getirmiştir.

Günümüzde milletler arasındaki ihtilâfların, vahşet ve barbarlık devrinde olduğu gibi, silâhlı çarpışmalar, harpler yolu ile halledilmesinin bugünkü medeniyet ve kültür seviyesiyle telifi kabil olmadığı ve mutlaka bertaraf edilmesi gerektiği fikri yayılmış bir kanaattir[2].

---

(2) Ebedi barış lehindeki eserlerin meşhurları şunlardır: Antoine Marini, «Le pacte confédéral» (V inci asrın son yarısında), rahip Emeric Crucé, «Projet

Bu kanaat ancak ahlâkî düşüncelerden doğan bir temenni olmayıp, maalesef gerçekçi bir görüşün ifadesidir.

Çünkü bugün mevcut olan müthiş silâhlar ve tahrip vasıtalarıyle harplere devam edilmesini kabul etmek insanlığın ortadan kalkmasını kabul etmek, demektir.

Bu bakımdan barışın kıymetine inanan bir insan harp hâdisesinin önlenmesine elbette en büyük ehemmiyeti verecektir. Saldırıcı harplerin[3] zuhuruna mâni olacak çare ve tedbirleri aramak şüphesiz bugünkü insanlığa düşen bir vazifedir.

Harpleri bertaraf etmenin imkânı -var mıdır? Varsa bunun yolu nedir?

Yukarıda gördüğümüz gibi, müfrit kosmopolitlere göre harpleri ortadan kaldırmanın yolu milletlerin millî hissini söndürmek, milletleri ortadan kal-

---

d'une fédération universelle» (On altıncı asırda) Duc de Sully (1556-1641) «Sages et royales économies de l'Etat.» William Penn, (1644-1718), «Essay towards the present and future peace of Europe by the establishment of a european diet», Abbé de Saint Pierre (1658-1743), «Projet de traité pour rendre la paix perpetuelle en Europe.» Kant, (1724-1804), «Zum ewigen Frieden.» St. Simon, (Et. A. Thiery), (1760-1825), «De la réorganisation de l'Europe.»

(3) Saldırıcı harp bir milletin diğer bir milleti katletme teşebbüsüdür. Savunma harbi ise milletlerin meşru müdafaa haklarını kullanmasıdır. Tecavüzi harplere mâni olabilecek bir otorite, bir müessese yaratılmadıkça tedafüi harp bir zaruretttir.

dırmak ve insanlığı bir tek milliyetsiz kütle haline getirmektir.

Bu görüşün sosyolojik ve psikolojik bakımdan yanlış bir görüş olduğunu yukarıda çeşitli delillerle isbat ettik.

Harpleri ortadan kaldırmak için ileri sürülen fikirlerden biri de, harpleri önleyebilecek kadar askerî imkânlara sahip, kuvvetli bir milletlerarası teşkilâtın meydana getirilmesidir, yani devletlerin bir FEDERASYON şeklinde birleşmesidir[4].

Bugün bir çok memleketlerde federasyon fikrini yaymak için çalışan federalist cemiyetler de kurulmuştur[5]. Federalistlere göre, evvelâ her kıt'ada ayrı ayrı federasyonlar, federal birleşmeler kurulmalıdır, daha sonra bu federasyonlar birleşerek dünya federasyonunu teşkil etmelidir.

Bugün her iki nevi federasyonun nüveleri mevcuttur. Avrupa konseyi (CONSEIL DE L'EUROPE) ismiyle malûm, merkezi Strasbourg şehrinde olan müessese Avrupa federasyonunun gerçekleşmesi

(4) Federal devlet nakkındaki şu eserleri tavsiye edebiliriz:
George Jellinek, «Etat moderne et son droit», Tome II, Ch. XXI, S.S. 530-563. Leon Duguit, Traité de droit constitutionnel, Tome III, Cphit IV, 58 A. Bushnell Hart, Introduction to the study of federal government, Boston 1891.

(5) 1948'de federalist cemiyetler birleşerek «Avrupacılık hareketi» (Mouvement Européen) ismiyle bir federalist cemiyetler birliği teşkil ettiler. Bu mühim teşekkülün vücuda gelmesinde Churchill, de Gasperi ve Spaak'ın rolleri vardır.

yolunda atılmış bir adımdır[6]. Merkezi New-York'-ta olan «BİRLEŞMİŞ MİLLETLER» (United Nations) teşkilâtı ise, dünya federasyonunu kurma yolunda bir teşebbüs ve tecrübe sayılabilir[7].

Kanaatimize göre, federasyon fikri, üyelerin iyi niyetli olması şartiyle, gerçekleşmesi mümkün olan bir fikirdir.

Ancak bir federal teşkilâtın yaşayabilmesi için bu müessesenin, psikolojik ve sosyolojik bakımdan realist ve rasyonel esaslara göre kurulmuş olması şarttır.

Bu esaslar hangileridir? Tereddütsüz olarak diyebiliriz ki, bugün demokratik devletlerin dayandığı

---

(6) Avrupa federasyonu ve Avrupa konseyi için şu eserlere müracaat edilebilir: Richard Coudenhove-Kalergi, Pan-Europe 1923.
Richard Coudenhove-Kalergi, Crusade for Pan-Europe 1930.
Benda, Discours à la nation européenne. 1933.
Oliver Philip, Le Probléme de l'Union Européenne.
Edouard Bonnefous, L'Idée Européenne et sa réalisation.

(7) «Birleşmiş Milletler Teşkilâtı» için şu eserleri tavsiye edebiliriz:
Profesör Cemil Bilsel, Birleşmiş Milletler. 1946.
Louis Dolivet «The United Nations, a handbook on the New World organisation:» New-York. 1948. Bu eserin sonuna Birleşmiş Milletler anayasasının metni ve yüksek adalet divanının tüzüğü de ilâve edilmiştir. John Maclaur'in, the United Nations and power politics, London, George Allen and Unwin Ltd. Bu esere appendix olarak Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948'de neşr ve ilân olunmuş «İnsan Hakları Beyannamesi» ilâve edilmiştir.

prensipler ne ise, federasyonların kuruluşunda da aynı prensiplere riâyet edilmelidir.

Bugünkü demokratik devletlerin dayandığı prensipler ise şunlardır:

1 — Fert devlet için değil, bilâkis devlet fert içindir.

2 — Fertlerin, devlet tarafından dahi inkâr ve ihlâl edilmesi caiz olmayan tabiî hakları vardır. Bu haklar ferdi her türlü tecavüze karşı koruyan bir mânevî kale teşkil eder.

3 — Devlet fertlerin hukukça tanınmış tabiî haklarına mutlak surette hürmet etmeğe mecburdur.

4 — Devlet fertlerin hayat ve hürriyetini istediği gibi kullanan bir müstebit değil, bilâkis kuvvet ve salâhiyetini fertlerin (yani vatandaşların) tasvip, rıza ve muvafakati sayesinde iktisap etmiş bir hukukî müessesedir.

5 — Fertlerin hukukça tanınmış hak ve hürriyetlerini inkâr veya ihlâl etmekle devlet kendi varlığı sebebini inkâr etmiş olur.

6 — Bir taraftan fertlerin hak ve vazifeleri, diğer taraftan devletin salâhiyet ve mes'uliyeti Anayasa ile açık bir surette tâyin ve tesbit edilmiş olmalıdır.

İşte Milletler Federasyonu da, günün birinde kurulacak olursa, bugünkü demokratik devletlerin istinat ettiği esaslara dayanmalıdır. Devletin yetki ve otoritesi fertlerin tabiî haklarıyle tahdit edilmiş olduğu gibi, Federasyonun salâhiyeti de, millî devletlerin millî hâkimiyet, yani millî hükümranlık (Souveraineté nationale) hakkı ile tahdit olunmalıdır. Bu esas federal hukukun en mühim prensibi sayılmalıdır.

Burada mühim bir sual doğuyor: Millî devletle-

rin hâkimiyeti baki kalırsa, federal devletin salâhiyeti ne olacaktır?[8].

Bu mühim sualin cevabı şudur: Federal devletin salâhiyeti, federal devletin anayasasında, (yâni federal devlet şeklinde birleşen millî devletlerin kendi aralarında imzaladıkları anlaşmada) millî devletlere ait olup da, federal devlete bırakılmış ve sarih olarak sayılmış muayyen ve mahdut hakların istimali salâhiyetidir[9].

Federal devletin salâhiyeti bir vatandaşın bir avukata verdiği neviden «vekâlet» esasına müstenittir. Federal devleti kurmakla millî devletler asla hâkimiyet haklarından feragat etmiş değiller, ancak hâkimiyet haklarını, muayyen ve mahdut sahada istimal etmesi için, federal devlete vekâlet vermişlerdir.

Federal devletin millî devletlerin bazı haklarını istimal salâhiyeti vekâleten (délégation'dan) doğmaktadır. Federal devlet millî devletler üzerinde yüksek hâkimiyet sahibi bir müstebit, bir âmir değil, ancak muayyen ve mahdut sahalarda millî devletler namına hareket eden bir vekil, bir temsilcidir.

Millî devletler hangi sahalarda hâkimiyet haklarını kullanmak salâhiyetini federal devlete bırakmalıdırlar? Bu sualin cevabı federal devletin kurulmasındaki esas gayeden çıkar: Federal devletin kurulmasındaki gaye, yukarıda da işaret edildiği gibi, harplerin zuhuruna mâni olabilecek vasıtalara sahip

(8) İzaha hacet yoktur ki, burada kastedilen Federal devlet, Federal Almanya gibi bir devletten, bünye itibariyle tamamen farklı olacaktır.

(9) Bu bakımdan kurulması arzu edilen teşkilâta Konfederasyon adının verilmesi belki daha doğru olacaktır.

bir teşkilât yaratmıştır. Şu halde, federal devletin salâhiyetini tâyin için millî devletler arasında harpleri doğuran ihtilâfların kaynaklarını tesbit etmek gerekir. Müşahade edilmiştir ki, milletler arasında harpleri tevlit eden âmillerin mühimleri şunlardır:

1 — Dünyadaki iktisadî servetlerden milletlerin adalete uygun bir şekilde istifade edememesi;

2 — Askerî ve iktisadî bakımdan kendisini kuvvetli hisseden bazı milletlerin, zayıf saydıkları milletlere tecavüz ederek, o milletlerin servetlerini gasbetmek ve onları mahkûm millet derecesine düşürmek temayülünü göstermesi.

Buna göre, federal devletin salâhiyetleri şunlar olacaktır:

1 — Bir taraftan maden kömürü, petrol, demir, çelik[10] vesaire gibi mühim iktisadî servet kaynaklarından istifade usullerini tanzim gibi işlerle meşgul olmak;

2 — Diğer taraftan bütün devletlerin iştirakiyle kurulmuş müşterek ordunun sevk ve idaresiyle uğraşmak.

Görülüyor ki, bunlar yetki olmaktan ziyade birer vazifedir. İzaha hacet yoktur ki, tasavvur veya tahayyül ettiğimiz bu federal devletin, federasyona dahil milletlerin mebuslarından mürekkep bir parlâmentosu, millî devletlerin temsilcilerinden terekküp eden bir senatosu, millî devletler namına federal devlete ait işleri idare eden bir merkezî hü-

(10) Yakın bir gelecekte barış sahasında kullanılacak atom kuvvetini istihsal için lâzım olan uranium gibi madenler de bu maddeler arasında yer alacaktır.

kûmeti, millî devletler arasında zuhur edebilecek ihtilâflara bakan bir yüksek mahkemesi de olacaktır.

Milletlerin millet olarak hürriyeti, millî hâkimiyeti, siyasî istiklâli, millî din, millî lisan, milli kültür, millî an'ane, millî mukaddesat sahalarındaki hürriyet ve haklarının, federal devletin salâhiyeti dışında kalacağı hususu federal anayasada açık ve sarih bir surette gösterilmelidir.

Şayet federal devlet millî devletlerin yerine geçen milletler üstü ve devletler üstü bir âmir halini alacak olursa, milletler kendi rıza ve muvafakatlarıyle istibdat altına girmiş olacaklar demektir. **Federasyonu kuran devletlerden biri veya bir kaçı kötü niyet sahibi olursa bu tehlike mevcuttur.**

Harpleri bertaraf etmek gibi yüksek bir gaye için dahi milletler, mücadele ve fedakârlıklar neticesinde elde ettikleri millî hâkimiyetlerinden ve millî sahadaki hürriyetlerinden vazgeçemezler.

Millî devletler içinde fertler tabiî hak ve hürriyetlerinden vazgeçmeğe mecbur edilemedikleri gibi federal devlet içinde millî devletler de millî hâkimiyetlerinden «feragat»a mecbur edilmemelidirler ve edilemezler, çünkü federalizmin gayeleri olan harpleri bertaraf ve milletlerarası iktisadî işbirliğini temin etmek için bu fedakârlığa asla lüzum yoktur!

Fakat her sahada müfrit cereyanlar görüldüğü gibi, federalistler arasında da müfrit temayüller vardır. Bu temayülleri temsil edenler millî devletlerin federal devlet lehine hâkimiyetlerinden tamamen vazgeçmesi ve federal devlete her sahada hudutsuz salâhiyet tanınması taraftarıdırlar.

Bugün federasyona dair bir çok eserlerde, bazı siyasî kuruluşlarda, hattâ Avrupa konseyi gibi ciddî müesseselerde, devletlerin millî hâkimiyetten

vazgeçmesi (renoncement à la souveraineté nationale), veya feragat etmesi (abandon de la souveraineté) lüzumuna dair fikirlere tesadüf ediyoruz. Bu çok yanlış ve federalizmin zaferi bakımından zararlı birer görüştür[11].

Bir çok milletlerin ve bir çok insanların federasyon fikrini soğuk karşılamalarının, bu fikre yanaşmak istememelerinin esas psikolojik sebebi hiç şüphesiz federasyonun milliyet düşmanı bir cereyan şeklini alması korkusudur[12].

---

(11) Fransız sosyologlarından Alfred Fouillée «Avrupa kavimlerinin psikolojisi» adlı eserinde diyor ki: «Bugün bir kısım Fransızlar milleti müfrit milliyetçiliğe doğru sürüklemekte, diğer bir kısmı ise «beşeriyet» namına vatanı, milliyeti istihkâr etmeyi telkin etmeğe, milli his ve fikirleri gülünç göstermeğe çalışmaktadırlar. Koyunun «ahlâken» kurttan yüksek olduğu esasına istinaden, bize koyun olmağı, komşudaki kurdlar tarafından yenmeğe razı olmağı, tavsiye ediyorlar. Bu suretle de, «insansever» bir felsefeyi tatbik etmiş olacaklarına inanıyorlar; unutuyorlar ki, komşu milletler «insansever» felsefeye değil, gayrı insani bir felsefeye sahiptirler. Ve bu felsefenin arkasında pek çok top. kuvvetli ve mücehhez bir ordu vardır.» (Alfred Fouillée, la Psychologie des peuples européens, Préface.)

(12) 1950 de, Eylül ayında, Almanya'nın Konstans şehrinde Avrupa Parlâmentolar Birliğinin kongresi toplandı. Bu kongrede Türkiye Millet Meclisince gönderilen heyetin başkanı sıfatiyle ben de bulundum. Kongrede Avrupa Federasyonu meselesi bahis mevzuu olunca, bir konuşma yaparak, böyle bir teşekkülün Anayasasının ehemmiyeti üzerine dikkati çektim ve bir Anayasa Komisyonu kurulmasını teklif ettim. Teklifim kabul edildi ve 9 ayrı millet-

Harpleri bertaraf etmek için millî devletlerin temsilcisi sıfatiyle hareket eden, millî devletlerin millî hâkimiyetine hürmet eden, salâhiyeti, milletlerarası ordu teşkilâtını yönetmeğe, servet kaynaklarını tevzie ve milletlerarası iktisadî hayatı tanzime münhasır olan bir federasyonun kurulması bugün sulh taraftarı olan bir kısım münevverlerin temennisidir. Ancak milletlerin mukaddes hakları olan millî hâkimiyetten vaz geçmeleri asla bahis mevzuu olmamalıdır.

---

ten kurulu Komisyona ben de dahil oldum. Bu teklifi yaparken, maksadım, milli devletlerin hayati haklarını, milletlerarası bir kürsüden müdafaa edebilmem için fırsat yaratmak, bu hakları çiğneyecek bir vesikanın meydana getirilmesine mâni olmaktı. Nitekim çeşitli şehirlerde toplantı yaptıktan sonra, Mayıs 1951 de Strasburg'da toplanarak Avrupa Federasyonu Anayasası tasarısını kati olarak tesbit eden Komisyonda, Anayasa metnine konmak üzere, aşağıdaki iki esası kabul ettirmeğe muvaffak oldum:

1 — Federasyonun mutlaka milletlerin «milli hâkimiyeti» (milli hükümranlığı) ile telif edilmesi esası,

2 — Federal devletin, devletleri temsil eden Senatosunda, büyük olsun, küçük olsun, bütün devletlerin müsavi sayıda senatör bulundurmaları esası. Mahiyetleri bakımından çok mühim olan her iki teklifim komisyonda ittifakla kabul edildi.

- 3 -

AZINLIKLARIN MİLLÎ VE KÜLTÜREL MUHTARİYETİ

Bugün mevcut millî devletlerden hemen hiçbirinin ahalisi, tabiatiyle, münhasıran aynı etnik unsurdan ibaret değildir. Bugünkü devletlerin çoğunda asıl milletten başka, bu milletten lisan, kültür veya din bakımından farklı ve devlet içinde azınlık teşkil eden etnik veya dinî zümreler mevcuttur. Meselâ, İtalya'da İtalyanlardan başka Almanlar, Kroatlar; Yunanistan'da Arnavutlar, Türkler; Macaristan'da Almanlar, Kroatlar, Romenler; Türkiye'de de Rumlar, Ermeniler, Museviler.

Eskiden Rusya ismini taşıyan coğrafî sahadaki Sovyetler devletinde de, Rus olmayan pek çok millet ve kavimlerin yaşamakta olduğu herkesin malûmudur.

Biz Türkler için azınlıklar problemi bilhassa mühimdir. Çünkü en az on iki memlekette Türk azınlığı mevcuttur.

Hakikatte, dünyadaki bütün etnik grupların devlet sahibi olması, imkânsızdır. Çünkü milletlerin müstakil devlet sahibi olabilmesi bir takım şartlara bağlıdır: Geçmişte devlet sahibi olmuş olması, muayyen bir sahada, toplu halde yaşamakta olması, devlet olarak yaşamasını mümkün kılacak kadar kalabalık nüfusa sahip bulunması, bu şartların en mühimlerindendir.

Milliyet prensibi ismiyle ifade edilen esas bütün milletlerin mutlaka «devlet sahibi olma hakkı» demek değildir: milletlerin millî din, millî kültür, millî lisan, millî an'ane mevzularında hür ve serbest olması, bu mevzularla ilgili işleri, devlet müdahalesi dışında, kendilerinin idare etmesi demektir. Bugün başka bir milletin ekseriyet teşkil ettiği bir devlet içinde yaşayan ve o devlet içinde azınlıkta olan milletlere millî din, millî lisan, millî kültür sahalarında hürriyet ve haklar temin olunmuştur. Bu haklara «Azınlık hakları» ismi verilir[13].

Azınlık hakları Birinci Dünya Harbinden önce,

(13) Azınlık hakları şu noktalarda hülâsa edilebilir:
1 — Bir millî devlet içinde azınlık teşkil eden milletler kendi dinlerine, kendi dillerine, kendi kültürlerine ait işleri kendileri istedikleri şekilde yürütürler.
2 — Millî mektepler açabilirler. Bu mekteplerde, devlet dili de öğretilmek şartiyle, kendi dillerinde öğretim yaparlar.
3 — Kendi dillerinde bir nevi kitap, dergi ve gazete neşredebilirler.
4 — İlmî, içtimaî dernekler ve hayır cemiyetleri kurabilirler.
5 — Bu haklardan istifade, azınlığa mensup fertlerin yaşadıkları memleketteki diğer vatandaşların sahip oldukları haklardan istifadesine mâni değildir.

milletlerarası hukukça tanınmış ve himaye edilmiş değildi. Bu haklar Birinci Dünya Harbinden sonra, bir taraftan milletlerarası anlaşmalarla[14], diğer taraftan «Cemiyeti Akvam» (Milletler Cemiyeti) tarafından alınan kararlarla tesbit ve temin edilmiştir[15].

Bu konuda eserler:
Karl Strupp, Eléments de droit international publique. Tome I, pp. 101.
Protection des minorités de race, de langue, et de religion par la Société des Nations. Geneve. 1927. Annexe I.
Dr. G. A. Pordea, Féderalisme et Minorités en Europe orientale, pp. 69-71.
I. N. Titulesco, La Société des Nations et les Minorités, (Communication à L'Academie Diplomatique Internationale, 15 Mayıs 1929) Séances et Travaux Tome I, pp. 1 et suiv.

(14) Azınlıkları himayeye dair esasları ihtiva eden anlaşmalar arasında azınlık haklarını en tafsilli bir surette ifade eden anlaşma 20 Haziran 1919'da Lehistan'la büyük galip devletler arasında akdolunmuş anlaşmadır. Bu anlaşmanın 1. maddesi anlaşmadaki esasların Lehistan'ın milli kanunu olarak ilân edilmesini ve bu kanunun Lehistan'ın anayasası kuvvetinde olmasını öngörüyordu. (Karl Strupp, Eléments du droit international publique Tome I, P. 101).
Azınlıklara dair maddeler ihtiva eden anlaşmalardan biri de, 14 Mayıs 1923'de Türkiye ile büyük devletler arasında akdolunan Lausanne anlaşmasıdır. XV ci asırda, Sultan Fatih devrinde Müslüman olmayan milletlere bahşedilmiş hürriyetler Lausanne anlaşmasının temin ettiği haklardan çok daha geniş olduğundan, Türkiye'deki azınlıklar hakikatte Lausanne'da bir şey kazanmış değil, kaybetmişlerdir.

(15) Azınlık haklarının mahiyet ve sınırları bilhassa Cemiyeti Akvam Konseyinin 22 Ekim 1920'de Bruxelles'de toplanan içtimaında, Tittoni'nin raporu

Azınlık hakları bugün dahi milletlerarası hukukî vesikalara dayanmaktadır:

1 — Birleşmiş Milletler Anayasası (Charte des Nations Unies)[16].

2 — Birleşmiş Milletler tarafından kabul ve

üzerine aldığı kararda tesbit edilmiştir. Bu kararlarda azınlık haklarının mahiyet ve hududuna dair esaslar tesbit edildikten sonra, azınlıklara dair anlaşma yapan devletler için azınlık haklarına riayet mecburiyetinin milletlerarası bir mükellefiyet olduğu da ilân olunmuştur. (Karl Strupp, op. Cit. Tome I, P. 103).

Bugün azınlıklar hakkındaki anlaşmalara riayeti temin eden müessese, «Cemiyeti Akvam» (Societé des Nations) tarihe geçmiş bir müessesedir. Bugün devletler içinde azınlık teşkil eden milletlerin, hukuki durumu nedir? Kanaatimize göre azınlıkların Milletler Cemiyeti devrinde tanınmış hakları bakidir. Çünkü:

1 — Milletlerarası hukukun esasları her zaman yazılı maddelere dayanmaz, milletlerarası hukuk sahasında «teamülün» büyük rolü vardır.

2 — Azınlıklar hukuku insanlığın ahlâki ve hukuki inkişafı mahsulüdür. Medenî beşeriyetin ahlâki ve hukuki telâkkileri bugünkü seviyede kaldıkça azınlıklar hukuku da baki kalacaktır.

(16) Birleşmiş Milletler Anayasasının 1, 13 (b), 55 (c) maddeleri ve XII nci fasıldaki maddelerin bir çoğu ve Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948'de ilân olunan İnsan Hakları Beyannamesinin 15 kadar maddesi bilhassa azınlık haklarının teminini hedef tutmaktadır.

Bu maddelerin mühimleri şunlardır: Madde: 1, 2, 7, 8, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 27. The Universal declaration of human Rights. Appendix, in John Maclaurin's, The United Nations and Power politics. London.

Charter of the United Nations. Appendix, in Louis Dolivet's The United Nations. New-York, 1948.

ilân olunan İnsan Hakları Beyannamesi. (Déclaration universelle des droits de l'Homme).

Bu iki vesikada «Cemiyeti Akvam» devrinde kabul edilmiş azınlık haklarının hepsi yer almıştır. Bu suretle bunlara riâyet Birleşmiş Milletler teşkilâtına dahil devletler için mecburî kılınmıştır.

Burada bugünkü azınlık haklarının bir hususiyetini belirtmemiz gerekir:

Cemiyeti Akvam devrinde imzalanan anlaşmalarda ve Cemiyeti Akvam müesseselerine ait olan vesikalarda azınlıklar birer «millî varlık» ve «dinî zümre» telâkki olunmuşlardır: Azınlık hakları bu zümrelere tanınmış haklardı. Birleşmiş Milletler Anayasasının ve 1948'de ilân olunan «İnsan Hakları Beyannamesi»nin telâkkisi bundan farklıdır: Bu telâkkiye göre millî dili kullanma, millî dinde ibadet, millî dilde neşriyat, millî dilde öğretim ve saire zümrelere değil, azınlığa mensup fertlere tanınmış haklardır. Bu çok mühim bir farktır[17]. **Bugün milyonlarca soydaşımız başka memleketlerde azınlık olarak yaşadığından, bu fark biz Türklerin dikkatini çekecek mahiyettedir.**

---

(17) Azınlıkların milli din ve milli kültür sahasındaki hürriyetlerine dair Birinci Dünya Harbinden önce birçok eser yazılmıştır. Bu mesele ile bilhassa Avusturya'nın sosyalist yazarları uğraşmışlar ve bu mühim sosyolojik meseleyi ilmi bir şekilde işlemişlerdir. Azınlık haklarına bu yazarların verdiği isim «Kültürel milli muhtariyet» (Autonomie nationale culturelle)dir. Bu meseleyi en ilmi ve mantıki bir şekilde işlemiş olan yazarlar: Otto Bauer ile P. Springer'dir. Birincisinin «Milliyet meselesi ve sosyal demokrasi», ikincisinin «Milliyet problemi» adlı eseri bugüne kadar kıymetlerini kaybetmemiş eserlerdir.

- 4 -

ZAMANIMIZDA MİLLİYETÇİLİK NASIL OLMALIDIR?

İnsanlığın içtimaî psikoloji sahasındaki gelişme ve tekâmülü, tedrici surette insanların dinî, felsefî ve millî görüşlerinin hurafat, taassup, tahakküm ve tecavüz temayüllerinden sıyrılması ve aydın insanların psikolojisinde aklın zaferi şeklinde tecelli eder. Diğer tâbirle, bu tekâmül bütün içtimaî hayat prensiplerinin rasyonelleşmesi şeklinde belirir.

Bir zamanlar katolik âleminde, dinî taassup yüzünden, ruhâniler katolik esaslarından inhiraf edenleri, hattâ inhiraf ettiği zannedilenleri «Inquisition» mahkemelerinde idam cezasına mahkûm etmeyi caiz sayarlardı. X ncu asır başında dinî islâhatçı Jean Huss ve XVI ncı asrın sonunda filozof Giordano Bruna, fikirlerinin katoliklik esaslarına aykırı olduğu iddiasıyle idam edilmişlerdir. Hattâ dinle doğrudan doğruya alâkası olmayan bir ilmî keşfi dolayısiyle, Galilée de, kendisine yapılan işkence ve

tehditler yüzünden hakikat olan, bugün ilk mektep talebesinin bile bildiği, küremizin döndüğüne dair kanaatini alenî olarak inkâr etmeğe mecbur edilmişti[18].

Dinî taassup katolik âlemine mahsus değildi. Abbasî halifelerinden Al-Mansur devrinde Zındıkları (Manes ve Mazdak mezheplerine mensup olanları) muhakeme etmek üzere bir mahkeme kurulmuştu.

Bugün hiç bir aydın katolik ruhanisinin veya dindar bir İslâm bilgininin din sahasında, memlekette ki ekseriyetin inandığından farklı düşünenleri cezaya mahkûm etmek fikri aklından geçmez.

Bugün din sahasında saldırıcı ve kindar müsamahasızlık devri geçmiş gibi görünüyor. Hakikî dindarlık taassubu icap ettirmez. Bazı istisnalar hariç tutulursa, diyebiliriz ki, bugün her ferdin din ve vicdan sahasındaki duygularına saygı gösterildiği görülmektedir.

Din sahasındaki bu «rasyonelleşme» milliyetçilik sahasında da tecelli edebilir. Milliyetçilik şovinizmi, başka milletlerden nefreti gerektirmez. Onun için bugünkü kültürlü milletlerde görme-

(18) Bir başka misal olarak İspanya Kralı Beşinci Şarl devrinde, o zaman İspanya'ya tâbi olan Hollanda'da protestanlığa temayülleri yüzünden elli bin Hollandalının idama mahkûm edilmiş olduğunu, idam şeklinin de diri diri yakmak yahut diri diri gömmekten ibaret olduğunu elem ve nefretle zikredebiliriz. (Henry Thomas Buckle, History of civilisation in England. Volume II, Ch. I, pp. 15-20).

ği arzu ettiğimiz milliyetçiliğin özelliklerini şöyle hülâsa edebiliriz:

1 — Bugünkü milliyetçilik rasyoneldir, mantığa ve akla uygundur.

2 — Bugünkü milliyetçilik sosyolojik ve psikolojik esaslara dayanır: Kan tahliliyle uğraşmaz, kafataslarının şekliyle de ilgilenmez. Muayyen bir millete bağlılık hissi bugünkü milliyetçiliğin esasıdır.

3 — Bugünkü milliyetçilik hürriyetçidir, liberaldir.

4 — Bugünkü milliyetçi, bütün milletlerin gelişme kabiliyeti bakımından eşit olduklarına inanır, üstün millet, aşağı millet nazariyelerini reddeder. Kendi milletinin diğer milletler üzerinde hukuk, hürriyet ve adalet esaslarına aykırı bir surette tahakküm hakkı olduğunu iddia etmediği gibi, diğer milletlerin kendi milleti üzerinde tahakküm teşebbüslerini de fikirle, kalemle, icabında silâhla reddeder.

5 — Bugünkü milliyetçillk demokratiktir. Kültürlü milllyetçiler hem kendi memleketlerlnde, hem diğer memleketlerde imtiyazlı zümre tanımadıkları gibi, memlekette bir şahsın veya bir «sınıfın» diğer zümreler üzerlnde tahakkümünü zararlı ve aynı zamanda, adalet ve hürriyet esaslarına aykırı telâkki ederler.

6 — Bugünkü milliyetçilik barışçıdır, saldırıcı harplerin aleyhindedir.

7 — Bugünkü milliyetçilik, gerekirse, federalizmi de kabul eder. Harpleri ortadan kaldırmanın yegâne yolunun federalizm olduğuna kanaat getirirse, rasyonel esaslara dayanan, milletlerin hükümranlığı ve bağımsızlığı ile telif edilebilen bir federasyona dahil olmayı kabul edebilir.

8 — Bugünkü milliyetçilik idealist ve iyimserdir, insanlığın, yani bütün milletlerin her sahada hudutsuz gelişme istidadına inanır. Gelecekte dünyada barışın hâkim olması, iktisadî refahın umumîleşmesi, serbest inkişaf imkânlarının artması sayesinde, bütün milletlerin bugünküne nisbetle maddeten ve mânen daha mesut olabileceğini ümit eder.

Gerçek milliyetçi ileride, maddî ve manevî inkişafa daha elverişli şartlar içinde yaşayacak insanların, yeni yeni hakikatlere vasıl olacaklarına, müsbet ilim ve teknik sahalarında yeni yeni yeni keşifler yapacaklarına inanır ve bu mesut geleceği hazırlamak için diğer milletlerle işbirliği yapmayı vazife ve şeref sayar.

Bugünkü milliyetçi, millî haysiyet, millî hükümranlık, millî menfaat hususlarında son derece titiz olmakla beraber, şovinizmden uzak, rasyonel, şuurlu, uyanık bir millî hisle dolu olan insandır.

- 5 -

MİLLÎ HİS EN DİNAMİK BİR MANEVÎ KUVVETTİR

Bilindiği üzere, yeryüzünde, elektrik gibi, yer çekimi gibi, buhar basıncı gibi fizikî kuvvetlerin yanında, bunlar kadar kuvvetli, bunlar kadar tesirli manevî kuvvetler de vardır. Sevdiğine kavuşmak için dağlar deviren aşk, hedefine ulaşmak için her maniayı yıkan mevki hırsı, zayıf kadını güçlü, ürkek kadını kahraman yapan analık hissi gibi...

İşte milletlerin tarihinde en tesirli rolü oynamış olan bir mânevi kuvvet de millî histir, milliyetçiliktir. Bir milletin ekseriyetinin ruhunda derin, kuvvetli millî his ve şuur kaynaklarının bulunması, o milletin toprağında bitip tükenmez petrol kuyularının bulunmasından daha mühimdir.

Onun içindir ki, muayyen bir milleti yıkmak is-

teyen yabancı propagandalar «insanlık ailesi», «dünya vatandaşlığı» gibi masallarla, o milletin millî hislerini, milliyetçiliğini yok etmeğe çalışırlar. Fakat nasıl hayatî ihtiyaçlardan doğan aile müessesesi yıkılamazsa, biyolojik ve sosyolojik şartlardan doğan milletler, yani ırk ekseriyetine dayanan millî devletler de yıkılamaz. Olsa olsa, savaşı önlemek için, millî şuur ve hâkimiyetlerini muhafaza etmek suretiyle, dar veya geniş bölge birleşmeleri teşkil edebilirler.

Bir asırdan beri yayılmasına çalışılan ve ilericilik gibi gösterilmek istenen sol fikirler, yani milliyetsizlik, bugün insanlık içinde bir felsefî, ideolojik ve siyasî buhran vücuda getirmiştir. Bu buhran çeşitli propaganda vasıtalarıyle sun'î olarak ve kasten yaratılmıştır.

Millet yerine halk ikame edilerek, bütün insanlığın tek tipte insanlardan ve tek tipte zümrelerden kurulu bir kütle haline getirilmesi ideali gerçekleşmesi imkânsız bir hayal olduğu gibi, zıtların birleşmesinden doğan dünya ahengine de aykırı, zevksiz, tatsız bir tablo arzeder mahiyettedir. Beyaz, pembe, kırmızı, mavi veya sarı renkte, ayrı ayrı şekillerde, başka başka kokular yayan güzel çiçeklerle süslü bir bahçe gibi, bugünkü insanlık da, ayrı millî karakterlere, ayrı lisanlara, ayrı geleneklere sahip milletlerden terekküp etmektedir.

Bahçıvanın biri çıkıp da: «Ben bu çiçekleri yok edip, onların yerine tek renkli, tek kokulu, aynı şeklide ve tipte bir çiçek yaratacağım!» diyerek bahçedeki çiçekleri söküp atmağa kalkacak olsa, muhak-

kak ki adamın aklını oynattığına hükmedilerek, kendisinin bir tımarhaneye kapatılması çaresine bakılacaktır.

Ne gariptir ki, aynı şeyi milletler için söyleyen solcu bilginlerin, anarşistlerin, komünistlerin aklî muvazenelerinden şüphe etmek gerekirken, bir çok saf insanlar onları ilerici olarak kabul etmekte, safsatalarına inanmaktadır.

Normal, muvazeneli ve ruhî kompleks denilen menfî duygularla sarılı olmayan her insanın milliyetçi olması tabiîdir. Milliyetçilik gerilik değil, ilericiliktir. Normal bir insanın bilgi ve kültürü arttıkça, millî hisleri de daha şuurlu bir hal alır, vuzuh ve kuvvet kazanır.

Milliyetçi ilericidir, çünkü o ilerisini, kosmopolitten, milliyetsizden, solcudan daha iyi görür: Milliyetçi, milliyet duygusunun milletlerin geçmişinde ne kadar büyük rol oynadığını bildiği için, insanlığın geleceğinde de ne kadar tesirli bir faktör olacağını bilir.

Milliyet duygusunun arkasında millî gurur, millî hatıralar, tarihten alınan tecrübeler, ana diline karşı sevgi, millî geleneklere bağlılık, millî kültüre dayanan hayat görüşü, sevilen muayyen şiir, muayyen atasözü, muayyen mizahî fıkra açısından dünyaya bakış, millete büyük hizmetlerde bulunmuş millî kahramanlarla övünme gibi manevî hazineler mevcuttur.

Bir milliyetçi, sonsuz manevî servetlere sahip,

ruhen varklı, bahtiyar bir insandır. Millî histen ve millî mukaddesattan mahrum bir insan ise, ruhen züğürt bir zavallıdır.

Millî his, fertlerin olduğu gibi, milletlerin de manevî hazinelerinin kaynağıdır.

Ruhsuz vücut nasıl bir ceset ise, millî duygudan mahrum kalmış veya bırakılmış bir millet de bağımsızlığını kaybetmeğe namzet, ruhsuz bir kütledir. Ruhu vücudundan ayrıldıktan sonra, nasıl bir insan hayata veda etmişse, milletler, millî devletler de, siyasî şeflerinde ve önderlerinde millî ruh ve millî şuur kalmamışsa, vay hallerine! Başka bir devlet veya devletler bu ruhsuz kütleleri boyundurukları altına almakta gecikmezler. Çünkü bunlar milliyetsizlik mikroplarının yer yer kemirerek tahrip ettiği, içinden çürümüş birer vücuttur.

İnsanlar için olduğu gibi, milletler için de, millî şuur, milliyetçilik, bir hayatiyet alâmeti ve garantisidir. Milliyet duygusu yaşama kabiliyetini muhafaza etmiş milletlerin ruhunu dolduran bir his olduğu gibi, tarihî vak'alara istikamet veren tesirli bir âmildir de.

Biz Türklerin en parlak tarihî devirlerimiz, başbuğlarımızda millî şuur ve gururun en kuvvetli olmuş olduğu devirlerdir.

Büyük kısmının kaybolduğu, harap olduğu şüphesiz bulunan kültür âbidelerimizden Orhon Kitabelerinin aksettirdiği berrak ve pürüzsüz millî şuur ve bu kitabeleri yazdıran Türk Büyüklerinde sezilen

vazife ve mesuliyet hissi bir çok milletleri imrendirecek kadar derin ve kuvvetlidir[19].

Millî his ve şuurun milletlerin ve insanlığın tarihindeki en mühim, en kuvvetli ve en tesirli âmil olduğuna kanaat getirmek için, İstiklâl Savaşımızı hatırlamak kâfidir. İmparatorluk yıkıldıktan sonra, Anadolu Türklüğünün 1919 başındaki perişan halini, Atatürk Nutkunda şu meşhur satırlarla anlatır:

«Türk ordusunun elinden silâh ve cephanesi alınmıştı... İtilâf devletleri mütareke hükümlerine ri-

(19) Bilindiği gibi, Orhon kitâbelerinden biri, Türklük gururunu ifade eden, şu cümlelerle başlar:
«Yukarıda mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldıktan sonra kişioğlu yaratılmıştır. Kişioğulları üzerinde dedelerim Bumin ve İstemi Hanlar hâkim olmuşlardır. Hâkim olduktan sonra Türk devletini idare etmiş, Türk kanunlarını tatbik etmişlerdir. Dört tarafta pek çok düşman varmış. Onlar savaşlar yaparak dört taraftaki düşmanları itaat altına almışlar. Onlar çok büyük ve çok bilgili Hanlar idiler.»
Orhon kitâbelerinin başka bir yerinde 50 sene kadar süren esâret devrinden sonra, Türklerde Çin boyunduruğundan kurtulmak için yapılan mücadelenin ne gibi hislerle ve nasıl başladığını ifade eden cümlelerden, o zamanki Türklerde hâkim düşüncelerin son asırlarda yabancı hâkimiyetinden kurtulmak isteyen milletlerin düşünme tarzından farksız olmuş olduğunu hayretle görüyoruz: «Biz devlet sahibi bir millet idik, şimdi devletimiz nerede? Biz kendi Han'ı olan bir millet idik, şimdi Han'ımız nerede? Şimdi emeğimizi hangi devlet, hangi Han için harcıyoruz?»
Thomsen, les Inscriptions de l'Orkhon déchiffrées, I.E., 10, 11, 24, 25, 26, 27, 28, 29.

ayete lüzum görmüyorlar, birer vesile ile İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'a giriyordu... Adana Vilâyeti Fransızlar, Urfa, Maraş, Antep İngilizler tarafından işgal edilmişti. Antalya'da ve Konya'da İtalyan askerî kıtaları, Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyordu. Her tarafta ecnebi zabit ve memurları ve hususi adamları faaliyette idi... 15 Mayıs 1919'da İtilâf Devletlerinin muvafakatiyle Yunan ordusu İzmir'e de çıkarma yaptı...»

Maddî kuvvetler, maddî imkânlar bakımından Türkiye'yi kurtarmak için çare kalmamıştı. Mantık ölçüsüne göre, Mustafa Kemal'in vatan ve milleti kurtarmak için ortaya atılışı bir çılgınlıktı.

Fakat bu çılgınlık ciddî bir hesaba, derin bir güvene dayanıyordu. Mustafa Kemal kendi kalbini yakan millet aşkının ve Türk milletinin kalbinde bulunduğundan emin olduğu sağlam millî hissin, maddî kuvvetleri de, mantığı da yenebilecek bir manevî kuvvet olduğunu biliyordu.

Ve işte bütün âlemi şaşırtan, daha sonra bir çok esir milletlere örnek olan İstiklâl Savaşı mucizesi böyle meydana geldi.

Aslında bu bir mucize değil, akılsızların, cahillerin, kötü niyetlilerin inkâr etmeğe kalktıkları yüce bir kuvvetin, milliyetçiliğin zaferi idi.

Çünkü gerçek milliyetçilik, milletlerin tarihinde en büyük rolü oynayan, en tesirli, en dinamik bir manevî kuvvettir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

Sadri Maksudi'nin Hayat Hikâyesi 5
Önsöz 23

KISIM I

IRK MESELESİ

1 — Antropolojik Manâda Irk 27
2 — Etnolojik Manâda Irk 35
3 — Irkların Menşei 37
4 — Üstün Irk Nazariyesi 40

KISIM II

MİLLET ve MİLLİYET

1 — Milliyet Duygusunun Sosyolojik ve Biyolojik Esasları 57
2 — Milletlerin Doğuşu 66
3 — Milli Hissin Doğuşu 78
4 — Milli Seciye 83
5 — Milli Seciyenin Teşekkülünde Büyük Şahsiyetlerin ve Taklit Kanununun Rolü 87
6 — Millet ve Milliyet Hakkında İleri Sürülmüş Fikir ve Nazariyeler 93
A — Metafizik Nazariye 93
B — Sosyalist Nazariye 96
C — Psikolojik Nazariye 100

KISIM III

MİLLİYET MEVZUUNDA AŞIRI CEREYANLAR

1 — Kosmopolitlik 105
2 — Kosmopolitliğin Sosyolojik Esas ve Gerçeklere Aykırı Oluşu 112
3 — Şovinism 122
4 — Emperyalizm 126

KISIM IV
TARİHTE MİLLİYET DUYGUSU

1 — Eski ve Orta Çağlarda Milli Hissin Rolu 131
2 — Yeni Çağlarda Milli His 138
3 — Esir Milletlerin Uyanışı 142
4 — Çeklerin Milli Uyanışı 145
5 — Finlerin Milli Uyanışı 153
6 — Yahudilerde Milli Duygunun İki Bin Yıl Uyanık Kalışı 161

KISIM V
ZAMANIMIZDA MİLLİYETÇİLİK

1 — Milletlerin Kendi Kendine Yardım Etmesi Prensibi 169
2 — Milli Devletler Federasyonu 174
3 — Azınlıkların Milli ve Kültürel Muhtariyeti 184
4 — Zamanımızda Milliyetçilik Nasıl Olmalıdır? ... 189
5 — Milliyetçilik Bugün Dahi En Dinamik Manevi Kuvvetlerden Biridir 193

Zayfa 185
Adet : 13

Bu eserde, milliyet meselesinin tarihî, içtimaî ve ruhî temelleri araştırılmakta ve milletlerin teşekkülü konusundaki nazariyeler anlatılmaktadır. Ayrıca, yetkili bir yazarın ilmî tesbitleri ile, milliyet duygusunun milletlerin hayatındaki büyük rolü de açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır.

dağıtım: ANDA